

דבר העורכת

כל העסק הזה של האמונה

גיליון "אמונה" רואה אור פוסט תקופת החגים, תקופה שמסכמת משפחתיות אינטנסיבית, חילופי עונות, מנהגים, כאבים ושמחות, ולחלק מאיתנו גם התמודדות עם שאלות אמוניות.

אנחנו חיים בתקופה מוזרה, משברית ומרתקת מן הצד האמוני; תקופה מלאה שאלות, שזקוקה לספרות עברית שתגבה אותה.

נדמה כי הכותבים המשתתפים בגיליון הנוכחי של כתב העת מאזנים בחרו בספרות כדת וכמצפן רוחני.

במסות, השירים והסיפורים המובאים לפניכם תמצאו דיאלוג עם השגחות עליונות (ברבות), הטלות ספק וחיפוש עוצמתי אחר תשובות, מזורים ותובנות מסוגים שונים. האמונה בבני אדם, בדור הבא, בזוגיות, בלבדות, באני הפנימי וביופיו של העולם החיצוני שזורה בין המילים והמצבים המתוארים בטקסטים, לעיתים באופן מפורש, לעיתים באופן דק, אך עיקש.

האמונה הגדולה שניצבת כמפרש איתן מאחורי גיליון "אמונה" היא שלספרות יש כוח ומקום להפיח חיים במקומות החשוכים, מלאי הספקות, הכואבים, חסרי הצדק.

בין הכותבים המשתתפים בגיליון: תמר וייס גבאי, ויקי כהן ויעל בארי במסות מאירות עיניים; סיפורים קצרים ומקוריים מאת ים טרייבר, בלה שגיא, רועי סלמן, דבורה דויטש, שירה כרמי ומוטי פוגל; וכן שירים חדשים מאת לורן מילק, יעל סטטמן, גרגורי גורדון, יוסי יזרעאלי, רעיה ג'קסון זלקינד, גיא עינת, גילת קול, דנה גולדברג ועוד, לצד ביקורות ספרות ועשרות טקסטים נוספים.

גיליון זה שם דגש על צרור קולות חדשים בספרות העברית, שליקטנו ורקמנו זה לצד זה, כל אחד על שום יופיו וצורתו הייחודית, בדומה לדימוי מאת אברהם קורנפלד שמעטר את הכריכה.

במה אנחנו מאמינים כשאנו כותבים?

בגיליון שלפניכם ישנה התחלה של תשובה.

שלכם

שרי שביט

עורכת מאזנים

79	כשלא היה לי מה לאכול טל איפרגן	3	עונה מרים גולן
80	הכי רחוקה רוני בהט	5	מבחן הכפור תמר וייס גבאי
81	רישום כאב יעל בארי		הספר שהכניס אותי אל דת הספרות
88	קטעים מפואמה סופנית ברכה רוזנפלד		נורית גרץ, יונתן ביץ, שחר־מריו מרדכי,
89	שירים רעיה ג'קסון זלקינד	7	בלה שייר
91	שוקולד קשה למריחה סלעית שחף פולג	10	שירים גילת קול
97	איך אדע חוה פנחס־כהן	19	ישו קרן להמן
98	לאיש שהרס את חיי גיא עינת	24	אדם עם פלאפון גרגורי גורדון
99	מיילדת דנה גולדברג	25	המנוף רועי סלמן
100	לימבו קרן דוד הרטמן	29	גרעין האמונה ענת לב־אדלר
101	בסטיז דבורה דויטש	33	יהלום כחול לורן מילק
106	אתמול חישבנו ויקי כהן	34	עיר האוהבים האסורים שירה כרמי
	מחשבות על "דחשי תודה" מאת	41	שירים גונדולה שיפר
109	דלפיין דה ויגאן ריקי כהן	47	כך היא יצאה מהארון שירה כהן
112	מיסוֹטִיס סתיו זיתוני	48	עמנואל - פרי האמונה מוטי פוגל
	מתוך וידויים של רוצחת סדרתית: ניילון	52	שירים יעל סטטמן
113	דקלה סיון חיון	54	הגלגול הפרטי שלי ניצן ויסמן
	בקפה המשולש, עוד מעט נשתגר לירח	60	והיו הדברים האלה אביחי קמחי
115	ללי ציפי מיכאלי	61	פרוכת שמיים רחלי אברהם איתן
116	שיר יעל רן	62	אלף מילה ים טרייבר
116	פול־רִיִד קטיה בלוך־גייגר		17 מחשבות על "הראשונות" מאת
117	שירים גאולה שינה	64	שהרה בלאו מוריה דאום־קפלן
118	שירי מחווה ליהודה עמיחי אמיר חרש	67	מכינה לשירה יוסי יזרעאלי
122	התעברות נטלי יצחקי	70	חתולה בעירום זינב
	רשימת ספרים חדשים שהגיעו למערכת	71	היום ההוא אדוה בולה
122	מאזנים, אוקטובר 2022	74	למכירה: נעלי פקקים בלה שגיא
123	משתתפי הגיליון	77	שירים תמר כהן שמאי
		78	מכה רות נצר

עורכת: שרי שבט / מועצת מערכת: יור - ד"ר דורית זילברמן, ד"ר דנה אולמרט, ד"ר עודד וולקשטיין, ד"ר צילה זנבר צור, פרופ' עירית קינן / יו"ר אגודת הסופרים העבריים: צביקה ניר

גיליון מס' 5 / כרך צ"ו (שנה 96), חשוון תשפ"ג, אוקטובר 2022

Literary Journal - Published by the Hebrew Writers Association in Israel

P.O.B 7111, Tel Aviv 61070, Israel

יוצא לאור על ידי אגודת הסופרים העבריים במדינת ישראל (ע"ר) בסיוע משרד התרבות והספורט כתובת המערכת: בית הסופר עלי-שם שאול טשרניחובסקי, רחוב קפלן 6, ת"ד 7111, תל-אביב 61070 טל': 03-6953256/7 / פקס: 03-6916861 / דוא"ל: mozenayim@gmail.com

הגהה וניקוד: יעל ניר / עיצוב, סדר והפקה: סטודיו דור כהן איור השער: אברהם קורנפלד

עונה מרים גולן

אצל היהודים
גוף ונפש הם אחד
לא הרבה מבינים את זה
נאחזים בדיני טהרה לומר הגוף מתעב
טמא ומרחקים
אבל הגוף מתוח כמו קרום בין מיתרים
וכשחולף בם רעד
וכשהנפש שירה
אפשר לשכח ממנו
לעשות פעולות
כמו מכונה
העור תחת שריולים ארכים בסתו
הוא עור
כף יד בשפולי צלעות יקיצה אקראית
היא יד
אבל הגוף והנפש הם אחד
כשהיא ישנה הוא צולל
והגלות פאות פאות מכל העברים
שוברת עצם האחד לאלמות
עור ועצמות הנפש המרעבת
ראש משוח מסכים
ספק בתוך ספק פוץ כרוך
קפל מרפק פנימי חמים
אצלנו גוף ונפש אחוזים
אלקות בכל גים
הנשמה אור מופז
זה מה שאתה רואה
זורח תחת עורי
זה הריח
שאתה מבקש בחדרים
הכמיהה שבוערת בך אש
זה הוא
כל המלים המנקדות רוחשות סביב הגוף ענן
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

אם לא תבוא בטהרה
הוא ילך
הנשמה תצא
קלפה ריקה
דבר מכל זה
לא ישאר
לא הרבה מבינים את זה
לא הרבה מבינים.

מבחן הכפור תמר וייס גבאי

כאשר קור מקפיא אותנו, אנחנו מנסים להיאטם אליו. השכבה החיצונית נעשית נוקשה כקרח, ואילו בתוכנו מנסה להבה פנימית, נואשת, להוסיף ולבעור.

התודעה שלנו כמו נאחזת בה, שוקעת אליה, פנימה.

עבור ספרות, כפור כזה הוא הזדמנות לעשות את מה שאולי רק היא יודעת: לשקוע גם היא אל הלהבה ההיא הפנימית, ומשם לנסות לתת מבע כמעט ישיר למה שקורה בפנים.

והקור מזקק את המתרחש שם, לטוב ולרע.

"הוא היה צעיר וחסון, רחב גרם ושריר, מלא אמונה בעצמו ובכוחם של ראשו וידי, מספר ג'ק לונדון על גיבור "להבעיר מדורה". "ביום קודר אחד של חודש ינואר בא עליו הניסיון אשר אילפו כבוד לכפור." אדם יוצא לדרך לבדו בקור הקיצוני, לא קשוב לטבע ולא לעצמו, בז' למתכנסים בביתם החמים, כמו חייל שמתנתק מעצמו כדי להצליח לצאת אל קרב. אבל בסוף הסיפור, כשהוא קפוא כולו, ונכשל שוב ושוב בהדלקת מדורה, רגע לפני תרדמת הקיפאון הנצחית אליה הוא עוד מעט ייפול, קורה משהו: הוא מדמיין את עצמו מצטרף אל הבחורים המחפשים אחר גופתו. הנה, בקפיאתו, אולי לראשונה בחייו, הוא מחפש את עצמו. ודווקא בכפור, המנתק והמקהה, בשלג הלבן המטשטש עקבות ומכסה את הכול, הוא מוצא. אולי בפעם הראשונה מביט בעצמו. עבורו זוהי גם הפעם האחרונה.

הרגע הזה מערער את ההנחה שאולי הונחה בתחילת הסיפור הזה וביצירות אחרות: האומנם ההתכנסות החורפית בתוך החמימות הפנימית היא התחמקות מהתמודדות חשובה עם קשיים, והיציאה אל הכפור היא האתגר המצמיח?

"זו תקופה קלה, אין שום דבר לעשות", אומרת סילביה פלאט' בחיך סמוי על תקופת הכפור בשירה "חריפה" (wintering) החותם את מחזור שירי הדבורים שכתבה. אך עד מהרה מתברר גודל המאמץ בעת כזו, ואופיו. היא מתארת את הדבורים המתכנסות בכורת שלה, כולן נשים שנפטרו מן הגברים לקראת החורף. כך עושות הדבורים באמת בטבע – הרי מאגר המזון, אין בו די למי שלא מועיל כרגע למאמץ הפנים-כחורת. "חורף נועד לנשים", קובעת פלאט'.

את עצמה-החורפית היא מדמה למאגר מזון כזה: פקעת. פקעות הן איבר תת-קרקעי, מטמון סמוי, שבו נאספים חומרי הגלם, האנרגיות שזיינו בעתיד משהו, כשתגיע שעתו לצמוח. מי שהיא צמח רב-שנת, שנחוצות לה עוד עונות כדי לפרוץ, מוכרחה להיות פקעת זמן מה. אבל האם אישה בחורף, "גופה פקעת בקור, באלם מכדי לחשוב, תשרוד עוד שנה?" היא תוהה. הרי בפקעת, כמו במדורה, אצור הכוח שאסור שיאבד. מדורה עלולה להיכבות; פקעות, בהיותן אוצר מזין,

הן בסכנת טריפה מתמדת. לא פעם אפשר למצוא לידן סימני חפירה של חזירי בר ודורבנים.

על פקעות להיזהר מפלישה עד כדי כך, שחלקן מייצרות רעל עבור מי שינסה להוציא ולאכול אותן. כי אנרגיית הפקעת היא אותה שלהבת פנימית שבה מתרחשים הדברים, שם אולי החזית האמיתית, כשהעלים החיצוניים מתים. שם רק אנחנו עם עצמנו.

אסתר ראב בשירה "פקעת" מסבירה: "אני ועצמי – זה על זה סוגרים / פקעת עגלה / זוהרת לבנה /- תכלית-שלמות / אין יוצא דפן / אין שיר /- במעמקים רחש / ונביטה במסתרים / אל יבוא איש / לאי בו אני ועצמי חונים."

יש מי שהציאה אל הכפור שבחוץ וההתגרות בו מגבירה את בעירתו הפנימית, ומתוך ההתמודדות הזו הוא פוגש בה, ויש מי שבחירתו להיות בחוץ היא כניעה לקהות השלגית המקפיאה, המשאירה אותו תלוש מהמאבקים הפנימיים של אגירה וצמיחה איטית – או אז, החלק הזה של ה"אני" נזרק מהכוורת, נטרף, הקור מאבן אותו ולא מאפשר להצמיח דבר.

תהו ובהו וראשית היות / בצל ענן רדום / אלי – מחדש לנבט! מקווה ראב.

התמונה המפורסמת בסוף "המתים" של ג'יימס ג'ויס (כאן בתרגומו של אברהם יבין), שמתרחשת גם היא בלב החורף, נעה תחילה פנימה והחוצה, ובכך כמו מדברת על התנועה הזאת, בין הצורך במגע עם הקיפאון המאבן כדי לחזור לבעור ולחיות, לבין המגע עם הפנימי המוגן והמתפתח לאיטו, שלעיתים מבהיל כי נדמה ששנת החורף שלו תימשך לנצח. גיבור הסיפור שומע מאשתו על נער שאהב אותה כל כך עד שנשאר מחוץ לחלונה בקור, ומת. כמו בלהבעיר מדורה, נראה שנפש הנער יצאה החוצה אל הקור רק כדי להביט משם בעצמה פנימה, אל הלהבה המשתדלת להוסיף לבעור, רגע לפני שכבתה בקול תסיסה רך. כעת, לאחר שאשתו סיפרה לו את סיפור הנער, מבין הגיבור שהוא חי בלי תשוקה, תלוש מן החיים. אשתו מתכנסת במיטה ונרדמת, ואילו הוא ניגש ומביט החוצה (כמובן), מבעד חלון. בחוץ יורד שלג על כל העולם, ו"נפשו התעופפה לאטה כששמע את השלג נופל רפה דרך היקום ורפה נופל, כבוא קצם, על כל החיים והמתים." משפט הסיום של התמונה סוטה מן התנועה פנימה או החוצה; הוא לא משאיר אותנו בצד הפנימי של החלון, לישון בחום החדר הסגור עד שיגיע הזמן לנוע, וגם לא בצד החיצוני שלו, להתעמת עם הכפור, להתאבן תחת השלג המטושטש – אלא נוסק איתנו מעלה מעלה, וכמו מתבונן על הכול מנקודת מבטו של השלג עצמו, של הכפור, רגע לפני שהוא צונח על כולנו ומפיק מאיתנו – מי את קרח הקהות המתפצה ומי את הרגישות החמימה, מי את ההתכנסות העוברית הפורייה ומי את ההתמתחות אל מעבר לגבולותיו, מי את החיים ומי את המוות, הפנימי או החיצוני שלנו.

הספר שהכניס אותי אל דת הספרות

נורית גרץ על "ברזים ערופי שפתיים" מאת דוד אבידן

נתן זך הוא שהוביל בשנות החמישים את המרד בשירה של הדור הקודם, בנושאים הגדולים מהחיים, בשפה הגבוהה ובקצב ההרמוני של אותה שירה. אבל דוד אבידן הוא שניסח במילים כל כך חזקות את מה שהניע את המרד הזה. הוא זה שתרגם את הייאוש של בקט למילים עבריות:

"מה שִׁמְצָדִיק יוֹתֵר מְכַל,
אֶת הַחֵלוֹם אֶת הַיְאֹוֹשׁ הַגָּדוֹל,
אֶת הַיְדִיעָה שְׁאִין כָּל הַצְדָקָה
וְאֵת חֲפוּשָׁה מְחֻדָּשׁ כָּל דָּקָה
אֶת הַהִתְפַּעְמוֹת וְאֵת הַמוֹעֵקָה,
מֵה שִׁמְצָדִיק יוֹתֵר מְכַל
מֵה שִׁמְצָדִיק אֶת הַיְאֹוֹשׁ הַגָּדוֹל,
הִיא הָעֵבֶדָה הַפְּשׁוּטָה, הַחֲחוּתָה,
שְׁאִין לָנוּ בְּעֵצָם לְאֵן לְלָכֵת."

מסיבות אלה ואחרות, הספר שבו מופיעים שיריו הראשונים, "ברזים ערופי שפתיים", הוא בעיניי ספר מכונן.

יונתן יבין על ספר הטלפונים של ירושלים

התשובה שלי ודאי פחות רומנטית ונוסטלגית מאחרות (ובמחשבה שנייה אולי דווקא יותר). ספר שמושך אותך ללב מאפליית הכתיבה עושה זאת בגלל ההרגשה שהוא נוטע בך ולא דווקא בגלל תוכנו. הייתי ילד מוצף מחשבות והלום מציאות, מוכה כאוס. אולי התיאור הזה נכון לכותבים רבים, כי הכתיבה נראית לי כמו ניסיון – נואש, פתטי ומתוק – להשליט סדר בבלתי־נמנע הפילי, הקרנפי, בעודו מתרחש, שועט באדישות קדימה. ספר הטלפונים הציע סדר ושיטה שניחמו אותי, קוד שמתפצח לנגד עיניי. אני זוכר את עצמי יושב על הרצפה הקרה בביתנו (בירושלים הרצפה תמיד קרה) והופך בדפיו משתאה על שמות המשפחה המתחלפים בדיוק מוחלט. הספר הזה נתן סימנים במציאות המעורבלת, הרגיע אותי, ועורר בי צורך שעוד לא התגברתי עליו למצוא מילים בסדר מסוים שיפצחו את הקוד. הקוד למה? זאת עדיין אינני יודע.

שחר־מריו מרדכי על שיר השירים

בספר הכי מחרמן בתולדות הספרות מתואר כיצד שפתי האישה "נופת תטופנה" ושפתי הגבר "שושנים נוטפות מור"; ונשיקותיהם עונג שהרי "דבש וחלב תחת לשונה" ו"חכו ממתקים". התיאורים מסחררים ללא הרף: שדיה "כשני עופרים, תאומי צביה, הרועים בשושנים" ושוקיו "עמודי שש מיוסדים על אדני פז"; חמוקי ירכיה "מעשה ידי אמן", שערה שופע "כעדר העזים שגלשו מהר גלעד" וזרועותיו החטובות "גלילי זהב ממולאים בתרשיש". גון בטנה כ"ערמת חטים" ובטנו השרירית "מעולפת ספירים"; שיניה מושלמות עד כדי כך שלא חסרה בהן ולו שן אחת, ככתוב "ושכולה אין בהן". יופייה של העברית מתלטש בתיאורים הללו, ולפתע מתחוורת הדינמיקה של גלגולי המשמעויות בשפה לאורך ההיסטוריה ("מעולפת" בעברית מקראית היא "מעוטפת/עטופה" בעברית עכשווית; ו"שן שכולה" היא שן חסרה, שנפלה; וכך בעברית של ימינו הורים שכולים חסרים את בנם שנפל או בתם שנפלה). אבל הביטוי "חולת אהבה" לא השתנה כהוא זה גם בחלוף 2,500 שנה, בעוד "לישון כפיות" הסלנגי של ימינו אומנם מתוק להפליא אך לא כמו המקבילה המקראית "שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני". הקונפליקט, כמו בכל ספר טוב, אורב לאוהבים, ובמגילת "שיר השירים" מתקשה האהבה להתממש, ולא רק משום שהאהוב חמקמק "כעופר איילים" והאהובה נסתרת "כיונה בחגווי סלע". השניים מבקשים את שאהבה נפשם תחת עינם הפקוחה של שלושה גורמים שאוכפים את הנורמות החברתיות ואת הסדר הציבורי: שומרי העיר, מקהלת הנשים ואחיה של האישה. ומה גדולה ההפתעה להיווכח שכבר בעת העתיקה, ב"שיר השירים", מונכחת הביקורת כלפי נציגי הממסד הגברי – בין אם אלה שומרי העיר אשר מכים את האישה ופוצעים אותה משום שיצאה בלילה לחפש את אהוב ליבה; ובין אם אלה האחים שלה שעושים הבחנה מקוממת בין אישה כשרה (הנמשלת לחומה) לבין אישה פרוצה (הנמשלת לדלת): "מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה? אם חומה היא, נבנה עליה טירת כסף, ואם דלת היא, נצור עליה לוח ארז". הקונפליקט מגיע לשיאו בסוף המגילה כשהגיבורה ניצבת מול אחיה ומטיחה בהם שאינה זקוקה לאישור שלהם, ושהיא יודעת היטב את ערכה ואת נטיית ליבה. גם מקהלת הנשים אינה חפה מביקורת. מקהלת הנשים עשויה אומנם להירתם למען הגיבורה במפגן של העצמה נשית, אך היא גם עלולה להפריד בין האהוב לאהובה במפגן של חוסר פרגון, ועל־כן מפצירה בהן הגיבורה חזור והדגש "השבעתי אתכן... זה דודי וזה רעי, בנות ירושלים". גדולתו של "שיר השירים" העתיק טמונה בהיותו פמיניסטי וחתרני לא פחות (בעצם חתרני הרבה יותר) מספרי העת המודרנית. כשחנניות הספרים, מוספי העיתונים ואתרים מקוונים מציעים פרוזה זולה והגיגים שמתחפשים לשירה, "שיר השירים" הוא חומה מבוצרת של ספרות במיטבה, טירת כסף פואטית, "מעשה ידי אמן".

בנה שייר על "דינקה" של ולנטינה אוסייבה

אם הספרות היא דת, הספר שקיבע אותי בחיק האמונה הוא "דינקה" של ולנטינה אוסייבה. קיבלתי אותו במתנה בגיל עשר. ספרי ילדים רבים קראתי קודם-לכן, אבל הספר הזה ברא עולם. דינקה בת השמונה, הצעירה מבין שלוש אחיות המבלות את הקיץ עם אימן ועם דודתן בדאצ'ה (בית קיט) על גדות הוולגה, היא הגיבורה הראשית. בעוד אחיותיה עסוקות בקריאה, דינקה מורידה את סנדליה ומשוטטת יחפה בשבילים ועל החוף, מתקוטטת עם בנים, שוחה, צופה בספינות ובדייגים. אני, שלא התהלכתי יחפה אפילו בבית, לא ידעתי לשחות ולא ראיתי שום וולגה ושום דאצ'ה מימי, הייתי מרותקת. יום אחד שוחה דינקה רחוק מדי וכמעט טובעת, ונער העובד בפרך על גבי דוכרה, ליונקה בן השתיים-עשרה, קופץ למים ומציל אותה. חברות הדוקה מתפתחת ביניהם. האופי העצמאי של ליונקה כובש. הוא יתום; בעל הדוכרה הוא אביו החורג שמנצל אותו לעבודות הכי שחורות ומכה אותו באכזריות; ליונקה מתכנן לברוח. הוא הכין לעצמו מקום מסתור, ואת דבר קיומו הוא מגלה רק לדינקה – מערה בתוך מצוק מבודד הנישא מעל הנהר.

העלילה נטועה בתקופה סוערת. המהפכה של 1905 כבר התרחשה ודוכאה, ודינקה גדלה במשפחה מהאינטליגנציה הרוסית המעורבת בארגון המהפכה הבאה. עבורנו, היודעים את הזוועות שאליהן הובילה לבסוף המהפכה הבולשביקית, מעניין ועצוב לראות שהכול התחיל מהטובות שבכוונות, מהרגישות של השכבה המשכילה לעוני המחפיר של פשוטי העם – הסבלים, המוכרים בשוק, חסרי הבית. אבל רוב קסמו של הספר טמון בכוחו להפיח חיים בדמויות, לרגש, להצחיק, לפרוש מול עיני הקורא מקומות ונופים, ובדינקה. הגה טעימה, בתרגומי (קיים תרגום לעברית של דוידה קרול, בהוצאת "כתר", שאותו לא השגתי):

"בחשיבות ובאטיות זורמת הוולגה. היא כה שקטה היום, עד שנדמה כי אפשר להשתרע על מימיה החמימים, להניח את הראש על גל, ולעצום את העיניים. הוולגה תזרום ותחלוף יחד איתך על-פני המצוקים שעל חופיה, על-פני מעגנים, על-פני היערות המכסים את ההרים, תזרום רחוק-רחוק... תפנה ימינה, תפנה שמאלה. לאן את זורמת, וולגה? ולאן את צריכה, ילדה? מי יודע לאן צריכה להגיע דינקה..."

שירים גילת קול

1,320

אתה מתיו מי סבון ממזרק חסר מחט
ושואל איך באים לעולם ילדים.
אתה יודע את התשובה היטב ואוהב
להעמיד פנים באמבטיה שאתה שוב
תא שוחה בתוך מבחנה.

כמעט שנה שאני מתפללת להריון
(ספונטני), כדי שביום ההלדת הזה
תוכל לבקש אופנים חדשים (גם
בידים מלאות 1,320 זריקות מותרות
חרים). אבל, כשהמים יורדים,
אתה אומר שהחלטת לא לבקש
אח יותר - אתה שונה לקבל זריקות
ואוהב את אמא, רוצה כבר בלי גלגלי
עזר, ומציע שאת האופנים הקטנים,
שיענדנו לאחיק, נשמר לכשיהיו לך
ילדים. וממילא יש לך מספיק מזרקים
לאמבטיה שגשגארו משהכנו אותך.

כמו שאופנים מתצבים על זוג גלגלים,
כמו שאמת קמה על פי שני עדים,
תקנה קורסת כשרק אני נותרת לאחז בה.
ושוב ננעצות 1,320 מחטים.

סבתא פורמת

את הגרבים, האפדה,
את הכובע שלך,
אחרי כל טפול כושל,
וסורגת אותם שוב
מאותה פקעת צמר.

סבתא אורגת לבואה, ידה
מימנת. פעם בחנו הורי בעלה
האם תהיה אם ראויה
בהתרת סבך חוטי צמר.

עכשו אני הקלועה בחוטים,
בפקעת הצמר, בסבך
הזקיקים הריקים, בדמות בני
הנפרם עם בגדיו.

*

שני פסים
בדיקת הריון -
שורת השירה
הקצרה בעולם.

קוקו

1.

אומרים שאי אפשר לחזר אחורה בזמן,
אבל היום חזרת לקניון.
חזרת לשבוע עשרים ושבע, החזרת משאבה.
את המוביל ששר Twinkle, twinkle, little star
שקבלת בשבוע עשרים וחמש גם החזרת.
עכשו את בתור עם המוניטור משבוע עשרים
(כשקנית אמר המוכר שחיים ומנות תלויים בו,
כמה תמימה היית כשבטחת שהחיים ינצחו).

ושוב המתח הזה בין אלה שלא יודעים
שהוא פעם חי בך, כמו המכר שפגשת
וְדַרְשׁ בְּשִׁלּוּמָךְ (כאלו זו דרישה הגיונית),
ובין אלה שלא יודעים שאינו,
כמו בלוטות הֶחֱלֵב הַמְסֻרְטוֹת
שבילי חֶלֶב בְּכַתְנֵת הַלֵּילָה,
או המוכר מאז שמתעקש על קבלות עכשו.
את מחפשת בתיק ומוצאת רק קלמנטינה,
זאת שקלפת והתחרטת וסגרת חזרה
בקלפת גֶּלְקִסְיָה סְפִירְלִית (איך את מענה
לפזר בקניון את הפלחים שנותרו מחייו
והזמן מתקלף כמו גֶּשֶׁל הַדָּר).

"בלי קבלה אפשר רק זכוי", הוא אומר.
אבל את יודעת שהדבר היחיד שהיה יכול
לזכות אותך מנח בבית במעטפה פתוחה,
הכרעת הדין בדו"ח הנתיחה.

.2

בין שמים לענן
מנצנץ כוכב קטן,
מנצנץ ולא יירא
לא יפל בחזרה.
Twinkle, twinkle, little star
How I wonder who you are

.3

"חדשות קשות, חשש לתסמנת",
אמרה רופאת הנשים.
"חמשים־חמשים."

כל כך הרבה שאלות היו לך,
ולמה היתה תשובה במדה יחידה:
"לדעת מה נכון רק את יכולה."
(תרגום: לאיש אין משג מה לעשות עכשו
ולך ודאי אין סכוי.)

4.

כמו הַחַתּוּל הַזֶּה שֶׁל שְׂרָדִינְגֵר שְׂחִי אוּ מֵת
וְלֹא יוֹדְעִים כִּי הוּא נֶעוּל בְּקַפְסָה,
רַק שֶׁהַקַּפְסָה הִיא אֶת וְהוּא חִי אוּ
חִי אֲבָל פְּגוּעַ. (לְאַלְהִים לֹא הֵיְתָה אֶת הַהֲגִינוֹת
לְהַמִּית, אֲזוּ הוּא גִלְגַּל אֶת הַהַחְלָטָה לְפִתְחָהּ.)

5.

מְכַל הָעוֹלָם הַגְּנֵת עָלָיו,
סְרָגָת כּוֹבְעִים נֶגְד הַקָּר, וְקִנִּית כּוֹבְעִים נֶגְד הַחֶם,
וְאֶקְמוּלִי טַפּוֹת נֶגְד הַכָּאב, וּמִשְׁחוֹת נֶגְד הַפְּרִיחוֹת בְּעוֹר,
וּמוֹצִצִים נֶגְד הַעֲצָב, וּמְנוֹרֵת יָרַח נֶגְד הַפַּחַד,
וּבְבוֹת שֶׁל חַיּוֹת נֶגְד הַבְּדִידוֹת, וּכְפּוֹת.
כְּפּוֹת נֶגְד צְפָרְנִים שׁוֹרְטוֹת, כְּפּוֹת נֶגְד עֲצָמוֹ.
רַק מִמֶּד לֹא הַגְּנֵת עָלָיו.

6.

בְּשָׁבוֹעַ שִׁבְעַת גְּלִית שֶׁלְשִׁמְעַת דְּפַק פְּרוֹשׁוֹ
לְבָהוֹת לְתוֹךְ מִסְדֵּי יֶשֶׁן שְׂכָרְסוֹ גְדוּלָה מִשְׁלֵךְ
וְלַחֲפֵשׁ פִּיקְסֵל מִתְחַלֵּף (שְׁחַר-לֵבָן שְׁחַר-לֵבָן שְׁחַר-לֵבָן
בִּיּוֹם בִּיּוֹם בִּיּוֹם). אֵךְ מִשְׁנַמְצָא הוּא נִצָּנֵץ
כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ הַקְּטָנָה וְהַבְּהִירָה בְּיוֹתֵר בְּיָקוּם כְּלוֹ.

7.

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם, וְלַחֲשָׁךְ קָרָא לַיְלָה;
וְלַחֲשָׁךְ קָרָא לַיְלָה;
וַיְהִי-בֶקֶר וַיְהִי-עֶרֶב.
וַיְהִי-עֶרֶב.

8.

הָעֶרֶב בּוֹהֶה בְּךָ דֶּרֶךְ הַחֲלוּן. בְּלִית חֲצִי יוֹם
בַּחֲדָר הַמְתַּנָּה הַמְתַּעַדֵף הַצֵּלֵת חַיִּים
עַל סִיּוּמָם (אֵךְ לְעֵתִים הַלְנֵת הַחִי הִיא חֶסֶד).
הַגּוֹף שֶׁלְךָ רוֹשֵׁם כָּל תְּזוּזוֹה שְׁלוֹ וּמוֹחֵק כְּשִׁמְגִיעָה הַבָּאָה
(הַהֲזָדְמָנוֹת לְזִכֹּר תְּנוּעָתוֹ הָאֲחֲרוּנָה שֶׁל אֱהוֹב,
גַּם הִיא חֶסֶד).

הלב שלו על מסך דק, זרימת הדם אדמה וכחלה,
כמו משחק בין ערבים בין רוחות חמות וקרות
המנשבות בין החדרים.
עכשו מחט עבה מזריקה לתוכם חשך
והעינים נשואות אל הצג,
לנדא שכל הדלתות ננעלות.

.9

היית אלה שנותנת חיים, עכשו את פנדקאית של אלהים.
(איך אלהים נכנס לתמונה רק כשהוא צריך ממך משהו.)

.10

ואז מחכים לדממה כאלו היתה
הבכי הראשון.
ספרו לך שרופאים מפטפטים בחדר הנתוח,
אבל הם לא,
ואת לא יודעת אם הוא עוד בפנים
או שהשקט שלהם בולע את שלו.

.11

לראות או לא לראות
אותו, זאת השאלה. את מחליטה
לפקח עינים, אבל משתדלת לעצם
את הלב.
ואז מכסים את הפנים שלו,
ולרגע את מרשה לעצמך לדמין שאתם
רק משחקים בקוקו.

.12

יש פתגמים כל כך יפים
עד שלא עצרת לתהות על קנקנם -
ומה אם צריך לשפך את התינוק עם מי השפיר?
ואיך לא בוכים על חלב אם שנשפך?

13.

דו"ח פתולוגי: הרשעה ("לא הִדְגְמוּ ממצאים חריגים").
ואת הכנת שעורים, קראת את כל המחקרים,
את כל החשובים חשבת נכון,
ובכל זאת נכשלת במבחן חייד.

14.

שארי דמו עוד בדמד. דמו על ידיך.
יאמר מה עשית, קול דמי בנג צעקים אלי מן האדמה.

15.

שאלון הסטוריה רפואית:

מספר הריונות	<u>1</u>
מספר לדות	<u>1</u>
מספר נתוחים קיסריים	<u>1</u>
מספר ילדים	<u>0</u>

16.

אמרת שכואב.

היא רשמה משחה נגד גרד בתפרים
(לא תקנת אותה: כאב פנטום בגדם הבטן הקרה).
"הצלקת תתבהר," היא אמרה
(לא תקנת אותה: גם אות קין דוהה).

17.

כל הדברים שחשבת שתלמדי אותו
את מלמדת את עצמך עכשו: איך לעמד
בלי להחזיק, להתלבש לבד, לאכל מוצקים,
איך לקשר שרוכים, איך ללכת
לקניון.

18.

את מחשבת מסלול, שוקלת צעדים,
עגלות תינוקות פזורות בקניון
כמו בשדה מוקשים.

כשאת כבר מחליטה שהשטח בטוח,
אשה עם צלב גדול על שרשרת

ותינוק על הזרועות מתגלה
על המדרגות הנעות היורדות,
כמו המדונה בכניסה לכניסה
(איך השמים תמיד נופלים עלינו
כשאנו עסוקים בלהביט ברצפה).

19.

את לוקחת הפסקה, מוציאה
קלמנטיינה ומקלפת אותה בחרדת
קדש, כאלו הייתה קלפתה המסלסלת
תפלין (כלומר, תחבשת מגלגלת שבכוחה
לאחות את הכל).

20.

בסיס הסלקל הכהה הכה רצועות ואבזמים
בבשר המושב האחורי ומסרב להרפות.
את בדרך הביתה.
המראה משקפת אותו, את גדם הסלקל הארוך.
את נוהגת בקפסה סגורה על כביש מהיר
והיא לא חדלה, ללא הרף אותה בבוואה שחרה.
פתאום את נזכרת ברוח, שהאזיר לא חיב לעמה,
אלהים סגר דלת ואת פותחת לעצמך חלונות.

המפעל

כפתאות אובליות, לבנות, מוזרות, שטות
בסירי ענק. אנחנו בדרך לחומה הגדולה,
אבל עוצרים כאן בהוראת המשטר:
כל סיור מדרך בסין חיב לבקר במפעל.

המדריך המקומי מספר על הקיסרית ליזו
שישבה תחת עץ התות, כשפקעת שנפלה
לכוס התה שלה נפרמה לחוט ארץ.
לפי האגדה, היא כרכה אותו סביב אצבעה
וכך נולד המשי.

"סיבים ארכים פרושם פחות קשרים בבר
וזה מה שעושה את המשי
חלק במשי" הוא מסביר.
"אלה ספלי התה שלנו" הוא מצביע
על מקלי הנירוסטה בהם מרתיחים
פקעות משי. כך מבטיחים
את מות הזחלים, חשוב לו להבהיר,
אחרת הם עלולים לבקע
ולקרע את החוטים.

מהפנטים אנו נשארים לצפות
בגלגלים המסתובבים הפורמים
את הפקעות, חושפים זחלים חומים
ומצנפים הצפים במים. ודאי לא כך חשבו
שיפגשו בעולם שוב. כחלק משגרת השנה,
מכרבלים בגלם הרך, ודאי ספרו גם להם
שהם עתידים להפוך לפרפרים.

ארבעת אלפים פקעות דרושות
לקימונו אחד, אומר המדריך כשאנו
מגיעים לאולם המכירות, ומצביע על
קימונו בצבע תכלת מאיר
פרפרים. אם נחשב על זה כך,
הוא מציע, נגלה שהמחיר
בהחלט הוגן.

ארבע-מאות אלף מתו
בכנית החומה הגדולה, הידועה כאחת
משבעת פלאי תבל וגם כבית הקברות
הארץ בעולם, כך קראתי. האגדה מספרת
על מסעה של לידי מנג ג'יאנג לחומה
בעקבות בעלה הטרי, שנשלח כעובד
כפיה. כשלבסוף הגיעה, גלתה
שמת ובכתה מרות. אל השמים הדהד
את הדמעות כגשם זלעפות ששבר
את החומה, חשף את עצמותיו ביסודות.

בפנת האולם שתי נשים מדברות.
האחת מחזיקה סכריה על מקל,
לבנה קטנה של קרמל בהיר ובתוכה
זחל, ואומרת שזה משנה שקוראים
לקיסרית ליזו הזאת "האמא
של תולעי המשי", היא הרי רק הרתה
את מותם. השניה עונה שהם היו מתים
ממילא תוך פחות משבוע, וליזו
נתנה להם את המתנה של למות
עבור משהו. היא מרימה שקית משי
רקומה בפרחים שנסגרת כמו צרור,
ואומרת שהיא מעולם לא הייתה
הבעלים של משהו שראוי לשקית כזאת.

אני נזכרת בשקית הפלסטיק העבה
שאת צדה האחד עטר סמל דמוי פרח
(סמון לפסלת ביולוגית, כך למדתי
בהמשך), אליה הרופאה אספה
אותה. "רקן בשלמותו", נכתב בדו"ח.
אז עוד מששתי את גבי בתקנה למצא
את המקום ממנו בוקעות
הכנפים. פחדתי שחבל
הטבור יכרך
סביבי.

ישו קרן להמן

אמא נשארה בבית. אני אוהבת שיש לי את הבית קצת לעצמי, הסבירה כששאלתי. היא הגישה לאבא את התיק שארזה לנו: יש בפנים גם ירקות ופירות חתוכים, שלא תאכלו רק שטויות כל הזמן, היא אמרה ונתנה לי נשיקה על כל לחי ועל האף. צעדתי מאחורי אבא אל הסוּזוקי הכחולה, זו שהוא רוצה להחליף כבר מזמן אבל מחכה כי קודם הוא צריך למצוא עבודה. התחלנו את הנסיעה לירושלים. אבא החליט שנוסעים דרך כביש 443, הכביש שאמא תמיד מפחדת לנסוע בו אחרי שירו שם על מכוניות. זו דרך הרבה יותר יפה, הוא הסביר. אמרתי לאבא שאני מפחדת והוא אמר שאין לי מה לפחד, אף אחד כבר לא יורה על מכוניות מאז שבנו את הגדר, והוסיף: אל תגלי לאמא.

הנסיעה באמת הייתה יפה. השמיים הבריקו כמו בד קטיפה וביצידי הדרך עמדו גבעות אבן לבנות שעליהן צמחו קבוצות צפופות של עצים. הרווחים הלבנים בין הצמחייה הירוקה נראו כמו פצעים מגלידים. רוב הזמן שתקנו. אמרתי שאני צריכה פיפי ואבא עצר בתחנת דלק. השירותים היו מטופפים, השתדלתי לא לגעת בכלום ונשמתי מהפה כדי שהריח לא ייכנס לי לגוף. אבא קנה לי מגנום שוקולד ולעצמו טילון ענק. אל תגלי לאמא, אמר.

ירדנו מהכביש המהיר ונסענו בדרכים כפריות בין בתים מאבן. ילדים בתלבושת אחידה הלכו על המדרכות בחבורות. הרחובות הפכו צרים ומפותלים והזכירו לי את המעיים בתמונה של גוף האדם שתלויה בחדר טבע בבית-ספר. חשבתי לעצמי שמזל שנסענו בסוּזוקי, כי היא מספיק קטנה בשביל לעבור בכבישים כל כך צרים. "הגענו", אבא החנה את האוטו ליד שער ברזל שחור שמאחוריו בניין מאבן ירושלמית. נכנסו בשער וצעדנו לקבלה. אישה בסוודר בורדו וג'ינס קיבלה את פנינו ואמרה באנגלית שקוראים לה סיסטר ג'ואנה. סיסטר ג'ואנה הסבירה לנו בחיוך דברים באנגלית שלא הבנתי והגישה לי שוקולד בצורת סנטה קלאוס. צעדנו אחריה בתוך גן יפה, היו שם פרחים גבוהים בהרבה צבעים, בעיקר ורודים וצהובים והייתה מזרקה עם פסל של מלאך ואוויר קר ורטוב כזה שנעים לנשום אותו. שאלתי את אבא בשקט למה סיסטר ג'ואנה קוראת לעצמה סיסטר, מילה שדווקא כן הכרתי. הוא הסביר שככה נזירות קוראות לעצמן. היא נזירה? שאלתי בהפתעה, היא בכלל לא נראתה כמו נזירה. לא היו לה את השמלה והכיסוי ראש שחור-לבן הזה שנזירות לובשות בסרטים.

היא הובילה אותנו לתוך בניין האבן. בפנים היה קצת חשוך, היו בו מסדרונות ארוכים, רצפת שיש ורהיטים גדולים מעץ כהה. היה לי ברור שצריך לדבר שם יותר בשקט ועדיין המילים השקטות שלי יצרו הד חזק. הגענו לחדר שלנו. אבא הדליק את האור שהיה חלש כמו אור נרות. היו שם שולחן וכיסא ושתי מיטות

יחיד, כל אחת צמודה לקיר אחר. על קירות החדר היו תלויות תמונה של פרחים ועוד תמונה של ישו, הכרתי אותו מהסרטים, עם הראש השמוט והגוף שממוסמר לצלב. שאלתי את אבא אם הוא יכול לספר לי את הסיפור של ישו, זכרתי שהוא דרמטי ואני אוהבת סיפורים מהסוג הזה.

אבא היה עייף מהנסיעה והלך לנוח ואני ישבתי לצייר בבלוק הציור שלי. כשאבא התעורר שאלתי אותו אם הוא רוצה לראות מה ציירתי. בטח, הוא ענה. ראיתי שהעיניים שלו נפתחות בהפתעה אל מול הציור שלי. יפה? שאלתי. כן, יפה מאוד, הוא אמר אבל נשמע שהוא לא בטוח בכך. תראה איך עשיתי לו את המסמרים האלה בידיים ובכפות הרגליים, אמרתי. ציור מאוד יפה, הוא שוב אמר, סגר את בלוק הציור והניח אותו בצד.

אחרי ארוחת הערב וההתארגנות לשינה, שכבתי במיטה ואבא ישב לידי כדי לעזור לי להירדם. ביקשתי ממנו לא לנחור בלילה. זכרתי כמה זה מפריע לאמא ופחדתי שגם לי זה יפריע לישון. הוא עיקם את הפה שלו לצורה של חיוך, אבל ראו בעיניים שלו שזה לא חיוך אמיתי, אז חייכתי אליו חיוך גדול משלי, כדי שיחשוב שאמרתי את זה בצחוק.

למחרת הלכנו לשמוע את תפילת הנוצרות. התקרה באולם התפילה הייתה גבוהה ועל הקירות היו מצוירים ציורים צבעוניים של אנשים ומלאכים, אף אחד מהם לא חיך. על הקיר מולנו היה פסל ענק של ישו. הוא לא נראה סובל במיוחד, אולי קצת עצוב אבל בעיקר עייף. הוא היה מאוד רזה, אפשר היה לראות את הצלעות שלו בולטות מתוך הבטן. ניסיתי לדמיין איך זה להיות תלוי ככה, כל כך הרבה שעות בלי יכולת לזוז. החלטתי לעשות לעצמי ניסוי; הלכתי לעמוד בקצה החדר, נשענתי על הקיר, פשטתי את הידיים לצדדים ולא זזתי. אחרי קצת יותר משתי דקות התייאשתי, הייתי חייבת לנער את הידיים.

אחרי ארוחת הבוקר יצאנו לטיול בעיר העתיקה. המוכרים דיברו ביניהם ערבית ושאלתי את אבא אם זה לא מסוכן להיות שם. ממש לא, אמר אבא, הם אנשים שרוצים לחזור הביתה למשפחות שלהם בדיוק כמונו. ובכל זאת הרגשתי איך הוא אוחז בכף היד שלי יותר חזק מהרגיל. עצרנו ליד דוכן אחד עם הרבה פסלים מגולפים מעץ, אבא שאל אם זו עבודת יד והמוכר ענה שכן, למרות שבכל הדוכנים מכרו בדיוק את אותם הפסלים. אבא שאל אותי אם אני רוצה לקנות מזכרת. הבטתי בכל הפסלונים המגולפים ולקחתי את זה של ישו. אבא חיך במבוכה, סובב מעט את ראשו מפניו של המוכר ואמר לי בשקט: אני לא חושב שזה רעיון טוב. למה? שאלתי. אני אסביר לך אחר כך, הוא ענה. אבל זה מה שאני רוצה, אמרתי. אני אקנה לך גמל במקום, הוא אמר ושאל את המוכר כמה עולה פסל של גמל. אבל אני לא רוצה גמל, אמרתי. והמוכר אמר לאבא: בוא אני אעשה לך מחיר טוב גם על הגמל וגם על הישן. זה לא נורא, הוא גם לא של הדת שלי אבל הוא היה איש טוב. אבא חיך במבוכה ושילם גם על הגמל וגם על הישן.

למה לא רצית שאני אקנה את ישו? שאלתי את אבא כשכבר ישבנו במכונית והיינו בדרך חזרה הביתה.

כי הוא סמל של הנוצרים ואנחנו יהודים.

אבל אנחנו לא דתיים, אז מה זה משנה?

אבא שתק רגע. זה באמת טיפשי, הוא אמר.

כשחזרנו הביתה אמא חיבקה אותי ואמרה שהתגעגע אליי. תספרי לי הכול, היא ביקשה, ואני סיפרתי לה על המנזר המיוחד ועל התפילה ששמענו ועל הטיול בעיר העתיקה ושאלתי: רוצה לראות מה ציירתי? בטח! היא ענתה. ניגשתי לתיק וחפשתי את בלוק הציור. בהתחלה מצאתי רק את קופסת הפירות והירקות שנתרה סגורה. אני מבינה שבכל זאת אכלתם רק שטויות, סיננה אמא לעבר אבא. ואז הוצאתי את בלוק הציור והגשתי אותו לאמא שתראה. כמו העיניים של אבא, גם שלה נפתחו בהפתעה כשראתה את הציור שלי. היא שתקה. יפה? שאלתי אותה. הציור יפה, היא ענתה, ואז הוסיפה: אבל אני לא כל כך שמחה שזה מה שבחרת לצייר. בגלל שהוא לא יהודי? שאלתי. כן. כלומר, לא. הוא פשוט הסמל של הנצרות, היא ענתה. אבל אנחנו לא דתיים, ניסיתי שוב את הטיעון שעבד לי באוטו. אמא שתקה רגע ואמרה: אבל אנחנו יהודים וישו לא קשור אלינו ולמסורת שלנו. אבל הוא בעצמו היה יהודי, לא? נזכרתי במה שאבא סיפר לי במנזר. אמא משכה בכתפיה ואמרה: את מציירת יפה, זה מה שחשוב. ידעתי שבקרוב היא תתפנה לפרוק את התיק שארזה לנו. ניגשתי אליו ומבלי ששמה לב שלפתי מתוכו במהירות את הפסל של ישו והכנסתי אותו מתחת לחולצה שלי. הלכתי לחדר שלי והנחתי אותו מתחת לכרית.

מאוחר יותר, במחשב, בדקתי שאף אחד לא רואה והקלדתי "ישו" בגוגל. עלו המון תמונות – ישו נושא את הצלב, פסל של ישו בצבע לבן מרים ידיים, היה ישו עם דם שנוזל לו על הגוף וישו עם דם על הפנים, היה ישו הולך על המים, ישו עם בד ארוך שנראה כמו חצאית וישו עם בד ממש קצר, שבקושי מסתיר משהו, ישו בצבע צהוב ואפילו ישו בצורת הליצן של מקדונלד'ס. כל הישואים האלה עשו לי חשק לצייר. לקחתי את בלוק הציור וציירתי עוד כמה ישו משלי, את הבלוק החבאתי בתוך הארון.

במיטה, אחרי שאבא כבר אמר ליל מנוחה ואמא כבר נישקה אותי בכל לחי ועל האף וכיבתה את האור, שלפתי את הפסלון של ישו מתחת לכרית שלי. מיששתי אותו בחושך והצמדתי אותו ללב.

כשאמא העירה אותי בבוקר היה לי קר, כי השמיכה נשרה ממני בלילה וגם הידיים נפלו לצדדים, אבל ישו נשאר לשכב לי על הלב. אמא לא אמרה דבר, אבל לפי המבט שלה ידעתי שהיא ראתה.

בבית הספר חכיתי את כל חמש השעות הראשונות של חשבון, שפה ומדעים כדי שסופסוף יגיע שיעור אמנות ואוכל לצייר. כשהמורה עברה ביננו כבר ידעתי לצפות לעיניים שלה שנפתחו בהפתעה, הבנתי שזה מה שעניינים של מבוגרים עושות כשהן רואות ציור של ישו. אבל כעבור רגע היא חיכה אליי ואמרה: איזה יופי של ציור! ואחר כך הזמינה אותי להציג אותו בפני כל הכיתה. הייתי מאוד גאה, אבל בזמן שהצגתי את הציור אייל התפרץ ואמר שאסור לי לצייר את ישו כי אני יהודייה. המורה ביקשה ממנו לדבר בהצבעה והסבירה שבאמנות אין דבר כזה מותר ואסור. אבל אייל אמר שזה חטא ושאלהים אמר שאסור. הלב שלי דפק מאוד חזק. נראה לי שאני לא מאמינה באלוהים, אבל גם לא רוצה להסתבך איתו. המורה אמרה שלכל אחד מותר להאמין במה שהוא רוצה ושהכי חשוב זה שנהיה אנשים טובים אחד לשני ושהיא מבקשת מכל הכיתה למחוא לי כפיים על המאמץ וההשקעה. חלק מחאו כפיים, אבל אייל אמר: אני לא מוחא כפיים לישו! ולי כבר עמדו דמעות בעיניים ורצתי החוצה מהכיתה.

מצאו אותי בוכה בתא שירותים. את אייל שלחו למנהלת וממני ביקשו לשבת מחוץ לחדר המורים עד שאירגע. הייתה לי הרגשה מאוד מוזרה, ידעתי שאני מאוד צודקת, אבל גם הרגשתי שאני מאוד טועה. המורה לאמנות התיישרה לידי ושאלה איך אני מרגישה. אמרתי: בסדר, והיא אמרה: הציור שלך באמת מאוד יפה ולכל אחד מותר לצייר מה שהוא רוצה.

בערב הטלפון של אמא צלצל. היא ענתה ברמקול, אבא שנהא עושה את זה כי לדעתו זה לא מכבד את הסביבה, אבל זה לא עזר לו, היא תמיד דיברה ברמקול. שלום, זו אסנת, המורה לאמנות של אביגיל, שמעתי את הקול של המורה שלי. אמא הביטה בי רגע ואז הלכה לחדר שלה וסגרה את הדלת. עקבתי אחריה והצמדתי את האוזן לדלת הסגורה. מבעד לדלת הצלחתי לשמוע את המורה אומרת: מובן שזה בסדר גמור ואין עם זה שום בעיה, אבל אולי כדאי לדבר איתה בבית על מה מקובל ומה לא, בשבילה, כדי שיהיה לה יותר קל בחיים. אמא אמרה לאסנת שהיא צודקת ושהיא תדבר איתי. כעסתי נורא. אסנת הבוגדת! היא גרמה לי לחשוב שהיא לטובתי, כשבצעם כל הזמן היא תכננה להתקשר לאמא ולהלשין עליי!

אמא ניגשה אליי ועוד לפני שהספיקה להגיד משהו צעקתי עליה: אין לנו על מה לדבר! אבא שישב על הספה הזדקף והחליש את הטלוויזיה. אני יודעת שכולכם חושבים שאסור לי לצייר את ישו, אבל כולכם טועים ונמאס לי ממכם! אמא הייתה מגומגמת וניסתה להסביר משהו על מה מקובל ומה לא: זה כמו שפתאום אבא יצא לרחוב עם שמלה, היא אמרה. אבא נראה מופתע והזכיר לי את קלייד, הכלב שלנו, שזוקף את האוזניים כשאומרים את השם שלו. מותר לו לצאת עם שמלה, אבל זה יהפוך את החיים שלו ליותר קשים, היא אמרה, אבל תוך כדי שדיברה הקול שלה נחלש ואחרי רגע של שתיקה היא ניצרה את הראש ואמרה כמעט בצעקה: זאת אומרת, זה בסדר שגם בן ילבש שמלה אם זה מה שחשוב לו,

ואז הקול שלה שוב היה חלש כשאמרה: אבל הוא צריך להבין את המחיר החברתי. היא הייתה אדומה ונראתה לי פתאום כמו ילדה בעצמה ואז היא צעקה על אבא: ומה איתך? איך לך מה להגיד? זאת גם הילדה שלך, אתה יודע!

בלילה הצמדתי את הישו שלי קרוב ללב, כבר לא היה אכפת לי שרואים. וביום למחרת ציירתי עוד שלושה ישואים מבלוק הציור וציירתי ישו על השולחן בבי"ס ותלשתי את כל הישואים שציירתי מבלוק הציור ותליתי אותם בחדר שלי. אבא שאל אותי למה אני עושה דווקא. אני לא עושה דווקא, עניתי, זה יפה בעיניי.

אמא הודיעה לי שאין לה כוונה להיכנס לחדר שלי ולנקות אותו כל עוד הוא נראה ככה וגם לא לשבת איתי עד שאירדם. אמרתי לה שזה בסדר. גם ככה מאז שישו מילא לי את הקירות התחלתי לסדר ולנקות את החדר שלי בעצמי, וגם להירדם הצלחתי יותר בקלות. בלילה שמעתי את אמא ואבא רבים, היא האשימה אותו ואת הנסיעה שלנו למגזר והוא ענה לה שבפעם הבאה היא מוזמנת לבוא איתנו. נרדמתי אל תוך הריב שלהם וחלמתי על אייל מלשין לאסנת ששוב הבוגדת ציירה את ישו. אסנת שאלה את אמא ואבא אם זה נכון, אבא שתק והנהגו ואמא אמרה: זה נכון. מאחורי אסנת עמד צלב גדול ואני טיפסתי עליו כדי שלא יתפסו אותי. התעוררתי בבהלה וגליתי שישו נפל על הרצפה. הרמתי אותו, הנחתי אותו על הלב ונרדמתי מבלי לחלום חלומות נוספים.

הטיול השנתי של בית הספר הגיע. ביקשתי מאמא שתתן לי להישאר בבית, אבל היא אמרה לי לפנות לאבא וכששאלתי את אבא הוא שאל מה אמא אומרת על זה. הרגשתי שאם אמשך לשאול יפרוץ עוד ריב ביניהם והחלטתי לצאת לטיול וזהו. ישבתי לבד במושב הקדמי של האוטובוס והבטתי בנוף שהשתנה לי מול העיניים. לא היה לי ליד מי לשבת, הילדים התרחקו ממני וקראו לי "ישו" כשם גנאי. לא טרחת לברר לאן נוסעים, רק רציתי שהטיול ייגמר כבר ואוכל לחזור הביתה אל החדר שלי. פתאום, בבת אחת אגם כחול הופיע מתחתינו והמדריכה שאלה במיקרופון מי יודע להגיד לה מה זה האגם הזה וחלק מהילדים צעקו: "הכנרת".

האוטובוס ירד בכביש מפותל עד שהנחה בחניה של בית קברות, ממש על החוף של הכנרת. המדריכה אמרה שקר בחוץ ושלא נשכח לקחת איתנו בגדים חמים. הילדים יצאו מהאוטובוס בצעקות ותפסו כל מני פינות שמש כדי לאכול את כל החטיפים והסנדוויצ'ים שהביאו. התחלתי לצעוד לכיוון המים. הקולות שלהם הלכו והתרחקו ממני, רוח חזקה שרקה לי בתוך האוזניים. כששמעתי אותם קוראים בשמי, החזקתי חזק בישו והמשכתי ללכת.

אדם עם פלאפון גרגורי גורדון

אדם עם פלאפון שוכב
בלילה על מזרן ולא
נרדם.

מזרן הוא לא אדמת גן עדן,
הוא גם לא אגם.

הזמן נושב קדימה
מכאן, אחורה מכאן
וממשיך לשם.

הרחוב הומה בבית שקט
בחלון יש אור

אחר כך חשכה
אחר כך אור
חנה הלכה ולא תחזור.

המנוף רועי סלמן

"אני קופץ!" הקול שלו פלש לחדרי מבין מרווחים של תריסים חסרים. הצעקה העירה אותי. שפשפתי את העיניים כמו בקלישאות, והקריאות נמשכו. "אני קופץ!" דחפתי את הראש מתחת לכרית. הקולות הגיעו מלמעלה, כאילו אלוהים מאיים לקפוץ מהשמיים. בכוח הוצאתי את עצמי מהמיטה. סעמק! דרכתי על המאפרה; חייב להפסיק לאונן עם סיגריה ביד לפני השינה. בכף רגל מלוכלכת מאפר יצאתי החוצה. בדרך כלל אין שום דבר בחצר הקטנה שלי, ועכשיו עמדו שם שלושה גברים. שוב שפשפתי את העיניים, כמו אלה שחושבים שהם עדיין חולמים. ילדים וילדות טיפסו על שער הכניסה וקפצו פנימה. מאחוריהם שתי אימהות צעקו להם שייזהרו. "איזה לחץ!" אחת מהן אמרה והחלה לטפס גם היא, את השנייה זה הצחיק. "שלא תיפלי, משוגעת!"

אחד הגברים, צר וארוך, פנה אליי. "זה המקום שלך, כן? פתח, פתח ת'שער. אתה לא רואה מה קורה פה?"

בגלל שהוא סימן עם האצבע למעלה, הסתכלתי לשם, ומבט אחד הבהיר הכול. "השער, גבר," הצר והארוך אמר שוב.

השער, נכון.

הוצאתי את המפתח מהדלת והתקדמתי אל השער. האישה המטפסת עדיין עבדה על המעבר שלה לחצר שלי, אז חיכיתי כמה שניות עד שהיא תקפוץ פנימה ואז סובבתי את המפתח ולהפתעתי פתחתי את השער לעוד הרבה אנשים שהצטופפו מאחוריו, דוחפים זה את זה.

סבא עם כיפה נכנס בריצה צולעת וזעק לשמיים, "השם ישמור!"

אבל איך הוא ישמור?

לא בכל יום יוצא לראות מישהו על הקצה, ועוד על קצה של מנוף שתקוע בדיוק מעל החצר שלי באמצע השכונה.

החצר התמלאה בפיות מדברים ובמבטים שלוחים. אבל השביל המוביל לדירה שלי נותר ריק. ממרחק חמישה צעדים, ליד דלת הכניסה, הייתי לבד.

תקעתי סיגריה בין השפתיים, והעיניים שלי צרבו – ככה זה כל בוקר, כשהראש שלי עדיין במקום אחר. לפני כמה רגעים חשבתי שאני שומע את אלוהים, ועכשיו כל בני ישראל מקשקשים סביבי. סעמק.

"תקראו לאבא שלי!" הקול מלמעלה צרח. "מהר! אני קופץ!" הקול שלו חזק ועבה, נשמע כמו איש צבא.

"תראה מה זה... " אישה התקרבה אליי, ונאנחה. אבל לא ראיתי, לא באמת. האיש שאיים לקפוץ לבש בגדים שחורים, וזה כל מה שאפשר היה לראות ממרחק כזה.

"זה הבן של שושי... השתגע." את "הבן של שושי" היא הגתה בקול רך, מנחם, אפילו אימהי. אבל את המילה "השתגע" ביטאה בתאווה של אויבת. העיניים הקשות שלה הסתתרו מתחת לרעמת שיער.

הנהנתי. אין לי זין לריכולים עכשיו. ומה לי ולבן של שושי?

"אני יודעת מה העניין." אין ספק, האישה בטוחה בעצמה. מלמלתי משהו מבולגן שאפילו אני לא הצלחתי להבין, ונכנסתי הביתה להכין קפה כי אין ספק שכבר התעוררתי לגמרי ויש דברים שצריך לעשות.

בזמן שהקומקום הרתיח את המים, החלטתי שצחצוח השיניים יחכה לאחר כך, אז בינתיים בדקתי את הטלפון. שתי שיחות שלא נענו מאל, בעל הבית. אחזור אליו אחרי שאדע אם הקול מלמעלה קפץ או לא. הוא בטח כבר מעודכן בפרטים ופשוט רוצה לשמוע בלייב מה קורה, וברור שלא יפספס את ההזדמנות להזכיר לי שהחווה עומד להיגמר, וסלמאת – הורסים פה הכול כדי לבנות מחדש.

צרחות נשמעו בחצר. בטח הבן של שושי עשה תנועה מלחיצה. אם הוא באמת יחליט לקפוץ זה יהיה סיפור רציני. אולי ככה – עלתה בי מחשבה בזמן שערבבתי את הקפה – אלי יבטל את ההריסה. בשכונה הזאת לא שוכחים דברים, ומי ירצה לגור בבית שיום אחד הפך לזירת מוות?

הקפה חימם לי את הגרון, והסיגריה חיממה אפילו יותר, אז החלטתי לצאת החוצה. סגרתי אחריי את הדלת ונשענתי עליה.

למשטרה לקח רבע שעה להגיע, וגם להם אין מושג מה לעשות. "לפחות תפנו את האנשים מהחצר שלי", אמרתי לשוטר, אבל הוא דווקא הצטרף לכל המצטופפים. שוטר אחר אמר משהו במכשיר הקשר – הוא נראה יותר נרגש מאשר מודאג. הסתכלתי למעלה. שכנים חטטניים, מתפללים, שוטרים, כבאים – הכול מיותר, חשבתי, רק האיש שלמעלה יקבע את הטון ואיך הכול ייגמר.

עכשיו הוא התיישב ממש על הקצה של המנוף – כאילו הוא מחפש את אבא שלו בין כל האנשים. אבל אבא שלו לא הגיע. האישה עם הרעמה צצה פתאום לידי שוב ואמרה שהוא גם לא יבוא. מסכן.

"אז מה אתה אומר," הבחור מהקיוסק התקרב, ועשה לי סימן שאביא לו אש. "נראה לך שהוא יקפוץ?"

הנהנתי, כי מה כבר יכולתי לעשות.

"די, איזה הזיה." הוא לקח שאכטה, "אתה מכיר אותו?"

"זה הבן של שושי." לקחתי ממנו את המצית והתרחקתי מהבחור שפלש למקום

שלי. נעמדתי עם כולם באמצע, הראש שלי לכיוון השמיים. שיקפוץ כבר. ממש יכולתי לראות אותו נוחת על האדמה הקשה וזה גרם לי לרצות לעצום את העיניים, אבל לא הייתי מסוגל.

פתאום הוא חלץ נעל אחת והשליך אותה עלינו. "שאלוהים ייקח אותנו!" הוא צעק.

"שמע ישראל!" קרא מישהו, כשהילדים רצו אל הנעל ונלחמו מי יחזיק בשלל. "הוא מתכוון לאבא שלו, לא?" שאלה איזו אמא את חברתה. "אין לי מושג, אני רועדת." אבל היא לא רעדה. הבן של שושי נשכב על המשטח הצר שבקצה המנוף, ורק רגליו הציצו עלינו. רגל אחת נעולה ורגל אחת יחפה. הוא נשאר ככה במשך כמה דקות ואנשים כבר התחילו להשתעמם. "נראה לי הוא נרדם", אמר הבחור מהקיוסק והאימהות צחקו.

כמו תפילה בבית הכנסת – החלו להתפזר זמזומים בחצר שלי. כמעט כולם מצאו עם מי לדבר. גם אני יכולתי אבל העדפתי ללכת הצידה, ללטף את הכלב של גאולה, השכנה השקטה עם העיניים הנעימות. היא חייכה אליי במבוכה, וכדי למלא את השתיקה בינינו אמרה שיהיה בסדר, והבסדר שלה היה קטן כל כך ועלוב, שאפילו היא לא האמינה לעצמה.

"יהיה בסדר, הא, שוגון?" ליטפתי את הכלב, שכשכש בזנב וליקק את הזיפים שלי. חיבקתי אותו חזק, אפילו קצת מחצתי אותו, עד שיצא ממנו קול גבוה של כאב. הרפיתי. "סליחה", אמרתי, וגאולה חייכה שוב אבל לא אמרה דבר.

הבן של שושי עדיין שכב על משטח המנוף. הרגליים שלו נתלו באוויר, כמו המילים בחצר שלי.

רחלי תתחתן בקרוב, נדב כבר התגייס, הנכדה של זמירה לא באה לבקר כבר הרבה זמן, אסי מצא עבודה חדשה ואם הוא ירצה אז גם הבחור מהקיוסק ישמח להעסיק אותו פה ושם, אבל רק בערבים. ושושי... כואב הלב על שושי.

רק כשהכבאים הגיעו לחצר והחלו לטפס על הגדר שחוצצת בינה לבין המנוף, בני ישראל חזרו להתעניין במופע.

גם הבן של שושי, האלוהים של היום, הבין שזה הזמן שלו.

הוא התרומם, וכולם נבהלו. הוא צעק שנמאס לו, וכולם נדרכו. הוא התקרב יותר לקצה וצעק חזק שיביאו לו את אבא שלו כבר, "עכשיו, אמרתי! או שאני קופץ!" וכולם עצרו את הנשימה.

"אנחנו נעזור לך!" קול עבה ורציני בקע מתוך מגאפון.

"אללה יסטר, אני לא יכולה להסתכל," אמרה האישה עם הרעמה שחזרה לעמוד לידי – מה היא רוצה ממני? – ובכל זאת לא הסיטה את המבט מהבן של שושי. "הוא השתגע", אמרה שוב, הפעם בלי להט.

סולם מתכת ארוך, כזה שבחיים לא ראיתי, הוצמד למנוף, ועליו החלו לטפס שני גברים במדים שחורים. אז ככה מגיעים לאלוהים, חשבת, כשהם התקדמו לשמיים כמו חתולים – בזריזות, בלי פחד, ביציבות.

הבן של שושי הרכין את ראשו אל הכבאים. ומה אם הוא פשוט רוצה שיכבו אותו לתמיד?

"הוא חייב עזרה," האישה עם הרעמה לחשה לי קרוב מדי. "כל העניין איתו זה שלא מאמינים לו שהוא משוגע."

לא הבנתי, אבל לא שאלתי.

"מסכן, שיאשפזו אותו כבר באברבנאל. מה הבעיה שלהם? זה כל מה שהוא צריך בחיים שלו." ולמקרה שלא לקחתי אותה ברצינות, היא הוסיפה, "תאמין לי, אני יודעת."

"למה הוא לא בא, אבא שלי?!" הקריאה של הבן של שושי פילחה את השמיים.

"הוא צריך שאבא שלו יבוא," אמרתי, והתכופפתי כאילו להתעסק עם משהו באדמה. פתאום לא יכולתי יותר לשאת את זה.

"הוא לא יבוא. הוא מת מזמן."

ואז האישה עם הרעמה החלה למחוא כפיים, ואחריה מחיאות נוספות מילאו את החצר שלי. הבחור מהקיוסק שרק.

הרמתי את הראש. הכבאים אחזו בבן של שושי. הם בטח ממש מחצו אותו, כי הוא השמיע זעקת כאב. המבט שלי עקב אחריהם – איך הם מעבירים אותו לסל חילוץ, מקיפים אותו גם כשישב, ולאט-לאט יורדים מטה. כשהסל נחת השוטרים הדפו את בני ישראל שרצו להציץ בו מקרוב, ואני נכנסתי לדירה.

חזרתי למיטה, לדחוף את הראש מתחת לכרית.

קולות מן הרחוב פלשו לחדרי מבין מרווחים של תריסים חסרים. הם הלכו והתעמעמו.

גרעין האמונה ענת לב־אדלר

כל הסיפורים הטובים, אפילו הפנטסטיים, מתחילים בגרעין של אמת. במקרה הזה, גרעין של חיטה, שנטחן לקמח שנבלל במים שנילוש בידיים שנקלע לחלה. ביום של חול בסגר הקורונה הראשון, כשאף אחד עוד לא ידע לאן אנחנו מתגלגלים מכאן, רגע לפני שעוד צמת פחמימות מוברשת עמדה להישלח אל לוע התנור הביתי, התקשרה חברתי יראת השמיים.

חיכיתי לטלפון הזה. כמה ימים לפני כן שמעתי שבמקום העבודה שלה הודיעו על גל פיטורי קורונה, ורציתי לדעת איך היא מרגישה ואם היא מודאגת. "מודאגת ממה?" היא השתוממה, בעודי דוחפת את הטלפון בין הכתף והצוואר, ומנגבת ידיים בסינר.

"מזה שמתחילים לפטר אצלכם, את יודעת, בגלל הקורונה. ובכל זאת, בעלך לומד ויש לכם ילדים ונכדים ואת עוזרת לכולם."

"נו, שיפטרו. ואת חושבת שהפרנסה שלי מגיעה מהם?" היא צחקה.

הגלגלים במוח שלי התחילו לדהור. התיישבתי. אני אומנם מכירה אותה יותר מעשרים שנה, אבל לכל בנאדם יש סודות. אולי יש לה מקור הכנסה עלום? ירושה גדולה? זכתה בלוטו ולא סיפרה? מנהלת מפעל שימורים משפחתי במקביל לדיי ג'וב שלה?

"אז מאיפה הפרנסה שלך?" שאלתי, וחיכיתי שתפרע את הסוד.

"מה זאת אומרת מאיפה? מהקדוש ברוך הוא."

בלעתי את הלשון, שלא לומר את החלה.

"את חושבת שמהם אני מתפרנסת?" המשיכה ונקבה בשמם של מעסיקיה. "הם יכולים בזה הרגע לפטר אותי או לסגור את העסק. לי – הוא זה שדואג – ממנו אני מתפרנסת," דנדנה שוב בפעמוני הצחוק, ואילו אני המשכתי לשתוק ואחרי שנייה שבה הבנתי ש"הוא" זה הקדוש ברוך הוא, הבנתי שאני כנראה לא מבינה כלום.

"יודע זה שיודע שאינו יודע," לחש סוקרטס בתודעתי, ובאותו הרגע ידעתי רק דבר אחד – אני רוצה את קפסולת האמונה שהאישה הזו לוקחת.

על אף שגדלתי על ברכיהם של סבא וסבתא שומרי מסורת, ולמרות שהחיים במחיצת אנשים מאמינים אינם זרים לי, משלל סיבות גיאוגרפיות, חברתיות ואחרות – זו הייתה הפעם הראשונה שבה רוח האמונה סטרה בפרצופי בעוצמה שכזאת. לא כהלכה, אלא כמעשה. תודעה מוחלטת שאין בה שום ספק. ופתאום הבנתי שלא כמו חברתי, אני מפסידה את היכולת להתעטף בשלוות נפש שאין לה שיעור ואין לה גבול. ועוד הבנתי, שהמהירות שבה ירתה את התשובה מעידה על מידת

האמונה ועל התקיימותה הטבעית כל כך עמוק בתוכה. שהרי כמו שטוען הרב קוק, מקור האמונה אינו בשכל ואינו ברגש כי אם בנשמה. ומתהומות נשמתה זינקה התשובה הברורה, זו שמערסלת אותה בתוך מציאות כאוטית, בעוד מיליארדים אחרים אופים ייאושם בחלה.

טוב, לא צריך להיות דרמטית כל כך, אבל הבנתם את כיוון המחשבה.

עכשיו תראו, אני לא בנאדם שמקנא. כלומר, לא הייתי עד לאותו רגע שבו שמעתי את קולה של חברתי, הצלול והנחוש כפעמון כנסייה, ודימיתי אותה עומדת זקופה במטבח או בסלון, גופה ככרוש ששורשיו עמוקים משלי – והכול בזכות אמונתה הנחרצת, היודעת כול, זו ששום רוח או מגפה לא ישברו. ומאז, אני רוצה ביס מהחלה שלה. ומאז אני מחפשת את ההכרה הבטוחה. את הידיעה הפנימית שזה לגמרי הגיוני לשים מבטחך, לשאת עינייך, ללכת על גבי מים בלי אדמה מתחת לרגלייך – כי אם את מֵאִמֵּי־יָנִיָּה באמת שתגיעי – יהיה כבר מה שייקח אותך לשם.

ומאז אותה שיחה שהתרחשה כבר לפני יותר משנתיים, אני מנסה ללמוד ולבדוק איך אפשר לסגל את היכולת הזאת – לסמוך על כוח שהוא לא אני שיסגור את הפער, שיגרום לסל להתמלא ולרצון להתממש. לשים את מבטחי בסידור או בישות או בגורם עליון ולדעת שהוא־הוא ידאג לחתיכה החסרה, ושאני לא חייבת לגשש עד אובדן נשימה.

ואז גם השאלות הגיעו, בגלים גבוהים.

האם אפשר לסגל אמונה? ללמוד ולתרגל אותה? האם אפשר להתאמן באמונה וללכוד אותה במהלך החיים, או שהיא שייכת רק לבני המזל שגדלו לתוכה, כשהוטמנה בתודעתם יחד עם לגימות ראשונות של חלב או יין של הבדלה? ובכלל, מה בין אמונה לרצון? הרי תמיד אומרים לנו שאם נרצה מספיק חזק ונחשוב חיובי ונמשוך אלינו את האנרגיה המתאימה בתדר הנכון – החלומות שאנחנו כמהים אליהם יתגשמו, שהרי מחשבות מייצרות מציאות.

"זה ממש לא מדויק," אמרה לי חברה אחרת שדיברתי איתה. "מחשבות לא מייצרות מציאות."

"אז מה כן?"

"אמונות," היא ענתה. "מחשבות יש לנו מיליון בדקה, אבל רק האמונות העמוקות ביותר שלנו גורמות לדברים לקרות."

לגרום לדברים לקרות. לרצות אותם. לרצות אותם עד כלות. מי מאיתנו לא רוצה אהבה? בריאות? כסף? הכרה? הצלחה? קהל? מקום ראשון? בית גדול? חופשות ביעדים הנחשקים בעולם?

"רוצה רוצה רוצה רוצה רוצה, אז למה לא הכול מתממש לי?" שאלה חברה אחרת שישבה איתנו באותה שיחה. "למה יש דברים שאני כל כך כל כך רוצה אבל לא משיגה?"

"כי את בהשתדלות יתר," ירתה לעברה הראשונה. "שחררי ותראי איך הכול מסתדר."

"השתדלות יתר? ואם אשחרר מי ישתדל במקומי? מי ידחף ויגרום לדברים לקרות?" יריתי בתגובה, ומייד רציתי לבלוע את המילים בחזרה. "שכחת שאת מתרגלת אמונה?" נופתי בעצמי והצבתי מול עיני את ברוש דמותה של חברתי הדתייה, שבחיוכה התמידי ניצוץ שעוד לא פענחת.

"השתדלות יתר," כך לימדה אותנו חברתי, חילונית גמורה אך מאמינה שמתייעצת קבוע עם רב ידען, היא מצב שכולנו מכירים ושבנו אנחנו דוחפים ודוחפים, ומתעקשים ודוחקים במציאות להגשים לנו רצון או חלום. ומנסים מכאן ומניעים משם והמציאות זורקת אותנו מהדלת ואנחנו חוזרים מהחלון או מהסדק עד שלבסוף, מרוב פול גז בניוטל, המנוע נשרף וההוא למעלה מתיאש ועוזב.

"עוזב, עוזב?" לגמתי את שארית הקולה זירו בכוס.

"עוזב. כי לא השארת לו מקום," המשיכה חברתי להסביר.

"לא מה?" התעניינה השנייה.

"מקום. לא השארת מקום למקום. את עושה כל הזמן במאה אחוז שלך, אז הוא שואל את עצמו 'מה הטעם? זאת הרי ממילא לא סומכת עליי שאתערב לטובתה, ועושה הכול לבדה' והוא הולך להשקיע את האחוזים שלו אצל מישהי אחרת."

השאירה אותי מבלבלת. "אצל מי?"

"אצל מי שסומכת עליו שהוא ישלים עבורה את המלאכה. את מבינה? התפקיד שלנו הוא לדעת מה אנחנו רוצות, לעשות בשביל זה מה שאנחנו יכולות, אבל לסמוך גם עליו שייתן את החלק שלו. לדבר את שפת האמונה."

החלק שלו. שפת האמונה. איך זה שהחברות שלי כל כך הרבה יותר חכמות ממני? הייתכן שתנור הרצון הבווער שלי שורף את חלת האמונה שלי?

"אבל אני הכי סומכת עליו," עניתי ושלושתנו ידענו שאני משקרת וסביב השולחן התכנסה שתיקה. כי האמת מוכיחה שאני לא סומכת. אני ספקנית. אני לא יודעת לשחרר. אני קונטרול פריק. אני חייבת לדעת שעשיתי הכול כדי שמה שאני רוצה יקרה. הכול, אבל הכול. ולפעמים זה מצליח, אבל לפעמים אני דוחפת ודוחפת ושורפת לעצמי את המנוע. "לבני דור ה-Z ועוד יותר מכך לבני דור האלפא מייחסים את היותם ילידים ביבשת הדיגיטלית, כאלה שנולדו לתוך מציאות טכנולוגית ושולטים בה כבשפת אם," ניסתה חברתי להסביר מכיוון אחר. "זאת לעומתנו, הוריהם בני דור ה-X ודור ה-Y, שלנצח ניוותר מגמגמים מבחינה טכנולוגית."

"אז יש גם מגמגמי אמונה, כאלה שלא נולדו לתוכה, אלא מנסים לסגל אותה תוך כדי תנועה, וספק אם יצליחו להפוך אותה לחלק בלתי נפרד מהווייתם. מהתקיימותם," סיכמנו את השיחה.

היה נדמה לי שהבנתי.

"נכון שכאשר כותבים יצירה ספרותית, צריך להשאיר מקום? לשתול פער כדי לתת לקורא להתקיים בתוכו ולהרגיש חלק ממה שקורה?" החזרתי את שלושתנו למקום שבו הכרנו - הקורסים בתורת הספרות של פרי והדשא של גילמן, 1988. כן. אין טעות בשנה.

"אז גם לאלוהים צריך להשאיר מקום, לא רק לקורא. ולא להיות בהשתדלות יתר. ולא לדחוף כמו משוגעות עד שהמציאות נשחקת. לסמוך עליו שהוא ישים לב ויסגור את הפער, ישלים את הסיפור."

ובחזרה לחברתי הדתייה, שאליה התקשרתי שוב כשכתבתי את הטקסט הזה, כדי לשאול אם היא זוכרת את הסיפור על חלת האמונה. היא לא זכרה, אבל שמחה לשמוע אותו, בעיקר כשהדגשתי עד כמה עזה הייתה באוזניי אמונתה. את דבריה קינחה באזכור "מודה אני" - התפילה הראשונה בבוקר של כל אדם מאמין - "שמבהירה לנו שלא רק אנחנו מאמינים בקדוש ברוך הוא, אלא שגם הוא מאמין בנו, והחזיר לנו את נשמתנו, בחמלה, גם הבוקר," כך אמרה.

יהלום כחול לורן מילק

בְּשֵׁר מְלֹאכִים בְּחָרִיץ הַדָּאָר חָכָה לִי
רְתַחְתִּי כְּמוֹ מַיִם לְגַס
בּוֹא כְּמוֹ שְׁאֵלֵהֶם רְצָה
שְׁתַּהֲיֶה לִי פַעַם בְּחַיִּים

תְּצַמִּיד לִי
יְהֵלֹם כְּחַל לְפָנַי
תִּגִּיד לִי
אֵי אֲפָשֶׁר לְקַנּוֹת אֶת הַלֵּב הָאָדָם שְׁלִי

נֹוֹגֶסֶת בְּפִרוֹת טְרִיִּים
בּוֹלְעַת גְּרָגְרִי חוֹל שְׁחָרִים
מוֹטָלֶת בְּסִפּוֹק עַל מְלִמְלֶת כּוֹכֵב הַיָּם שְׁלִי
וְאַתָּה רַךְ רַךְ שׁוֹפֵךְ לִי קִנְמוֹן

עיר האוהבים האסורים

שירה נרמי

סיפור ידוע רודף את החנות הוותיקה, ג'סטין וסוזן, שניצבת בראש המדרגות האדומות בארונדייל שופינג סנטר בהאָאָרְהָ, בירת זימבבואה: ג'סטין מקמילן, בעלה של סוזן, נטרף בצהרי שני אחד על ידי אריה ליד אנגם קאריבה, בשעה שתינה אהבים עם פילגשו. הבשורה על הבגידה והמוות של ג'סטין הסתערה על סוזן כמו עדר של באפאלו. היא עמדה על רצפת הלינולאום הכחולה בכניסה לחנות ובהתה בשוטרים, בשפתיהם העבות הנעות כאומרות דבר בעל משקל, אך כל שאוזניה שמעו היה רק את שאון העדר הדוהר. כל מה שידעה, או חשבה שידעה, על עצמה, על בעלה – נרמס תחת רגליו. אחת-עשרה שנים מלאו בעת ההיא לנישואיה לג'סטין, שגם אם לא הולידו צאצאים הולידו חנות, שנעשתה לשם דבר. הצלב הענק, העשוי עץ זית, שתלה מעל מיטתם הזוגית, נראה היה לעיניה תמיד כמו סימן חיבור גדול: ג'סטין פלוס סוזן שווה אהבה. מיסיו מקמילן, פנו אליה שוב השוטרים בחולצות האפורות של משטרת זימבבואה, ובדיבור הקצבי של בני שבט שזנה סיפרו לה מה אירע: תחילה ראו אריה מסתובב על מגרש הגולף ועניבת פסים תלויה על אוזנו. אחר כך ראו חליפה גברית ותחתוני תחרה ליד האגם, ולבסוף ראו אישה נמלטת בריצה מהבוש, עירומה ושרוטה כאילו רבה עם חתול. היא ניצלה, תודה לאל, אבל האדון נטרף. סוזן חתמה על הטפסים שהוגשו לה ולא אמרה מילה. ושילמה לשוטרים מאתיים דולר אמריקאי ולא שאלה על מה. ועל אף שהשעה הייתה רק אחת ועשרים סגרה את הקופה ואת החלונות, ויצאה מהחנות. ירדה בגרם המדרגות האדום, חצתה את חניון הרכבים שלמרגלותיו ואת רחוב קוארזן ופנתה לפֶלְטְשֶׁר, רחוב מגוריה, שבעת ההיא, עיצומו של ספּטמבר, כבר היה מכוסה מקצה עד קצה בפרחי הג'קרנדה הסגולים, המטופשים, שמולידים מאנשים מסוימים מעשיות. נכנסה לביתה, הורתה למרי לארוז לה בגדים וכלי רחצה, והעמיסה אותם על הטנדר. ומבלי לשלוח מבט לאחור הפנתה גבה לבית האנגלי עם הגג המשופע, שנבנה עוד בימים שבהם זימבבואה נקראה רודזיה, וערכי משפחה היו ערכי משפחה. לפנות ערב הגיעה למוֹטָאָרְהָ. אימה, רוזמרי, שכבר חצתה את השמונים, ראתה את בתה גוררת מזוודתה, חולפת על פניה ונטמנת בחדר ילדותה. שם, נסתרת מכל עין, נשכבה סוזן באותה מיטה שבה חלמה חמישים שנה קודם לכן על הנסיך שאיתו תתחתן יום אחד, ולמעט לרחצה ולעשיית צרכיה – לא קמה ממנה שנה שלמה. רק ביום השנה הראשון למותו של ג'סטין זחלה החוצה מבין הסדינים. כתינוקת היוצאת מרחם אימה כך יצאה מהם, קשרה אותם זה בזה והשליכה אותם בפנית החצר כשליה שסיימה את תפקידה. ואחר כך העלתה אותם באש. היא לא חיכה, אבל גל חיוניות עלה מתוכה והגביה עצמו בכל דקה ודקה כשמיהרה שוב לטנדר, כאילו היא נושאת באמתחתה בשורה

גדולה, כאילו היא ממהרת ליעדה לפני שהגל יתנפץ. ומקץ שש שעות נסיעה עמדה שוב בכניסה להארארה. רחובות העיר התכסו גם עתה בפרחי הג'קרנדה, כמו ביום ההוא בשנה הקודמת, וגם רחוב פלטשר שלה התעטף בסגול. אך במקום לפנות לכיוון ביתה פנתה למגרש החניה של מרכז הקניות, שבפינתו הרחוקה ניצבה החנות. חנתה, וטיפסה בגרם המדרגות האדום, ופתחה את הדלת. פעמון הכניסה הכריז על בואה. הלילה כבר ירד, הגנרטור המספק חשמל לחנות נשנק כשלחצה על מתג ההפעלה, והיא סרקה את החדר האפל לאור פנס. הבגדים, התיקים, הנעליים, החליפות, התכשיטים, הכובעים – כולם המתינו לה בדיוק במקום שבו נטשה אותם ברגע אחד שנה אחת קודם לכן, ורק פגרי עכברושים, שלא היו שם קודם, הצטברו על רצפת הלינולאום הכחולה והעלו צחנה. פתחה את החלונות וטאטאה את הגויות האפורות אל הדלת, ונטלה את מחבט הגולף של ג'סטין והחלה חובטת בהם אחד אחד מראש המדרגות לעבר מרכז הקניות החשוך. ולמחרת בבוקר, התעוררו תושבי העיר הארארה למציאות חדשה.

*

תחילה ראו פגרי עכברושים מפוזרים ברחבי מרכז הקניות כאילו הומטרו מהשמיים בלילה. לקראת הצהריים הבחינו בטנדר הלבן של האלמנה מוביל גנרטור חדש לחנות, רמקולים ומערכת הגברה, ואחר כך מוביל אליה חומרי בניין. ועשרים או שלושים פועלים אפריקאים בסרבליים כחולים סוחבים לבנים ושקי מלט במדרגות. וגם שמעו קידוחים והמולת בנייה. אולם ככל שניגשו למקום בעדינות והתעניינו בנעשה – כך הורחקו מייד. פועלים נכנסו לתוך החנות ויצאו מהחנות, וערמו לבנים ומלט על גגה, והאלמנה עצמה לא נראתה באזור. היא לא נצפתה לא ביום ולא בלילה, ולמעשה, רק ביום השלישי לחזרתה שמעו פתאום את קולה. מהשמיים, שמעו אותו. מהשמיים שמעל השכונות הוותיקות מאונט פלונט, אלכסנדרה פארק, ארונדייל ואבונדייל, ויש שנשבעים שאפילו עד בורודייל הוא הגיע. דקות ארוכות ניסו הכול להבין מאיפה מגיע הקול המוכר, עד שנפוצה השמועה: סוון עומדת בצריח שבנתה ונואמת למיקרופון. שמעו אותה אומרת שאירע לנו אסון, לא רק לה, לכולנו, ושמעתה ועד מותה יהיה באחריותה לדאוג שאסון כזה לא יישנה. שהיא תתפוס על חם כמו ידיה את כל הסוטים והפותים והשקרנים והפחדנים לפני שהאריה יטרוף את כל העיר, ותגלה לכל העולם – ואשתו – מי עשה מה ועם מי. ומאחר שידעה מראש איזו מעשייה ינסו למכור לה, הצהירה גם שהיא חוסכת כסף למשימה שהייתה צריכה להתבצע מזמן: הזמנת חוקר צמחים מדרום אפריקה, שיחקור את העצים ויוכיח לכולם שלא הפרחים אשמים במעשייהם, אלא הם עצמם! במילה פרחים התכוונה כמובן לפרחי הג'קרנדה, שמדי ספטמבר עטפו את העיר במשי סגול. הם היו פרחים יפים, ללא ספק, אולם כולם חוץ ממנה האמינו שכוחם אינו ביופיים, כי אם באבקניהם. אבקנים שטניים, מכושפים, רעלנים שנכנסים מהאף לתוך הלב ומכריחים אותו להתאהב במי שאסור לו. התושבים נהגו ללחוש כשדיברו על הפרחים האלה, כאילו עצם אזכורם מעמידם בסכנה. אולם בפועל,

ברחוב, לא ניכר שמישהו מהם נקט אמצעי זהירות. נהפוך הוא. בשיא העונה אפשר היה לראותם מתהלכים דווקא בשלוליות הסגולות, מתבוססים בהן ממש, מרימים ראשיהם לצמרות המלבלבות ופוערים נחיריהם לשאוף אבקנים כמי שמחפשים צרה. בתוך דקות ספורות מסיום נאומה של סוזן מקמילן, התאסף למרגלות החנות קהל רב. לקוחות, שכנים, חברים, עוברי אורח. ראו אותה עומדת בצריח ובקושי זיהו; שָערה השחור, שהיה עכשיו כתום, הזדקר בשתי פקעות משני צידי ראשה, כאוזני לביאה. היא שמנה מאוד, ולבשה מין בגד נזירים בצבע חום, וכל הבוהים בה פסעו לאחור כשלרגע אחד נדמה היה שבכוונתה לזנק עליהם. אולם היא, סוזן, ראתה את ההמון – וחייכה. ולמרות שלא תכננה להתחיל את ההצגה כבר עכשיו, קירבה את פיה למיקרופון והכריזה: ליליאן פוסטר ופרייר מוטומבה!

רחש עבר בקהל. ראשים הסתובבו בחיפוש אחר התופרת האהובה, ליליאן פוסטר, ואחר נגן החצוצרה המחונן, פרייר מוטומבה, אך לא זה ולא זו נראו באזור. סוזן הפנתה גבה אל הרחשים והתכופפה אל טייפ דאבל־קאסט, שניצב על שולחן מאחוריה. ברמקולים שנתלו סביב הצריח, החל להתנגן שיר. כלומר, ה־שיר, בה"א הידיעה, השיר שג'סטין הקדיש לסוזן תריסר שנים קודם לכן במסיבת חתונתם. אך בניגוד לאותו יום חגיגי, שבו בוב דילן ליטף את ליבה, סוזן מצאה את עצמה עכשיו נרגמת במילותיו ככאבנים: *Just remember darling, all the while, you belong to me*. כן, כל מילה חבטה בה, ואף על פי כן – הזדקפה. בלעה את עלבונה לבטנה, וחזרה לקהל: כן! למי שלא יודע, הִי? ליליאן פוסטר ופרייר מוטומבה מלקקים אחד לשני ת'תחת כל יום רביעי במתפרה! ברגע שהוא החלה מנוסה המונית. חמישים או שישים – אולי אפילו שבעים – הסקרנים שהתאספו נמלטו על נפשותיהם, פן יוכרו שמם שלהם או שם אחר שיעמידם במבוכה. סוזן ראתה את החניון של ארונדייל מתרוקן בבת אחת, כאילו חזרו ימי רודוזה הקשים ונפלו מהשמיים פצצות. ובמלחמה כמו במלחמה. לקחה לעצמה שבוע במחירת ואספה מידע על בוגדים נוספים. וכשהייתה משוכנעת בטיב המודיעין הכריזה במיקרופון את שמותיהם. וכך עשתה בשבוע שלאחריו, ובשבוע שלאחריו, בטקס רב רושם שחזר על עצמו. תחילה השיר התנגן בשמיים, ואז הוכרו השמות. ובין לבין, במהלך השבוע, לא היו רואים או שומעים את סוזן מקמילן בכלל. שיערו שהיא מסתובבת בתחפושת, חופרת מחילות תחת הבתים, שבחצות הלילה היא הופכת לפשפש ומתחבאת בין הסדינים שלהם. למרבה האירוניה, לו רק רצו יכלו לפגוש בה בנקל; סוזן עצמה המשיכה לעבוד בחנותה מדי יום, משמונה עד חמש, אלא שלא נמצא אדם שפוי שיבקר בה. כל מי שערכו קניותיהם בארונדייל הקפידו לחנות מצידו האחר של המרכז המסחר, ובלבד שלא יהיו חשופים לצריח שלה. בין אם חטאו ובין אם לא – הכול קיוו עכשיו לחלוף תחת הרדאר. וכך עד מהרה, נעשה המצב בלתי נסבל. העיר שהתהדרה בנימוסים והליכות, בציוצי ציפורים, החלה לרתוח. לרחובות השקטים, המוצלים בעצים מדושני העלווה, נפלטו מדי יום אנשים עירומים וסתורי שיער שנתפסו על חם בשעת מעשה. ריבים – הן,

כמה ריבים נשמעו בהארארה! – נעשו לצורת התקשורת הנפוצה. קולות הורמו, מערכות תה נופצו על קירות, תחתונים הושלכו לבארות מים, תרנגולות צווחו באימה. עור הפנים החלק, השוקולדי, של בני שבט שוֹנָה, התקמט מרוב דאגה, ועור הפנים הוורוד, השקוף, של האנגלים האפריקנים, נקרע מהבעות התדהמה. התארגנו משלחות. לדבר על ליבה. המשלחות הורכבו מחפים מפשע או מאלה שאין להם מה להפסיד, שכן כל השאר שקשקו מהמפגש. הם היו מטפסים במדרגות האדומות מייד לאחר כל הכרזה, ברכיהם רוטטות ועיניהם מתחננות לחסד. הם הציעו להפוך את הצריח שלה למגדל שנאה שבראשו ייתלה דיוקנו של ג'סטין וכולם יירקו עליו. לעשות מג'סטין מחראה לעורבים. הם היו מוכנים לעשות הכול ובלבד שתפסיק לרדוף אחריהם. אמרו לסוֹן, את אישה נדירה, מלאכית של ממש, תודה על הכול, הבנו. אך בכל פעם שהבליח לרגע החום הישן והמוכר במבטה – משהו מייד התלקח בה, ועיניה שוב ירקו אש. השבועות הצטרפו לחודשים, וסוֹן המשיכה לפעול ברוב מרץ. המשלחות עלו וירדו במדרגות ללא הועיל, והשיר התנגן, והתנגן. גשמי הקיץ, שפגשו בנובמבר הארארה רותחת יותר מאי פעם, נטשו כבר בפברואר, ובמקום גל הקור של יולי-אוגוסט בקושי נשב בעיר רוח קל. בספטמבר, מלאה שנה לפעילותה של האלמנה הנבגדת. עצי הג'קרנדה שוב לבלבו, אך למרות מאבקה, ולמרות שהספיקה לחשוף בינתיים 542 בוגדים – חזרו הניאופים ולבלבו יחד איתם. משלחת חדשה ניצבה על מפתנה. השליחים נתנו לה בונבוניירות בקופסה והציעו לתקוף את הבעיה מן השורש: לעקור את העצים עם הפרחים המסוכנים ולזרוק אותם מעבר לגבול. שמעה אותם ושאהה: תפסיקו לספר לי סיפורים! רצה במורד המדרגות, ואספה מהקרע חופן פרחים ותחבה אותם לפיה, ולעסה, ובלעה. ורצה שוב למעלה, וקירבה לאזניהם את שפתיה הנוטפות מיץ צהוב-סגול וקראה: הנה, רואים? אני אוכלת וכולעת ולא נדבקת בשום אהבה!

מר דינג'אני מְבָאסו, חוקר הצמחים מאוניברסיטת יוהנסבורג, נחת בהארארה שבועיים אחרי שהמשלחת היא סולקה מהחנות. סוֹן קיבלה את פניו בשדה התעופה. הוא גרר מזוודה בידו הארוכה, שטבעת נישואין נצנצה כשמש מבין אצבעותיה, וחליפתו התכולה נופלת מכתפיו כמפלי ויקטוריה היפים שבגבול. הוא נעמד מול השלט – מר דינג'אני מבאסו – שהחזיקה גבוה מעל ראשה, ולחיי הקקאו שלו נמסו אל שיני הנוגאט כשחייך. סילון של מילים שאסור לאמרן עלה מבטנה ולחץ על שפתיה. נאבקה לחסמו אך זה לחץ ולחץ, ושש מילים התפרצו: מר מבאסו! אתה כל כך יפה! שמעה את המילים האסורות נפלטות וכיסתה בידה על פיה. אני יודע שאני יפה, החוקר ענה, גם התסרוקת שלך יפה, את נראית כמו לביאה. סוֹן מקמילן לא ידעה אם זו מחמאה או לא. לחייה בערו. היא שמה פעמיה לכיוון הטנדר, שמעה שהאורח נגרר בעקבותיה אך לא העזה להפנות אליו מבט. פתחה את דלתה והתיישבה לפני ההגה, מבלי לפתוח בפניו את דלתו. משהתיישב, לחצה על דוושת הגז ברגלה הקצרה, השמנה, שוורידים צפופים כקורי עכבישים טיפסו מעליה בכיוון מפשעתה, והחלה נוסעת במהירות. וכל הדרך התלבטה; היא

יכולה לעצור באורחן שבו הזמינה לו חדר בהמשך רחוב קואורן, אך יכולה גם לשנות את תוכניתה – או נכון יותר, להתאים אותה לאדם שטס בכזאת חליפה – ולארח אותו ביחידת האירוח בביתה שלה, שלא ייעלב שהושלך אצל זרים. נסעה בדרך אֵיירפורט וחשבה: מה פתאום שייעלב, אורחים ישנים באורחנים. נסעה בשדרות דיאָפּה וחשבה: כן, אבל לא אורחים כאלה. נסעה בדרך צ'ינְמָה וחשבה: אסור שהוא יהיה בבית שלי. נסעה בדרך מְנָאָגָגוּוּה וחשבה: רגע, למה אסור. נסעה ברחוב צ'רצ'יל וחשבה: הוא יפה מדי בשביל לגור אצלי. נסעה ברחוב צ'ייס וחשבה: על מה המהומה, אז הוא יפה, אז מה. נסעה ברחוב פֶּלְטְשֶׁר וחשבה: אני חושבת וחושבת ולא שמה לב שהנה אנחנו כבר בפלטשר, ועוד רגע הגענו הביתה. מאחר שהייתה קרובה לביתה יותר מאשר לכל אורחן שהוא, פתחה את השער וחנתה בחצר. אתה חוקר שָקט, לא דיברת כל הדרך, אמרה. הגענו ללודג'? כן. ללודג'. מרי תראה לך את הדרך. השעה הייתה שעת ערב כשהגיעו, מרי הגישה לאורח דייסה על שולחן האוכל בוורנדה שלו, והוא אכל אותה בשקט ולא התלונן. ובלילה, סוזן התקשתה להירדם. ממיטתה ראתה את הגג המשופע של יחידת האירוח, שכוסה עכשיו בפרחי העצים, והוטרדה במחשבות. מה אם החוקר צריך משהו? מה אם יש בעיה עם הגיזר של המים? או עם המאוורר? בלודג' יש תמיד מישוהו בקבלה, ופה אין. היא קמה ממיטתה ונעמדה מול החלון. אלומת אור בקעה מפינת העבודה של יחידת האירות. החוקר ודאי ער. חסר אונים. ברודויה היו מעירים בשביל דבר כזה את מרי, אבל היום זה לא רודויה. ואולי מרי בכלל ערה? בכתונת הלילה הלכנה שלה, בשְעֵרָה הכתום הארוך, הפזור, יצאה סוזן לחצר. היא החלה חוצה את הדשא לכיוון מגוריה של מרי, פנס בידה, ורגליה יחפות כאילו לא נולדה באפריקה ולא שמעה על נחשים. כשנזכרה בהם, זינקה לתוך המרפסת המקורה של יחידת האירות. בשקט גמור זינקה לשם, שלא למשוך תשומת לב, וחישבה את המסלול למגוריה של מרי. שקלה מה עדיף: להמשיך ללכת בזהירות על הדשא ולחשוב עשר פעמים לפני כל צעד, או ללכת בסמוך לחומת הבטון ולטפס עליה במקרה של נחש. האפשרות השלישית, של פשוט לדפוק בעצמה על דלתו של מר מבאסו, ולחסוך את כל הטירוף הזה – למרבה האבסורד, לא עלתה בדעתה. ולכן, כשברגע האחרון סופסוף עלתה, חשה סוזן הקלה של מי שניצלה ממוות. דפקה על הדלת. בדיעבד חזק מדי, שכן למרות האור בפינת העבודה נוכחה שהאורח ישן בשלווה עד שהתעורר מהדפיקות. ושגם לא חסר לו דבר, להפך; הוא ציין את האווירה הביתית של הלודג' ואת המיטה הנוחה, הכי נוחה שישן בה מימיו, ואיזה מזל שנזדמן לו ללון בה.

איפה את גרה? שאל. פה. בלודג'.

את גרה פה בלודג' ולא ישנה במיטה הנוחה?

באתי לסדר לך את המאוורר.

דינגאני מבאסו הזמין את סוזן פנימה. ולא שלא הבחינה במערומוי – הוא היה

עירום מכף רגל ועד ראש, כנראה בשל החום ששרר בחדרו ובשל כך שלא ציפה לשירות חדרים בלילה – ורק מתוך מבוכתה העמידה פנים שאינה מבחינה בהם. המאוורר בחדר השינה שלו פעל בעוצמה השנייה מתוך שלוש, והיא לחצה על כפתור העוצמה השלישית. עכשיו יותר טוב, נכון? שאלה בזמן שהרוח ערבב פרחים סגולים שאסף מפנינות החדר. מרי מנקה ומנקה ובכל זאת הפרחים נכנסים! התנצלה, וליקטה פרחים שהרוח פיזר על השטיח ועל המיטה, ומייד תפסה את עצמה ותיקנה את דבריה, שלא ישתמע שהיא המארכת ולא אורחת כמותו בלודג'. כן, הם לא מנקים פה מספיק, אמרה, והם גם – היא נשכבה בכל גופה על המיטה – הם גם לא הזמינו אותי ללון במיטה שאתה כל כך מתפעל ממנה!

היא שכבה על בטנה בגבה אל החוקר ופרשה את ידיה לרוחב המזרן. הרוח חפר מנהרות בכותונתה, חרש בעורה, הפך אותה. היא הידקה את אגרופיה סביב הפרחים שקודם ליקטה. תכניסי אותם לכאן, דינגאני הגיש לה צנצנת סגורה עם פרחים סגולים ואבקנים צהובים, והסביר שמחר ייקח מהם דגימות. הוא פתח את המכסה, ואבקה צהובה התעננה לפני אפה. היא התעטשה. ותחבה בזריזות את הפרחים לצנצנת. יש לי סחרחורת, לחשה, וזחלה לכיוון כרית הראש, וזכרה במצעים ההם בבית הוריה שלפני שנה העלתה באש. את צריכה לנוח, החוקר אמר. אני צריכה לחזור הביתה, סוזן אמרה, ומייד שוב תיקנה, כלומר, לחדר שלי בלודג'. מבאסו שתק. וסוזן, שהבינה שנהגה בו בחוסר רגישות, הסבירה עצמה: אני לא מתכוונת שהמיטה לא נוחה, היא נוחה אפילו יותר מאיך שתיארת אותה! פשוט לא טוב שיראו אותי במיטה של חוקר שיש לו טבעת נישואין על האצבע, אפילו אם זאת המיטה הכי נוחה בלודג', ומגיעה גם לי. זה בסדר, אני מבין. אז אני אחזור למיטה שלי ואתה תחזור למיטה שלך. רק מה, בחוץ יש בעיה של נחשים, זה עוד לא אמרתי. אני יחפה והם על הדשא. את יכולה לקחת את הנעליים שלי. האישה שלך תשאל אותך איפה הנעליים שלך הסתובבו ולא תדע מה לענות. לא, אסור לי את הנעליים שלך. השאלה היחידה מה מפחיד אותי יותר; לישון במיטה של חוקר עם טבעת, או שיכיש אותי נחש. נו, שתי ברירות גרועות, הֵי?

סוזן התיישבה על המיטה, שלחה את ידה ללחצני המאוורר והנמיכה חזרה את עוצמת הרוח. יותר מדי רוח עשיתי לנו כאן, מלמלה, והתחפרה תחת הכיסוי הפרחוני, ולא הביטה בעיניו של דינגאני ולא באיבר מינו שהתקשה כמקל קינמון, כששאלה בטון שנשתייר בה עוד מימיה עם ג'סטין: נו, אתה בא? מה אירע שם בלילה ההוא – אין איש יודע. רק על דבר אחד אין עוררין: בשעת הצהריים של יום המחרת התנגן בפעם האחרונה שירו של בוב דילן בשמי העיר הארארה. ומייד לאחריו הוכרוז בקולה של סוזן מקמילן שמותיהם של דינגאני מבאסו ושלה. החוקר חזר בו ביום ליוהנסבורג, וכבר במטוס סיים לנסח מאמר פסקני: פרחי הג'קרנדה בהארארה מכושפים, וכל מי שנושם אותם אינו אחראי למעשיו! ואין לדעת אם פסק כך מתוך מסקנה מדעית, או מתוך שניסח לעצמו כתב הגנה מול אשתו. כך או כך, סוזן עצמה לא נראתה מאז בעיר. רק בקאריבה ראו אותה, וגם

זה אך לעיתים נדירות, מתהלכת בכותונתה על שפת האגם כגווייה על רגליים, וקוראת לאריה שיטרוף אותה גם. ובאשר לחנות, ג'סטין וסוזן, ובכך – זו עדיין עומדת על תילה. ומי שמזדמן לעיר הארארה יכול אפילו לראות את הצריח, את המדרגות והרמקולים, ואת הכתובת שסוזן ריססה על דלתה לפני שנמלטה: תפסיקו. לספר. לי. סיפורים.

שירים גונדולה שיפר

ניקובי תנוכים

אז יקב־לנו תכשיטן הכפר נקובי
תנוכים. נכנסנו לחנות עם אמא
ותורי הגיע ראשית כי הייתי הגדולה
ולא בכיתי כי לא היה זמן אכל
את – אני זוכרת את עיניך
הצועקות. בן רגע ובבהלה אנו הקטנות
קבלנו את התפארת של אשה שתהיה.

אז תתיר קשרים וקלעה לנו אמא צמות
היינו מטפסות על כסא אחד זו אחר זו
ושוב אני לפניך. בטקס חרישי שדורש
סבלנות מבגרת זכינו להרגיש את הקשר
הכואב שבין אהבה ליפי. חכיתי עד שגם את
יפית והיינו כשני ראשים של אסתר המלכה.

אז נתחפש בימי הקרנבל והחלפת את הליצן
בנסיכה, בגללי, שלא רצית להתפצל ממנה
אלא להתמר: תמר הנביאה האחה. החזקנו ידים
לתמונות, אני בשמלה ורדה ואת בתכלה.

אז נחלה שנינו, השתעלנו ושתינו כוס אחר כוס תה
זאת שלך תכולה ושלי ורדה. ודגם הפרחים הלבנים
שבהן קשט וקשר בינינו. נטשת אותי בלילה ההוא
הפקרת אותי כהפקר, ילדת רחוב: בכתנת דלה
ובפרע שער – כרותה. הפעם לא הייתי אני הראשית:
הותרת אותי כאחת – שקר מתמשך. חוש האינות
במקום שאני באפס מי להתגבר עבורו על הבכי.

ולפתע פתאום בדמי ימי ידעתי אותה: הגה
שפתי תורמת משנה מערכה שבו אני אזהיר
כאבא אדם: עצם מעצמי היא לשארית חיי.

לכן ישר אחרי שירים
אוהבת אני עגילים שגם אתם
תוכלי לאבד ולענד רק אחד.

לסליחה על הקור

בא הסתו, יום סגריר ראשון
ונפוח הקר ורפיון האור יוצרים בי
רוח של יגון אנוש שמלנה את לבי
במערב מעתה הלאה לרצף חדשים.
במקור, אני מאמינה בחסד אלהים השלם,
שכבר ישלח חם החגים לסליחה על הקר:
בהעתיק לנו במתק של עגיות וחבוקים
מיתרים את כוכבי השמים אל החלונות.

כך זה תמיד היה, שתזכרי ילדה, אין מקום
למגור. תהללי את החושך כמרחב חרות,
תקשקשי לך פתקים בראש ותעבדי יחד עם
טבת על שלחנות הדרך ליניים. ותגנבו מאלהים
חתיכה מעגת יום הולדת של ספר בכוריו:
"הלן". תשחקו בפסוקי קדש כבגפרורים
ואבא עוצם את עיניו, הכוכבים בחלונות:
כי אלה המשפטים משלכם ולהבותיהם.

ובמשפטים, זה ימשיך, בזמזומים החוצה לחדר
הצמוד, שהחוויר ומשתעל. העלים האחרונים שלו
מונחים בפזור בקרקע, צהרים להבהרה שנשרו.
כך את תזמרי לך, כשופ אהבה, עד שינחת פתית
על קצה אפך – שלושה דברים כאחד: פרח
העונה, נר צונח בחוצות ובקור של ידך בכפור.
או תביני לך – העדר אור זה חדר קר
ובכל זאת ישאר אתך: יער קטנטן זה
יקיר לך מכל חדר חנכה. כתחום אפר רינגלנדי
נטול עטור הנחמה של שלג שזוהר מכל מאודו
כאלו הגיע מהעולם הבא. גם כה קרח וצרוך
הוא מכונן אותך לאטיודים לקראת מזמורים חדשים.

היופי של יולי

יולי – באה המלה והיתה יפה,
לאמצע יום צונן וצח היא נכנסה
שבו אין בהק אחר מתכלת הרקיע
והעצים נצבו כמתלה למעילים ריק
בפרוודור אפלוילי ללא דלתות.

והנה זאת באה: יולי שהיא כמוכן נקבה
ונשמרת בה הסגורים הנאים של השמש –
תבת ישע מפציעה בהחיותך בסכר הטבע.

יולי היא עולם קטן של צהב, מין פנגס
בכיס הז'קט של קנדינסקי. ולפתע קלטתי
שלל ניצוצות שהתנתקו מחוף של שפה
אחת – נצנצו להן לחפשי: ״off she״ לי
עכשו כל המלים הנרדפות שצפות בעקבותיה
של מיס נס יולי: ״חשתי ״אשרי האשה״.

מטחים בימי ראשון בהיותי בת שמונה

ראשון, ה-9.10.88

סבתא

סבתא וטניה ואנה הולכות אל היערכי סבא ביער כי / סבא ביקר את דודה חנה
דודה חנה גרה על סוף היער יש לה / חתולה החתולה פרוחה דודה חנה חפשה
אותה החתולה / היתה ביער החתולה ישנה דודה חנה שומחה / דוד דודה חנה נתתה
לחתולה שלה לאכול החתולה שימחה/ דודה חנה מבשלת לסבתא וסבא וטניה ואנה
לאכול / דודה חנה וסבתא וסבא וטניה ואנה אוכלות החתולהאוכלה / אה / אתאוכלה
טניה מלטפת את החתולה של דודה חנה גם אנה רוצתה / ללטף את החתולה של
דודה חנה / סב תא צוחקת אנה את גם מותר לך / ללטף קצת את החתולה של דודה
חנה דודהחנה תנגידי לה / אנה מלטפת קצת אנה אומרת תודה דודה חנה דודה חנה
/ שותה את התה שלה סבתא אומרת דודה חנה התה טעים / החתולה שלך מותק

(גרסתו המאוחרת של טקסט, שהוקש במקור בשגיאות כתיב במכונת כתיבה,
והתגלה מחדש בתיקייה, שבה מסרה לי אמי לבקשתי את תמונות הילדות שלי, נוסף

לטקסטים קצרים, וביניהם סיפורים ומחברות בית הספר הראשונות שלי. "כשסוף-סוף תתחנני, אשלח לך משאית עם התמונות שלך", היא נהגה לומר לי תמיד.)

פעם על מכונית הכתיבה
כל אות היתה נפץ
המקשים כונו לעצמת קולי
מלים מוטחות-יחדיו
בית ראשון משלי עם כתלים
שראשית יש לשלף
ברך, שאפשר להסיט כמו וילונות.
אבל יפה יותר, הרבה, מפספס, הם
מדברים אליך בימים על סליל חסר
תשובה, בלילות, זרוע זרדים
נושב בורידים, יער
רוחש על שפת מטתך. ביתך
נודד מחדר לחדר לומר
חי מריקותו, קלילותו
ואת הולכת אתו עד שחרשים מחוללים.

מגרמנית: ירדן בן-צור

השבעה בספטמבר שבעים ושבע

לאמא, לתרצה

אמא, מה עשית
את ביום ההוא?
ראשית ספטמבר, השבעה, כשאוילי
גם אצלנו נותר עוד שמץ קיץ?

אמא, היית גם את
יפה כמותה ביום ההוא?
בטוח. אני חושבת על תמונת הרשיון המקפלת לאינסוף ורואה, בגאונה,
את אסתר עפרים שלי. לו היו לי עיניך, העשויות בעפרון, הכשרון,
למשך קוצת-שער לאלכסון המצח, ללכת עם מיני, שלא
רואים בתמונות מהסיקסטיו, אבל יודעים לבטח.

אָנִי מַחְשָׁבֶת: 63 וְ-72

היא היתה פה תשע שנים לפניך, היתה לך
שנה עד הראשון, עשור עד השני -
הפאב הגדול מכל, את אכל
נשארת איתנו בשני המקרים.
אז שתיכן הייתן יפות ביום ההוא,
רק ש, לה היה שוב הפאב הגדול מכל והיא
הפעם, למרות הכל, הלכה.

אמא, מה עשית

את ביום ההוא?

ראשית ספטימבר, השבעה, כשאולי

גם אצלנו עוד נותר שמץ קיץ?

האם דלת המרפסת עמדה פתוחה

בבית הצעיר לימים, בן שתי קומות

חסרות סכנה? גם לבנד הקטן היו תלמלים,

אך לא גן באותו הבקר.

בטוחה להחריד: שתיכן

נשמתן בשעות האלה, עשיתן. ספורד, ספורד, ספורד של מיליונים

קרו בשבעה בספטימבר שבעים ושבע - עד הרגע הזה, גם הוא בא, חלף

אתך ואתה ומיליונים, החלון, הוילון, הרוח - רק נפילתה

חצתה את העולם לשני פלחים כמו תפוח, חלק מת וחלק חי, רענן ועלום,

רק לחיך, אמא, נותרו אדמות.

אמא, כמה אפשר לךחף

למזנדה של יום אחד בודד?

אמא, אני רואה שני חלונות פתוחים, אותך

ואת המשווררת שלי כתף אל כתף כמו רציפי רכבת,

כאלו לא היה היס הזה בין הארצות,

כאלו נקלעתן לנסיעות, באותו הסגנון,

לעשות פן

בשרותי הנשים

ביוגוסלביה אולי, או טירול.

אמא, העבר הוא מטען רב, זנוח

נערם לעיר רפאים מגבעות קברים. שם עומדת אני בין

המזודות שלכן, ארכיונים קטנים ומחפשת
פעמים את ה-77.9.7

תרצה, שלך, מה היא תפתח לי, מבגדים, קלטות, ודבר מה
מרגעים אחרונים? עוד מקום רב ישנו שם, לא תמלאי אותו
עוד, מותרת אור ברנחים, סימן, ש, היכן שהיה דבר, אחר-כך כלום לא נותר.
אמא, שלך, מה היא תגלה לי? מכובעים, שקופיות, ודבר מה
מרגעים טרופים ושקטים? אותם הותרת בחוץ, נגמר נגמר, סימן, ש
אנשים שחלפו לעולם לא יתגבשו עוד ליד ולעצם.

תרצה, אמא,
לקרא לכן שיר,
זה עובד.
קבלתי שיר
ממנה,
תאמרי את אן.

מגרמנית: ירדן ברצור

כך היא יצאה מהארון שירה כהן

*

כך היא יצאה מהארון
פרסמה בקבוצה של הבנות
שהיא מוסרת קונדומים חנם,
אחר-כך ראו אותה עם אשה
יושבות על שקית תפוצ'יפס ענקית
ויודית רביץ בווליום כזה
כאלו עכשו זה שנות ה-80
מה היה חושב אבא שלה?
(במשך שנים טיל על אופנוע
ופלא בכלל שהוא התחתן)
ואמא שלה מה תעשה?
תגיש את הפירה עם הסלק
ותשאל מה יהיה עם המלחמה
ואת מה רוצה
תגידי לי את -
איך הצלחת לשכב עם כלם
ועוד להאמין שאת נזירה
אני רואה אותך בדרך לאוטו -
טיוטה אדמה כמו בשנות ה-80

עמנואל - פרי האמונה

מוטי פוגל

כתמים חומים ירוקים נימרו את דופנות האסלה בדפוס לא אחיד. עמנואל השתהה לרגע, מדמה לזהות בהם תבניות מוכרות. הנה, שם אפשר לראות פרצוף, וכאן צב או ארנבת, אך לפני שהספיק להתעמק בתווי פניה של בת הים שוב היטלטלה קיבתו, וגל חדש של שאריות אוכל ומיצי קיבה עלה והציף את האסלה. קלקול קיבה ארוך, עמנואל מנסה להיזכר אם אכל בשבוע האחרון משהו יוצא מגדר הרגיל. מצד אחד, חוסר הניקיון בפלאפל השכונתי תמיד הטריד אותו. מצד שני, שנתיים שהוא אוכל שם מדי יום חמישי, ועד כה לא סבל מכאבי בטן חריגים, וגם אם דרסו חתולים בעיסת הפלאפל, שלושה ימים כבר חלפו מאז המנה האחרונה - בלאפה, עם חצילים מטוגנים וכרוב, בלי חריף ובלי חמוצים - וכאבי הבטן הולכים ומתגברים, במיוחד בשעות הבוקר, לאחר שהוא מתעורר משינה טרופה. שאול, השותף שלו, התלונן אתמול שהוא נמצא יותר מדי זמן בשירותים ושגם לאנשים אחרים יש צרכים.

והשינה הטרופה, האם גם היא אשמת הפלאפל? חלומות מוזרים תוקפים אותו כבר חמישה ואולי אפילו שישה שבועות. עמנואל, רווק, כבר בן עשרים ושמונה ועדיין לא שכב עם אישה. הוא אינו זוכר את חלומותיו, אבל בבוקר הוא קם בהרגשה שחולל.

"אתה בסדר?" שאלה אותו מרים כשנכנס שעה וחצי מאוחר יותר למשרד רואי החשבון שבו הם עובדים יחד מאז שסיים את תקופת התמחותו.

"כן, בטח. למה?" ענה עמנואל, ומסב את פניו ממנה. הדם מלהיט את לחייו, כאילו יכולה מרים לראות את חלומותיו.

"אתה נראה עייף, והפנים שלך חיוורים."

"בקושי ישנתי בסוף השבוע, שכחתי לכוון מזגן לפני שבת, והיה לי חם נורא," אומר עמנואל ואינו מעז להביט במרים. הוא יודע שלעולם לא יהיה ביניהם משהו. לעולם לא יוכל להתחתן עם חילונית, דתל"שית לא כל שכן. ואפילו נחמדה וטובת לב כמו מרים. כיצד יחליטו בענייני שבת, כשרות, טוהרת המשפחה, חינוך הילדים? אומנם כבר שמע על זוגות מעורבים, אבל כשהגבר חילוני והאישה דתייה - את זה עוד אפשר להבין, האישה היא מרכז הבית, והיא קובעת את סדריו, ויש בכך אפילו מעין חזרה למוטב של הגבר, אבל להפך? קשה. עמנואל מסלק מדעתו את מראה מרים עומדת מתחת לחופה ושותה מכוס היין שהוא מגיש לה, גל בחילה נוסף מכה בו, והוא ממחר לשירותים הקומתיים.

*

עמנואל נוחר, מצונף בשמיכה הכחולה, שוכב על צד שמאל, כפי שהרגיל את עצמו מילדותו, וריר שקוף ובתולי מכתים את הסדין, התכול אף הוא.

"עמנואל."

עמנואל ממשיך לנחור. סוף סוף הצליח להירדם, לא בקלות יותר על השינה המתוקה.

"עמנואל."

מתוך חלום, עמנואל נאנח. "אבל אמא, היא לא דתייה."

"עמנואל, המלאך מטלטל אותך. התעורר!"

"מה? שרפה? מי?" מזדקף עמנואל בבת אחת במיטתו. "איפה זה? מי אתה?"

"הירגע עמנואל, הירגע. בשורה לי אליך. בשורה חשובה."

"אבל מי אתה?"

"זה לא חשוב, עמנואל. זה לא חשוב. כאמור, בשורה לי אליך. כאבי הבטן יחלפו בקרוב. פלא החיים נוצר בקרבך, אומנם כעת הוא עדיין לא גדול יותר מראש סיכה, גרגר אורז, אבל לא זמן רב יחלוף ובטנך תתעגל, שדיך יתמלאו. בעוד כמה חודשים תתחיל להרגיש את תנועות העובר. פלא החיים, עמנואל. הנה הוא אדם."

לו היה מתמצא עמנואל במדריכי היריון ולידה, היה יודע שבשורה זו נלקחה, כמעט כלשונה, מאחד המדריכים הפופולריים, אך עמנואל, כידוע, אינו נשוי ואין לו בת זוג. מעולם לא קרא מדריך היריון, וכשהגיעו בדף היומי למסכת נידה, דיגל.

"אבל... אבל..." הוא מגמגם, "אורז?"

"בגודל של גרגר אורז, עכשיו, ובקרוב - עובר שלם, אצבעות, לב, כליות, שלפוחית שתן."

"שלפוחית שתן?" ממלמל עמנואל.

"אל תדאג, אין עשיית צרכים בזמן ההיריון."

"היריון?"

"ואז לידה, ובעזרת השם - ילד בריא."

וכך נמשכת השיחה. המלאך, אם היה זה מלאך ואולי נביא, רופא, שליח מהשוק, משיא עצות בענייני היריון ולידה, ועמנואל פוער פיו כדג זהב באקווריום ומשמיע מיני צלילים ושאלות כמו מתי? ומה? ומי? והיכן? ומדוע?

"אבל אני לא נשוי."

"להתראות עמנואל, השחר עולה ועליי ללכת."

*

בבוקר, כשהתעורר, נזכר עמנואל בחלום המוזר ויודע שלא היה מלאך, כי אם אדם שעלו מקיבה דואבת. אומנם כשהיה ילד, אביו אמר לו שמשפחת קצנלבוגן היא מצאצאי דוד המלך וגם מצד אימו, משפחת שאלתיאל, ובערותו חלם שאליהו

הנביא מתגלה אליו ומושח אותו למשיח. אבל כשיצא מהישיבה הבין שחלומות לחוד ומציאות לחוד. והעולם זקוק גם לרואי חשבון. כמוכן, הוא מקפיד על כל המצוות, אינו מזלזל אפילו באותן מצוות קלות שאדם דש בעקבו. אולם הוא אדם מבוגר ויודע להבחין בין מציאות לדמיון. וזה, הדבר הזה, רק חלום, הזיה. וכשהוא חושב על זה, המלאך נראה כמו השומר בחניון שבעבודה. עמנואל מחליט לשכוח מהעניין.

ואכן כצפוי, הבחילות חלפו, ועמנואל התברך בליבו שהייתה זו רק תקופה קשה, כנראה לחץ של סוף שנה. אולם שמחתו לא ארכה ימים. רגישות חדשה ומזורה התפתחה באזור החזה, וכן, הפטמות שלו גדלו. עמנואל בדרך כלל אינו שם לב לגופו. לא יפה במיוחד, לא מכוער. עד כה מעולם לא הקדיש לפטמותיו תשומת לב כלשהי, לא לטוב ולא למוטב. הן היו שם, כמו ציפורניים, כמו שערות, משהו שצריך להסתיר. אפילו כשהלך לבריכה, בשעות הנפרדות כמוכן, העדיף להישאר בחולצה. אבל כעת הן בולטות וצועקות לו את היותן. להתעלם מהן כבר אי אפשר, שני עיגולים חומים ורחבים בחזית גופו, רגישים למגע, ועליו להודות שאף נעימים.

מילדות התרגל עמנואל לבזו לנצרות ולאותו סיפור מוזר על אלוהים שעובר אישה בתולה ואז נטש אותה ואת בנו. הוא עדיין מתקשה להאמין, אבל זה אינו סיפור אלא מציאות. והראיה – ארבעה חודשים חלפו, והכול קרה כפי שכתוב בספרים וכפי שבישר המלאך. הרגישות בחזה, התעגלות הבטן, התמלאות השדיים.

בחסות החורף הסתיר את גופו המתעבה בבגדים רחבים, אבל כשהתהפך הטבור החוצה התפלל עמנואל וביקש שיבוא שוב המלאך ויסביר לו מה עליו לעשות.

וכבר באותו לילה, השומר מהחניון, ואולי באמת היה זה מלאך אלוהים, ניצב עליו.

“עמנואל. נשלחתי לענות על שאלותיך. במידת האפשר, כמוכן.”

עמנואל שותק. מה ישאל. מאיפה יתחיל?

“איך זה יכול להיות?”

“איך מה יכול להיות? ההיריון? מה אתה שואל בעצם, עמנואל? האם אלוהים יכול לעשות הכול? אלוהים שברא את העולם, שברא את פי האתון ובארה של מרים ובני אדם שחושבים שהם חכמים גדולים, גם אנבים בכליות שאי אפשר להרים, גם יבחושים קטנים מזמזמים וצבים זקנים ולווייתן לשחק בו. אתה מאמין בו, עמנואל?”

“כן, אבל...”

“כמוכן, אבל,” נדמה שהמלאך אינו רווה נחת משאלותיו של עמנואל, “הייפלא דבר מאלוהים? ברצותו מכתת וברצותו ממוטט. מי שם פה לאדם, הלוא אלוהים. הנה החליט בורא עולם, מלך מלכי המלכים, לתת לך ילד, ואתה שואל כיצד זה אפשרי?”

"אני מתכוון, למה?"

"למה? בשביל זה קראת לי? לשאול למה? נסותרות דרכי האל. לכל דבר יש סיבה, והכול לטובה."

"אבל מה אני אמור לעשות עם בו? אני מתכוון, בילה."

"ברית מילה אם זה בן. ואם בת, לשיקול דעתך. האם תרצה לדעת את מין העובר? יש כאלה שמעדיפים להיות מופתעים. אבל מניסיון, זה מקל מאוד לדעת מראש. אני גם ממליץ על הנקה, לפחות בחודשים הראשונים. ובנוגע לחינוך, חשוב מאוד לטפח בילה, או בילדה, תחושת מסוגלות וביטחון עצמי. דרך ארץ ומידות טובות עדיפים על פני הישגיות. עם זאת, צריך לזכור שילדים זקוקים למסגרת ברורה ולגבולות. לדעת מה מותר ומה אסור. מחקרים מראים שארוחת צהריים חמה משפרת את האינטליגנציה של הילד בעד שמונה נקודות האחוז."

"אני מתכוון... אני לא כל כך מבין בנצרות..."

אבל המלאך השומר כבר נגזו, ועמנואל נותר עם השאלות.

*

הושענא הייתה ילדה רגילה לגמרי. כולם אמרו שהיא דומה לאבא שלה, אבל שיש לה האוזניים של אמא. ההורים אומנם התלוננו על המהירות שבה אורגנה החתונה וקצת עיקמו את הפרצוף כשהזוג חזר מירח הדבש עם תינוקת. "למה לא סיפרת שהיא בהיריון," אמרה אמא של עמנואל לעמנואל, "תגיד את האמת, היא הכריחה אותך להתחתן איתה?" אבל מרים באמת הייתה אמא נהדרת, אפילו בשבתות.

זה סיפור אופטימי. לא כל ילדיו של אלוהים מתים על הצלב.

שירים יעל סטטמן

"כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד" / מסכת חגיגה

התותחים רועמים

באובססיה שהיא המענה אני מחפשת את התשובה
שברת את לבי? הפתעת אותי.
גם היום האובססיה גדולה ממדותי.
לרכש עבודה צעירי.
לומר הרבה פעמים, הוא כבר יתקשר,
זאת ידיעה, לא אמונה.
אתה אומר מלים והן הופכות למלאכים.
אתה לוחץ וזה הכפתור האדם,
אתה מתעורר ומשהו נולד.

אני רואה די צרכי, זאת אומרת לא את האמת.
אני רואה את המלאך, את חייכו הראשון
אני מאמינה שהמלאך תמיד טוב,
שהוא מונע מלקמות.
בראשית היתה דלת וכמעט פתחתי אותה.
באצבעות שלי (מזרימות תחושות
שיזכרו לעד), לא נגעתי בזקנה,
לא אהבתי שוב ושוב את צנארה, באובססיה
אני זוכרת את מה שלא היה.
התותחים רועמים, מלאכים אינם יוצאים
מפיה, המסתת, שלא נשקתי, מאחורי דלת סגורה.

תקוות

ואם אָסע, האם תתנה לְאֵן נְסֵעֵתִי?
לְכִי לִישָׁן יְלִדָה מְסֻכָּנָה
נוֹפִים יֵשׁ בְּכָל מְקוֹם.
וּבִינְתִים, בְּחוּג לְסִפְרוֹת
מְקַנִּים אֶת הַמִּפְתָּח לְמַלְכוּת
וְאִם אֶפְתַּח אֶת הַשַּׁעַר, הָאֵם אֲרַגֵּעַ? וְאִם אֲרַגֵּעַ,
הָאֵם נִחְזָר לִירוּשָׁלַיִם?
לְכִי לְהִתְקַלַּח יְלִדָה עֲצוּבָה
הַתְּקוּוֹת יְקָרוֹת וְאֶת לוֹמְדַת סִפְרוֹת.
וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אִישׁ אֶחָד וְהוּא קַיִם בְּחֻזֶּךָ
וְשָׁמוֹ שַׁבָּת, וְשָׁמוֹ דָּוִד בֶּן יִשָׁי, וְשָׁמוֹ מְשִׁיחַ.

אֲנִי נִלְחַמַת עַל זְכוּתִי לְהִשְׁכַּח מִלֵּב
וְלֹא לְהִתְמוֹטֵט בְּשָׁל זֶה,
וְלֹא לְהִלֵּל אֶת הָאֵשֶׁר,
וְלֹא וְלֹא.
רַק לְשָׁמֵר עַל הַבְּרִיאוֹת, רוּחַ קָלָה וְחִיּוּנְדָלְעֵךְ
לְמַלְצָרִים, רַק לְהַעֲבִיר יָד בַּתְּסַרְקַת הַחֲדָשָׁה שְׁלִי
וְלְהִתְמַיֵּד בְּבִדְיָה
שְׁזוֹ הִיא יְדָךְ.

הדלת

תְּנִי לְגוּף לְעֹבֵר בָּהּ
כְּמוֹ בְּרִיאָה, הִנֵּה הַתְּכָלִית
לְשֵׁם כֶּךָ נוֹצְרָת: לְעֹבֵר בְּדִלַת הַזֶּה

כָּל הַחַיּוֹת עֲרוֹת בְּחֻזֶּךָ
אֶת עוֹבְרַת וְאֶת הַנְּחָשׁ,
מְאַחֲרֵי הַדִּלַּת עֵץ פְּרִי - אָדָם
הַטַּעַם חֲדָשׁ.

הגלגול הפרטי שלי*

ניצן ויסמן

אי שם בשלהי שנות השבעים ניהלתי בירושלים מרכז ניו־אייג' בשם "מזרח ומערב"; המקום משך מיסטיקנים מכל הסוגים ומכל קצווי תבל, אחד מהם, אדם בשם בראיין סוויפט, הופיע יום אחד והציג עצמו כהילר בעל כוחות מיוחדים; הוא נראה מבוגר מגילו בעשר שנים לפחות, כבד משקל ותנועה ונעזר במקל הליכה, על פניו שרה חיורון חולני; בזקנקנו המטופח, בלבושו המסודר ובמבטאו הבריטי המאופק בלט בחריגותו בקרב האוכלוסייה הצבעונית, ההיפית־משהו – יוגים ותלמידי גורדייף וקרישנמורטי ודומיהם. קיבלתי אותו בפתיחות [וגם במעט חשדנות], אפשרתי לו לקבל את מטופליו בחדר האחורי, וכששיתף אותי במצבו הקשה ובצרכיו הרבים ויתרתי לו על דמי השכירות. כשהתקרבו הבנתי שהוא נוהג להיכנס למין טראנס שבמהלכו פועל דרכו גורו שכונה בפיו "שרי" Sri הנו כינוי כבוד בשפה ההינדית למורים רוחניים].

ביני לבני פטרתי את העניין כשטות מוחלטת; כמחפש־האמת הרציונלי־בעיניי שהייתי אז, שוחר דרכי הזן וקורא נלהב בכתבי גורדייף, הרחקתי עצמי מענייני טרנסים וגורואים [חיים כמתים] שראיתי בהם אחיזת־עניינים, מלכודות־פתאים וסטייה מה"דרך". אבל אט אט החלו מגיעים סיפורים של אנשים שהשתתפו בטרנסים של בראיין סוויפט ומשהו נפתח בתוכם, ופעם, כשהזמנתי אותו להרצות באחד ממפגשי מוצאי־שבת שערכנו במרכז, הדגים טראנס שבמהלכו אכן "נכנס" לתוכו "גורו" שדיבר [ובמבטא הודי מודגש] על מגוון ענייני החיים האלו והחיים הקודמים בחוכמה שסוויפט "הרגיל" היה יכול רק לחלום עליה. כך שבסוף הערב התעניינתי אם אותו "שרי" [שעל שמו האמיתי שנלחש באוזניי, מורה מפורסם שהעמיד תלמידים ידועי שם, לא אחזור כאן] יוכל לספר גם לי על חיי הקודמים; למיטב זיכרוני לא היה לרצוני זה סיבה מיוחדת מעבר לסקרנות טבעית של אדם צעיר ולמחשבה שאם כבר מסתובב אצלנו אדם בעל נגישות לגורו מהרמה הגבוהה הזו [הגם שאיננו עוד בין החיים המוכרים לנו] חבל להחמיצה. סוויפט, שתמיד נפגע מהספקנות שלי לגבי יכולות הריפוי והטראנס שלו, שמח כמובן מאוד, והציע לקיים "מפגש" ביני לבין שְׂרִי כבר למחרת בצהריים, מה שגרם לשנתי לנדוד באותו הלילה באופן ששקלתי לבטל את כל העניין, שבמחשבה שנייה נראה לי מופרך לחלוטין ובסתירה לכל מה שהאמנתי בו והטפתי לו. אבל בשעה היעודה נכנסתי איתו ועם העוזרת שלו, בחורה בשם מ', לחדר הטיפולים; האיש כבד הגוף והתנועה צנח על הספה וניסה לארגן רגליו בתנוחת חצי־לוטוס, מ' הגיפה את הווילונות, ועד שמשכתי כרית והתיישבתי בלוטוס לרגליו הדליקה כבר נר גדול מול פניו.

* מתוך ממואר בכתובים.

סוויפט עצם עיניו ושקע, דרך נשימות עמוקות וגלגול עיניים מפחיד, למין מצב מדיטטיבי, וכדי לא להיות עד לתהליך המביך משהו עצמתי עיניי והתרכוזת בנשימות בדרך שכבר שלטתי בה מתרגולי האחרים.

כשפקחתי אותן כעבור דקה או שתיים, מצאתי לפני "מישהו" אחר; היה זה אומנם האיש עם פניו המוכרות ושערו המדובלל וזקנקנו המטופח, אבל בתוכו שכן "מישהו אחר" באופן שהשפיע בדרך מבלבלת על הגוף עצמו; האיש המגושם והחולני ישב בחצי-לוטוס נינוח, פניו המיוסרות, החיוורות-אפורות בדרך כלל, קרנו שלווה וחיוניות; עיניו סקרו אותי בחמימות; הוא פנה אליי באנגלית במבטא הודי מודגש אך מובן לחלוטין, אמר שהוא שמח לפגוש אותי סוף סוף, ושישמח לענות על שאלותי. באופן מוזר התפשט על פניי חיוך רחב; לפתע הייתי פשוט מאושר; אין לי מילה אחרת להגדיר את הנינוחות המשוחררת שנחתה עליי באותו רגע; רצייתי שלא תיגמר לעולם. ככל שהבאתי עימי שאלות, באותו רגע נראו קטנות ולא חשובות. הייתי כולי בכאן ובעכשיו, שזה היה "מקום" שונה במידה רבה מכל מקום שהייתי בו קודם, כך שפשוט חייכתי ושתקתי, ואותו שרי שתק יחד איתי; מבטו נח עליי בחיבה; בהדרגה נזכרתי שכל האירוע התארגן כדי לענות על סקרנותי לגבי חיי הקודמים, הגם שכל הנושא נראה באותו רגע קצת מוזר, שכן היה ברור לי, ומעל לכל ספק, שהחיים היו והווים ויהיו, גם אם פעם נחווים כך, ופעם קצת אחרת, ואמרת, בקול חסר ביטחון, שרצייתי לדעת על חיי הקודמים, ואם זה בסדר מבחינתו.

"שרי" צחק בלבביות. "זה בסדר גמור," אמר במבטא ההודי המצחיק שלו, "הרבה שואלים אותי ולאחדים אני אפילו עונה." ואז סיפר לי בפשטות על חיי הקודמים, איך חייתי במנזר זן אי-שם בצפון סין [והוא נקב בשם מקום שלא אמר לי כלום, אבל עורר בי תחושה עמומה של קור, ערפילי בוקר, צללים ארוכים שמתפשטים במורדות הרים רחוקים] שזה היה במאה ה-17, שהייתי נזיר ותיק, שהדרכתני נזירים צעירים, שאהבתי להתבודד, ללמוד, לתרגל מדיטציה, ובהיותי כבן ארבעים איבדתי את ראייתי עד שהתעוררתי לחלוטין. וככל שדיבר, זיכרון עמוק, רדום, התעורר לחיים, וחוויתי מחדש משהו שהתרחש לא מזמן; אחרי הכול, מהן שלוש מאות שנה בנצח.

"העיוורון הפך אותך לאדם מריר, חשדן," המשיך "שרי" בשלווה, "והכעסנות שננטעה בך עוד קודם רק התגברה; וככל שכבשת אותה בתוכך תפחה לזעם שהלך איתך לכל מקום, שהקצין את הקפדנות בה נהגת בכל עניין, קטן כגדול."

ברור. האיש, או מה שלא היה ה"דבר" שדיבר אליי, קרא בי כספר פתוח; מבטו, דרך עיני הבשר של סוויפט, חדר אל צפונות ליבי ומעמקי נשמת. הייתי בממד זמן אחר. ראיתי כיצד אני, יהיה ה"אני" הזה אשר יהיה, עובר מחיים לחיים, ובו בזמן הדברים הרבה פחות דרמטיים ממה שהם עלולים להישמע: הייתי פעם נזיר במנזר נידח בצפון-סין, מתי [וסיפור המוות עצמו עוד המתין לי] וכעבור שלוש מאות שנה, הרף עין בממד הזמן בו שהייתי באותו רגע, והנה אני בחור ישראלי במרכז ניו-אינג'

בירושלים, עם אותו זעם עלום אך מוכר שהולך איתי לכל מקום, ואתן חרדות קיומיות, ואתו ביטחון פנימי במשהו שאין להגדירו במילים, ואתו חיפוש אחר "דרך". במובן זה, לחיות בירושלים של שלהי המאה העשרים היה המשך מתבקש, טבעי אפילו, לחיים שחייתי פעם במרחק שלוש מאות שנה ועשרת אלפים קילומטר מאותו חדר אחורי בבניין אבן בשכונת נחלאות בו ישבנו בצהרי יום קיץ בחדש יולי שנת אלף תשע מאות ושמונים.

"שרי" השתתק. מבטו, ה"עתיק", אם אעז לומר, נח עליי בדממה. הנר שלח צללים ארוכים אל השטיח הבוכרי שתלה מאחורי גבו, אל הווילונות המוגפים, אל הכתלים המסוידים לבן. בחוץ להט קיץ ירושלמי, בפנים שררה צינה נעימה, על-זמנית. גופי רעד בהתרגשות, ובו בזמן שריתי בשלווה שאינה חסרה דבר.

"יש עוד משהו שתרצה לשאול?" שאל בעדינות. כל מה שרציתי היה להישאר במצב הזה, בבהירות הזו, בשלווה שאינה מבקשת דבר, אבל ידעתי שהזמן הארצי שהוקצב למפגש עומד להסתיים.

"כן," אמרתי בלי לחשוב, "הייתי שמח לדעת איך מתי."

מבעו של "שרי" הרצין. "כטביעה," אמר, "באגם. בלילה. התהלכת מחוץ למנזר. טעית בדרך. החלקת למים, וטבעת. היית בן [והוא נקב בגיל, שלא אחזור עליו כאן]."

אני זוכר כיצד ליכני הלם כשתיאר זאת באופן כה לקוני. הרגשתי כיצד שבים אליי החשכה, הבהלה, חוסר האונים, הקור, המחנק, הכובד, כיצד כבים החיים אל חשכה אין-סופית ובדידות איזומה. חוטים שונים של חיי הנוכחיים נקשרו פתאום – קוצר הראייה, הפחד להתעווור, האסתמה שמלווה אותי מילדות, התקפי החנק והייאוש והפחד המתלווים להם, הצורך לשאת תמיד משאף בכיסי, הפחד ממים; אינני נכנס לים אם אין אנשים סביבי ואינני מעז להתרחק מהחוף מעבר למקום בו אני חש קרקע מוצקה תחת רגליי; לפתע הבנתי את הרתיעה שלי מבריכות שחייה ריקות: אני מרבה לשחות ואוהב לשחות ואפשר לומר שאני שוחה היטב. אבל לעולם לא אכנס לבריכה ריקה או חשוכה. רק המחשבה מעוררת בי אימה בלתי מובנת. יש לי זיכרון של קיץ אחד, הייתי בן שש-עשרה או משהו כזה, הלכנו א' ואני לשחות בבריכת "הפועל" בהדר הכרמל. זה היה היום האחרון של עונת הקיץ, אט אט יצאו המתרחצים האחרונים מהבריכה ונותרנו רק א' ואני; א' יצא מהמים, הצית סיגריה והתפרקד לו בשמש, ולפתע מצאתי עצמי לבדי במים; אני זוכר את האימה שתקפה אותי; ניסיתי לסיים את מכסת הבריכות שקבעתי לעצמי, אבל הפחד היה חזק ממני, ופשוט שחיתי במהירות, בתנועות לא בטוחות, אל פאת הבריכה ויצאתי מהמים במהירות, כמי שנחלץ מסכנה נוראה, כה נוראה, שלא העזתי להביט לאחור. דברים בלתי קשורים לכאורה – האסתמה, קוצר הראייה, אוסף הפחדים הקטנים והגדולים ממים, התחברו פתאום לקשר הגיוני; הרי התעוורת פגע, וגם טבעתי ומתי, למה אפשר לצפות מלבד בעתה עמוקה, רגישות וזהירות.

שתקנו.

"והיו עוד חיים לפני," אמרתי.

"מן הסתם," אמר. "וכנראה גם יהיו; באחד מהם אתה, ע' וי," נקב בשמות חבריי-שותפיי להקמת "מזרח ומערב", "זו לא הפעם הראשונה שלכם יחד; בפעם הקודמת, לפני אלפיים שנה, הייתם כאן בירושלים חיילים בלגיון רומאי שחנה בסביבות העיר." בכתבי דברים אלו, אני שב נזכר בתחושה העזה שהתעוררה בי לשמע הדברים – אור עז, מסמא, סופת אבק, וצהוב, המון צהוב. "אבל אין צורך לשקוע במחשבות או בזיכרונות על כל פרשת חיים. אתה חי כאן, ועכשיו, וזה פחות או יותר מה שחשוב."

"האם יכול אדם לדעת גם מתי ימות?" העזתי לשאול.

"שרי" צחק, עיניו ברקו בעליזות; "אני יודע," אמר, "אבל לא יהיה נכון לומר לך. צפויים לך חיים ארוכים ומלאים, כך שאין טעם שתטריד עצמך עכשיו מתי ואיך יסתיימו. קבל זאת שיסתיימו פעם, הרי אין חיים שלא מסתיימים," שתק לרגע. "אתה יודע, מסתיימים במובן מסוים, ובמובן אחר אינם מסתיימים. ועד אז, השתדל לעשות בהם שימוש ראוי," הוסיף בטון מהורהר.

שתקנו. הייתה לי הרגשה שמה שנראה באותו רגע פשוט ובהיר, איננו כזה כלל וכלל.

כנראה שקעתי במחשבות. "ועכשיו, אם אין לך עוד משהו שהיית רוצה לשאול," שמעתי את המבטא ההודי המצחיק מעל ראשי, "נראה לי שגִּנְשָׁה ישמח למנוחה, ועד לפגישתנו הבאה, שמור על עצמך. וחיה את החיים במלואם." ושרי-סוויפט הצמיד כפות ידיו וקירבן לחזהו בברכה ההודית שכבר הכרתי, הרכין ראש ועצם עיניו, בלי לחשוב עשיתי כמותו, וכשהרמתי ראש ופקחתי עיניי הקסם פג; סוויפט בחן אותי במבט מודאג; הוא נראה חיזור ומיוסר כרגיל, ומאוד עייף. בתנועות כבדות, מגושמות מכרגיל, הוריד רגליו אל השטיח וסובב ראשו סביב צווארו כדי לשחרר שרירים תפוסים, ומ' פתחה את הווילונות והוציאה את הנר הדולק מהחדר.

"נו, קיבלת תשובות?" שאל. המבטא ההודי נעלם, הוא דיבר אליי בעברית במבטא האנגלי המוכר.

"כן," אמרתי; גם השלווה של השעה האחרונה התפוגגה. גופי רעד, חשתי סחרחורת. "אולי נצא לחצר," הצעתי, "אני חייב סיגריה, ולעכל את הדברים."

החזרה לעולם הייתה בעיקר מסנוורת. למרות להט יולי, רעדתי מקור. השענתי את רגלי על קיר האבן, הרמתי מבטי אל הרקיע הירושלמי הכחול; היציאה מהאירוע המוזר שזה עתה השתתפתי בו נדמתה ליקיצה מחלום. "אז מה אתה אומר," שאלתי את סוויפט, "על הדברים של שרי?" בלי משים התייחסתי לגורו בכינוי, כאילו היינו כבר ידידים ותיקים.

"אין לי מושג מה אמר לך", אמר בחוסר-עניין, "אתה רוצה לספר לי? אתה לא חייב."

נעצתי בו מבט של חוסר אמון. "מה 'אין לך מושג', אמרת, "היית בחדר, הדברים יצאו מפיהך, בקול שלך."

"לא", אמר. "לא הייתי בחדר. לא הייתי בכלל. אפילו לא יודע איך להסביר לך, אבל לא הייתי בחדר."

"וגנשה, שאלת, "מי זה?"

"זה אני", אמר, "אבל גם לא אני. זה אני מפעם, ומאז, ככה שרי קורא לי. גנשה."

"טוב, גנשה, אמרת, לרגע הבלבול הזה, הקיום הרב-ממדי, נראה, גם אם לא ממש הגיוני, לא באמת בעייתי. אז האיש הזה הוא בראיין סוויפט בדרך כלל, ולפעמים הוא מחשיך חדר ומדליק נר ומגלגל עיניו בדרך מפחידה ונעלם, לא ברור לאן, ומין גורו-מת נכנס לתוכו, לא ברור איך, ואז הוא נהיה גנשה, זה שלא נמצא באותו זמן בשום מקום, והגורו מדבר דרכו במבטא הודי מצחיק אודות עניינים שלסוויפט עצמו אין מושג בהם, עד שהוא - גנשה - מתעייף, ואז הגורו הולך, וגנשה אחריה, ואנו נשארים עם סוויפט החולני משהו, אבל החביב והנדיב. "מעריך את המאמץ, באמת", אמרת, ולאחר מחשבה, "ובקשר למה ששרי סיפר, יישאר כנראה בינו לביני."

האיש משך בכתפיו. "זה ביניכם", אמר, "שמחתי לארח."

לאחר מכן יצא לנו להיפגש לא פעם, לבראיין "גנשה" סוויפט ולי; היו לו אישה חביבה וילד קטן וחייכן וחתול גדול, ביקרתי אותם פעם או פעמיים בדירת השיכון הקטנה שלהם באחת מערי הלוויין של תל אביב בה חיה עימם גם אותה עוזרת אישית; לאנשים מיוחדים דרכים בלתי-שגרתיות. לימים "מזרח ומערב" נסגר, חיי המשוכו בנתיבים אחרים ויותר לא ראיתי אותו. בעודי כותב דברים אלו אני בודק ברשת מה עלה בגורלו. בראיין גנשה סוויפט נפטר בשנת 2000 והוא בן ארבעים ותשע. כשהאירועים שתוארו לעיל התרחשו מלאו לו בדוחק שלושים. אבל היה בו משהו עתיק, עתיק מאוד, שדבק בו כנראה במהלך אין ספור הפעמים שהעניק את גופו לשרי בהתמסרות שלמה ובהקרבה עצומה.

ינוח על משכבו בשלום.

המידע הזה שקיבלתי באותו אירוע חי בתוכי מאז כעוד זיכרון. זיכרון מהותי, בסיסי, אבל לצד זיכרונות אחרים של החיים האלו; הייתי פעם ילד בחיפה, אחר כך הייתי חייל וגם סטודנט, הכרתי אישה שקשרתי חיי בחייה, נולדו לי ילדים, עסקתי במקצוע, כתבתי ספרים. ככל שאני זוכר לא עבר יום בו לא חיפשתי את המשמעות המחברת בין הדברים ומסתרת ביניהם, בו לא שאלתי עצמי איך ראוי להיות, ומה פירוש להיות אדם; שנים הייתי מעורב בקבוצות רוחניות, תרגלתי מדיטציה, קראתי ספרות חוכמה, ניסיתי לארגן חיי על פי קוד קפדני. וכן, לפני שנולדתי בגלגול הזה

בבית החולים רמב"ם בחיפה בימים האחרונים של אוקטובר 1956, חייתי במנזר נידח בצפון סין, התעוורתני וגם טבעתי, ולפני אלפיים שנה הייתי חייל בלגיון רומאי שחנה בירושלים; המפגש עם "שרי" עורר ב"תודעתי" [תהיה אשר תהיה משמעות המילה] זיכרונות מעורפלים של אותם גלגולי חיים; וכן, מאז הטביעה בסין מקווי מים פתוחים אינם חביבים עליי, ומאז החוויה הרומית בירושלים גם חִלּוֹת נראית לי עניין מאוס למדי, משהו שנמנעתי ממנו ככל שיכולתי, ועל כך כתבתי, ואולי עוד אכתוב, במקומות אחרים.

והיו הדברים האלה אביחי קמחי

אחרי שחזרתי מהשאול
נפשי היתה חלולה
כמו מטוס קרב החוזר
ממשימה בסוף מזרח

אני זוכר את פניו של אבי
ואת פני סבי אביו של אבי
ופני מתבגרים כפניהם

היום יום האזכרה לאמי
את התפלה ירשתי ממנה

בני

הלילה אשא תפלה
לפעמים התפלה
חזקה מהשירה

בעוד ימים אהדים
תחגג בתי את
יום הולדתה
ואני חש בר מזל

וקרובים אלי הדברים מאד
מנחים על לבבי

פרוכת שמיים רחלי אברהם איתן

ביום בו נעשק ביתי בפסק עול,
הביאני מלאך-מתוך אל פרכת שמים
פרושה על מרפסת גבוהה
בית תפלה לפרש כפי עם שחר
לשטף פני בשמש עדינה
להשיט חלומות עם נדידת חסידות
מעל ראשי.

משית גופי ממצולות.
התשמע מלים רוחשות
באגם דמעות אצור
בין צרורות טנטונים
וחסמים בשיח בריות?

אל נורא עלילות
שמר על שגרת הלילות
שלח ירך לנתק
חד צלילים בין התנוכים
לצלל אל שקט אנכי.
ברא בתוכי
מזח - לעגן בו
מחשבות טרופות
לשטף פני בשמש עדינה
להשיט חלומות עם נדידת חסידות
מעל ראשי.

אלף מילה ים טרייבר

רוצה לשמוע את הסוף? שאלתי. המלך אמר שכן, נמשיך מחר. כשהוא נרדם וחיבק אותי התהפכתי על הצד השני והתחלתי לגלגל בראש סיפורים חדשים, על ארמונות מוזהבים וסעודות משתה שנכנסות לתוך הלילה, ודבש חם שנשפך מכדי חרס, ונשים יפות שלבשו מטפחות צבעוניות שעטפו גם אותי בתוך מעגל ריקודים שהסתובב והסתובב.

תמשיכי מאיפה שעצרת, המלך אמר. הוא התקרב אליי עם החרב, והניח אותה על הצוואר שלי, ליד הווריד. אוקיי אוקיי, אמרתי, פעם היה איזה שייח' אחד. ן? הוא אמר. והשייח' הזה, המשכתי, יום אחד יצא מחוץ לעיר.

ומה קרה לו?

הוא הגיע לבאר באמצע מדבר.

ומה קרה שם?

השייח' עצר והסתכל עמוק לתוך הבאר וחשב, מה יקרה אם אני אצלול לכאן. הוא צעק פנימה, אאו. והבאר צעקה החוצה, אאו, והוא נזכר בפעם הראשונה שהוא שמע הד מתוך באר כשאמא שלו סיפרה לו ש— זה לא עובד, קטע אותי המלך, כל המחשבות האלה לא מקדמות את העלילה. אז אמרתי: תן לי שנייה. והוא חיכה.

ואז פתאום הגיע לבאר עוד שייח', אמרתי.

עוד דמות זה תמיד טוב לך, הוא אמר, כבר יש לך דיאלוג.

דיאלוגים הם אף פעם לא הצד החזק שלי. אבל המלך גלגל עליי עיניים והסתכל על ההשתקפות שלו בלהב של החרב ואמר שהיא משובת טוב טוב, אז התחלתי דיאלוג בין השניים האלה: חוץ, שמש קופחת, יום: השייח' הראשון שאל את השייח' השני: מה אתה עושה פה באמצע המדבר? ואולי צריך כבר להכניס את העלילה ישר לאמצע, אז התחרטתי וסיפרתי: בעצם השייח' הגיע עם עגל שהיה קשור אליו בחבל, והמלך צחק צחוק מפחיד כזה ואמר: חמודה שלי, את זה כבר סיפרת לי באיזה לילה, ואמרתי לו, לא לא, זה סיפור אחר הפעם. ניגבתי את הזיעה וניסיתי לחשוב מה אני עושה עם העגל הזה, אני לא טובה בלתאר חיות, אז אמרתי: העגל הזה היה פעם הבן של השייח', כן כן, ולזה המלך לא ציפה, ובלתאר בניס אני טובה: הבן התגעגע לאמא שלו, שהייתה בעצם איזו שפחה של השייח', והמלך חיך. הוא אוהב כשאני מכניסה שפחות לעניין. המשכתי וסיפרתי איך השייח' לקח את העגל שלו בין שווקים וכפרים צבעוניים, אבל ראיתי שהמלך מתחיל להתעייף. אין פה קונפליקט, אמר.

זאת הבעיה שלי, אמרתי.

תחשבי מה מניע את הדמות שלך, מה הפחד הכי גדול שלה.

אין לי מושג.

כאן נמצאת הבעיה שלך מותק, את חייבת להכיר את הדמות כמו בן אדם. ואני אף פעם לא מכירה את הדמויות שלי. בבוקר למחרת אני שוכחת מהן, ומנסה למצוא דמויות חדשות. אבל השעון תקתק, והחרב נצמדה אליי אז נפלט לי: מהבאר יצא ג'יני. המלך השתתק. זו תפנית. לפני הרבה שנים, המשכתי, הג'יני הבטיח לשייח' הזה שהוא יחזיר את העגל להיות הבן שלו, רק אם הוא יצליח למצוא את הבאר הנכונה באמצע המדבר. אבל המלך עצר אותי ואמר שהוא כבר לא עוקב מה הסיפור, ובלי עלילה אין עוד לילה.

אני רק חשבתי על הקטנים שלנו, מה הם יעשו בלי אמא, אז התאפסתי על עצמי והאכלתי אותו בכפית: השייח' סיפר שהוא תפס את אשתו בוגדת בו. העיניים של המלך נפערו והוא שאל, איך אשתו נראית, ואמרתי לו, מה זאת אומרת, היא הייתה הבתולה הכי יפה בממלכה, והוא שמח, הוא אוהב כשאני מתארת בתולות, ושאל: ומה קרה לו עם אשתו?

היא בגדה בו, אמרתי.

עם מי?

עם העבדים שלו.

המלך הרחיק קצת את החרב ושאל: עם כמה עבדים?

עם כל העבדים שלו.

אני לא מאמין, רק לשנייה הוא יצא מהבית וכבר היא קופצת עליהם.

כן. ועוד איך. מתנפלת.

המלך שמח וצעק: אין, ככה הן הנשים האלה! קצת ריר נזל לו מהפה. הוא שאל, מה השייח' עשה לאישה שלו?

נתן לה עונש שאתה לא יכול לדמיין, ענית.

איזה איזה?

ניסיתי לחשוב על עונש טוב. אבל רק קלישאות עלו לי בראש. המלך התקרב אליי והניבים שלו נחשפו והוא אמר לי, איזה עונש האישה שלו קיבלה? חשבתי שאולי אספיק לרגע להציץ בספרים שלי למצוא כיוון. אבל לא היה זמן. המלך הרים שוב את החרב ואמר: תחשבי על משהו בעצמך פעם אחת. הוא הצמיד אליי את החרב, מתחת לסנטר, ולחש לי, את וואן טריק פוני את, והרגשתי את הלהב הקרה מתחילה לחדור את העור.

ואז התעוררתי. התנשפתי על המיטה והזעתי. המלך שכב על הצד, רגוע, כמו תינוק. קמתי מהמיטה והלכתי לקצה של החדר. החרב הייתה על השטיח. הרמתי אותה והתקרבותי לאט למיטה. התכופתי למלך, כיסיתי את הרגליים שלו שבצבצו מהשמיכה, הנפתי את החרב, וכרתי לו את הראש. כבר לא היה לי עוד מה לספר.

17 מחשבות על "הראשונות" מאת שהרה בלאו

מוריה דאום-קפלן

1.

כשנשים כותבות על נשים, זה לא יכול להיות לא אישי.

2.

ציפיתי ליהנות, מין הנאה אינטלקטואלית כזאת. להתפעל, להנהן בהסכמה, לחשוב הרבה. אולי קצת להתוכח. אבל לא ציפיתי שיהיה פשוט כיף לקרוא את הספר החדש של שהרה בלאו על נשים בתנ"ך.

3.

ואתן יודעות מה? אני בטוחה שככה בלאו כתבה את הספר הזה. בכיף צרוף.

4.

"הראשונות", ספרה החדש של שהרה בלאו, מספר את סיפורן של הנשים בתנ"ך. שלושים נשים, בארבעה שערים: לוחמות, אימהות, אוהבות ואחרות. עוד לפני שקראתן מילה, אתן כבר מבינות: אין פה יותר את "ההיא מספר בראשית", ובטח שלא "הבת של", "האחות של". יש פה נשים שהיו להן תכונות אופי ועשו דברים מרחיקי לכת. והפעם נתייחס אליהן.

5.

זה היה לי קשה יותר משחשבת. חלק דידקטי שלא ידעתי שקיים בתוכי חיפש כל הזמן את החיבורים. רציתי ששהרה תעזור לי. שתכתוב בפרק על יעל, משהו על הפרק הקודם בו הופיעה דבורה. הן הרי שני חלקים של אותו סיפור, של אותה מלחמה. חשבתי שזו טעות בעריכה. מה הבעיה לשים איזה רפרור קצר למשהו שהופיע רק לפני מספר עמודים? פתאום יש לי תחושה שזה לא במקרה, ולא טעות של העורכת. זו ההתעקשות להציב כל אישה בפני עצמה, כאדם מלא. ושתתאמצנה קצת, הקוראות.

6.

התחנכתי במסגרות דומות מאוד לאלה שבלאו התחנכה בהן. החינוך הממלכתי דתי. מסגרות נפרדות רק לבנות. לעיתים נדמה היה שאנחנו מסוכנות. שהמורות מבועתות מהאפשרות שיש לנו גוף מתחת לחצאית. בספר מתואר כיצד אחת המורות הדגימה לשהרה ולכיתתה איך רות נהגה בצניעות, איך כרעה לאסוף שיבולים. זה כנראה היה קטע חובה בסמינר למורות דתיות, כי גם אצלי זה הודגם. גם לי יש זיכרון של מורה מתכופפת. במקרה שלי, היא הצליחה לקום.

7.

הספר כתוב קטעים קטעים, מה שהופך אותו לנגיש וקל לקריאה. זה לא ספר עיון כבד שנועד להירדם ולהעלות אבק על מדפי העיון. קראתי אותו בשטף. כמו פרוזה. החלוקה לפסקאות מאפשרת לכתוב דברים אמיצים וחד משמעיים באופן קליל. אני אכתוב על חווה והנחש ומה שקרה ביניהם, אבל – הופ'לה, הקטע כבר נגמר ואנחנו ממשיכים. אפשר כמעט לפסס את השפיצים.

8.

כמעט.

9.

ושוב אני שואלת את עצמי: האם צריך היה לכתוב את זה אחרת?

10.

אבל אנחנו יודעות איך זה. מייד היה כותבים שזה ספר טרחני או שואלים את שהרה למה היא כל כך כועסת. כשזה בא מאישה, מישהו תמיד מעלה בסוף את האפשרות שהיא עצבנית בגלל שאלה הימים האלה בחודש.

11.

אז שהרה אומרת את מה שהיא רוצה ועד שמישהו יספיק להתעצבן היא כבר בפרק הבא, מתענגת על דמותה של אישה אחרת.

12.

כבוגרת החינוך הדתי לא חשבתי שיתחדש לי הרבה. מכירה תנ"ך, מכירה את הדמויות הפועלות. ובאמת לא התחדשו לי הרבה עובדות. אבל נקודת המבט הייחודית של הספר, השפה העוקצנית והאג'נדה שלא מנסה להסתתר, מצליחות

להתגבש ויוצרות יחד צליל שאי אפשר להפסיק לשמוע. הצליל הזה ילווה מעכשיו כל קריאה במגילת אסתר, כל עיון בשירת דבורה. זהו צליל של הטלת ספק במסר כפי שנמסר לנו עד היום. בפרשנויות הקלאסיות שהפכו לאוטומטיות, הפכו להיות חלק מהטקסט: איזבל? עבודה זרה. רע. נעמה: טוב. רק טוב. לא עוד.

.13

הספר עוסק בפרשנות. אבל יותר משחשוב לקרוא את הפרשנות שמציעה בלאו על נשות התנ"ך, חשוב לנסות לפתח שפה פרשנית משל עצמנו. להסתכל על טקסט – כל טקסט – בעיניים ביקורתיות, ולחשוב: מה אני מבינה? לא מה ניסו להגיד לי או איזה מסר ביקשו להעביר. לנקות את כל זה ולהקשיב לאינסטינקטים שלי.

.14

את השפה הפרשנית הזו כדאי להחיל על טקסטים נוספים. מה מנסה להגיד לי פרסומת לבגדי ילדות, בה מצולמות שתי בנות שמונה בפוזה פתיינית? מה רוצה שאחשוב המפרסם של מכונות הכביסה שמציג אישה מתרפקת על בגד מבושם ונקי?

.15

סיפורים שגברים מספרים על נשים לא קיימים רק בתנ"ך.

.16

ופתאום החיים מתערבים. הם קופצים פנימה ומשפריצים בוץ וכאב לכל כבר. ממש בימים אלה איבדתי אחיינית אהובה. פעם אמרו לה שהיא דומה לי, והתנפחתי מגאווה. הלוואי שהייתי דומה לילדה המתוקה והמבריקה הזו. חריפה ורגישה, לגמרי משתלבת פה ברשימת הנשים המנהיגות, פורצות הדרך. שפעלו בעולם, אבל היו קצת גדולות עליו. אני יכולה לדמיין את המילים ששהרה הייתה מקדישה לך: הלמדנות שלך, האמונה התמימה, ההליכה בתלם אבל לא מתוך הרגל וכי כך אמרו לך.

.17

בניגוד למרבית גיבורות הספר, היית מוקפת באנשים שהכירו בכוחות שלך עוד בחיך, נתנו להם מקום, טיפחו והאדירו אותם. אבל כמה באמת התרחקנו ממצויאות שמצמצמת נשים, ושומרת להן רק מגירות ידועות מראש? הספר עוסק בנשות התנ"ך ובמצויאות המגבילה בתוכה פעלו, אבל אוהו כמה שהוא רלוונטי. כמה שאנחנו זקוקות לו, ממש היום.

מכינה לשירה יוסי יזרעאלי

1. מכינה לשירה

"את מה שמעברה של מציאות לא קימת". משפט פתיחה במכינה לשירה. "כמו עור שמקליט את החיוכים שלה, אשה עם הסתר פנים". משפט סכום.

מי שסמן במשפצת ליד "מבין" v לא התקבל.

2. שיר למי שהתקבל

זה שבכל מאדנו אליו אנחנו נכספים אין טעם לתת בו סימנים. הוא בלתי. כמו הסתר פנים של בבוואה. בבקשה לא לכתב אותו. מוטב לו בלעדינו

שיר.

3. השירה וגרורות של תוהו

גם אחרי "ויהי אור" נותרו גרורות של תהו. הן מתפשטות בעקר בשירה כדי שזו תחלים אותן. בקר בירושלים.

אין שירה.

4. טיוטה לשיר מסתפק

לקבד אותו כמו זיק שנתו מאבן משחזת, שיר שנמקה תוך כדי כתיבתו מבלי להותיר זכר וכך להסתפק

בעולם ומלואו.

5. שיר. שפה

עם יותר אמת ממה ששפה מסגלת להכיל, שיר. הוא
נאחז בשולי אדרתה והיא מתנערת ממנו כמו
מאיום קיומי. בשולי אדרתה. שב ונאחז. כמו אמת

חשוכת מרפא.

6. שיר טיוטות

מנתק כמו המשך שאין לו משג של מהו הוא
תוהה איך כבעל אורחות הרוח הוא
שוהה בלתי חקי. טיוטות הפשר נפסלות אחת אחת.

מה שמסביר.

7. רק אז המשורר

כשהיא מתעמעמת, מלה, כמו זכרון, כשרק
לכאורה היא שגורה, כלומר
כשכל-כלה חסר בטחון של מלמול, רק אז המשורר.
שנים שהוא מתגורר מחוץ למלה "בית".

8. משורר שורד

גם כשהגבול פתוח הוא מבריך את עצמו, מציד
בהקלטה של שקט למקרה. כלום
לא נקלט במצלמות האבטחה, כך שהוא שורד כמו

שיר שנצל מתשומת לב.

9. משורר לא מופתע

בְּאִמְצַע אֵי-הַמוֹכְנוֹת קוֹרִית לוֹ
יִבְשֶׁת אַבּוּדָה. שֶׁשָּׁפָה הִילִידִית הִיא שְׁפַת הַשִּׁירָה שְׁלוֹ
לֹא מְעוֹרָר בּוֹ פְּלִיאָה. כְּמוֹ גַם מָה שֶׁשָּׁגוּר בְּפִיו זֶה

טַעַם פְּרוֹתִיהָ. זֶן נִכְחָד.

10. מחווה למשורר השיר "כאן זה רחוק"

בֵּית מְלֵא הַצְטוּפּוֹפוֹת שֶׁל רְחוֹק
לֹא מִשָּׁג. מִתְכַּרְבֵּל בְּכֶרֶסָה שֶׁהִיְתָה פַּעַם חֵיק
הוּא נִרְדָּם. עַל הַקִּיר דוֹהָה צִיּוֹר

שֶׁבְּנִקְדַת הַמַּגּוּז שְׁלוֹ נִחְבָּטוֹת כְּנַפִּים שֶׁל מְלֶאֶךָ.

11. משורר עם חוב לא מודע

מְכַבֵּיד כְּמוֹ חוֹב
שֶׁדָּבַר קִיוְמוֹ לֹא מוֹדָע. לְהַקֵּל
הוּא כּוֹתֵב שִׁירָה.

הַחוֹב תּוֹפֵחַ.

חתולה בעירום*

זינב

אָנִי כָּאֵן
מִיִּלְלֵת מֵאַחֲרֵי הַדֵּלֶת
מִסֵּתִכֶּלֶת בְּגֶשֶׁם,
מִבְּחִינָה בְּעֵלִיבוֹת הַרְטָבָה.
אִישׁ אֵינּוּ אוֹסֵף אוֹתָהּ.
אַתָּה שׁוֹמֵעַ, אֶהוּבִי,
חֲתוּלְתִי מִיִּלְלֵת בַּחוּץ,
חִבֵּק אוֹתָהּ,
הִסַּח אֶת דַּעְתִּי,
לְחַשׁ בְּאַזְנֵי שְׂאֵתָה אוֹהֵב.
הִרְעַם מִרְעִיד
וְאֲנִי נִבְהַלֵּת אֶל הַחוּץ
מִבְּעַד לַדֵּלֶת
מִחֲפָשֶׁת אֶת מַחְצִיתִי
אֶת מְקוֹר הַיִּלְלָה,
אוֹסֶפֶת
וְרֹצֵה עִם הַרוּחַ.

בְּאַמַּת רְצִיתִי לְהִיּוֹת שְׂלֵדָה
אֵךְ הַפְּשֻׁטָה אוֹתִי מֵעֲלִידָה
כְּמוֹ מְעִיל חֶרְפִּי
תְּלִית אוֹתִי עַל הַמַּתְלָה
מֵאַחֲרֵי הַדֵּלֶת
וְהַתְּפִיסִיתִי אֶבֶק
מִחִכָּה לְחֶרֶף נוֹסֵף
שְׁלֵא מְגִיעַ.
רְצִית אוֹתִי כְּלֶכֶד,
נִזְקָק.
אַתָּה דוֹחָה אֶת יְלָדוֹתִי.
רְאֵה אוֹתִי – אֲשֶׁה
בְּמֵלֵא נְשִׁיוֹתָהּ,
יְלָדוֹתִי כְּכֹר לֹא מִתְּכַרְבֵּלֶת
מִתַּחַת לְסִדִּינִיָּה.
כְּחֲתוּלָה
הוֹתֵרֶת אוֹתִי בַּחוּץ

* השיר תורגם מערבית על ידי המשוררת וצביקה שטרנפלד.

היום ההוא* אדוה בולה

בית הקפה שהתחלתי לעבוד בו היה קטן ודלתותיו נסגרו בשעה אחת בלילה. טלי אמרה שגם אם ארוויח קצת פחות זה עדיף על הפאב כי לפחות לא אצטרך לחצות עשרות פעמים בערב ים גדול של גברים שיכורים. אימי חשבה שלעבוד כל יום עד אחת בלילה ואחר כך לקום בבוקר רעננה ללימודים זה לא אפשרי, ושעדיפה לי כבר הנסיעה מהבית שלהם לאוניברסיטה כל בוקר. היא לא החמיצה אף הזדמנות לטעת בי ספקות. לדעתה נכון לאישה לעזוב את בית הוריה רק כשהיא כבר מצוידת בגבר, לא רגע לפני.

אל בית הקפה הגיעה מדי יום אישה עם שיער צהוב שהזמינה סלט לא מתובל ומי שישב מולה בשיכול רגליים ושתה קפה, או בא להעיר לנו אם הסלט היה לא לשביעות רצונה היה ארי, שמשקפיו היו עבי מסגרת ומבטו רציני והיו לו שיניים בוהקות וישרות כמו קיר אמבטיה מחופה קרמיקה. הוא תמיד היה מעט חפוי ראש ושאל אם נוכל להכין שוב את הסלט כי העגבניות לא טריות או כי נדמה להם שהוא כן מתובל, והיה ברור שהוא נשלח למשימה ולא בחר בה. הוא ובעלת השיער ישבו תמיד באותו שולחן פינתי שגודר בשתי ספות יחיד. היא הייתה משתרעת על הספה ומדברת עם כל מי שעבר על יד השולחן והוא היה פותח עיתון גדול ומסתתר מאחוריו. מהצד נדמה היה כאילו פתוחה ביניהם תמיד מחיצה. רק כשהנחתי מולו את הקפה הוא היה מוריד לרגע את המחיצה ולוגם ואז שב ופותח אותה. הוא לא מצא חן בעיניי כמעט בכלל. כמעט, משום שלעיתים היה פותח מחיצה קטנה יותר, ובמקום העיתון מסתתר מאחורי ספר ומשתקע בו, וזה דווקא כן מצא חן בעיניי, שהצליל למרות הרעש וניחוח הקפה ואשתו הפטפטנית עם השיער המסנוור לשקוע בקריאת ספר. מאוחר יותר למדתי שאשתו היא זמרת וכולם בבית הקפה התפלאו כיצד לא זיהיתי אותה קודם. בימי שישי היא הייתה מגיעה מוקדם, ועוברת על כל המוספים של כל העיתונים לראות מה כתבו עליה. שישי אחד התנוססה התמונה שלה על שער העיתון וכשארי פתח את המחיצה ביניהם, נדמה היה שהיא יושבת מול מראה. באותו יום שישי, ארי יצא אל המרפסת וביקש שאביא לו מאפרה. הוא אמר שבדרך כלל הוא לא מעשן, וראיתי שהוא מחכה שאשאל אותו אז למה עכשיו כן, אבל שתקתי והנחתי מולו מאפרה לבנה ויפה ששוליה פס זהב, מעוטרת בזוג ציפורים ששילבו צווארון זו בזו.

ארי הצית את הסיגרית ונאנח, "אף פעם אל תאמיני למה שכתוב בעיתון."

"אני בקושי קוראת עיתונים."

"אם בכל זאת את קוראת, תקראי כאילו את אוכלת תאנים."

* מתוך רומן בכתובים.

"מה זה אומר?"

"תבדקי טוב שאין בפנים תולעים."

צחקתי.

הוא עישן את הסיגריה במה שנדמה לי כמו ייאוש ואז מעך אותה והושיט לי את המאפרה ובגלל שהייתי מרוכזת מאוד בקיר האמבט הבוהק שבפיו, היא נשמטה מידי ונשברה. הרגשתי מגושמת ומיהרתי לאסוף את השברים ביד, וארי מיהר לעזור לי ואמר: "תני לי, אני אזרוק את זה לפח." אמרתי שאסור לנו לזרוק שום דבר לפח.

ארי עיקם את הפרצוף. "מה יש לעשות עם שברים של מאפרה?"

"אם משהו נשבר צריך לשמור אותו עד שיעל מגיעה, ורק היא מחליטה מה לעשות עם השברים." ארי גלגל את עיניו בכוז. הנחתי את כל השברים בצלחת וחיכיתי שיעל תגיע.

יעל הייתה בעלת בית הקפה. אישה גדולת גוף בעלת תספורת קצוצה שהתבדחה והתחבקה עם הלוקוחות, בעיקר עם אשתו בעלת השיער, אבל מייד כשהייתה מפנה את הגב אל בטן המסעדה ונתקלה בנו, העובדים, הפכה נוקשה וכעסנית. היא כעסה עלינו על פי המראה החיצוני שלנו: על המלצרית היפה ביותר כעסה מעט מאוד ועל המלצרית שהייתה בעיניה הכי פחות יפה היא כעסה לעיתים קרובות. עליי היא כעסה כמה פעמים בכל משמרת והסקתי שאני לא יפה בעיניה, ופעם היא אמרה, "יש לך פנים נחמדים וגוף לא רע, אבל את כל הזמן עם העצבות הזאת, כמו שמיכה, וזה מכער אותך." פחדתי שהיא תפטר אותי ועל כן הקפדתי, במשמרות הבאות, לחייך בכל פעם שעברה על ידי ולהיראות מאושרת בחלקי.

כשיעל הגיעה היא כמעט מייד הבחינה בחסרונה של מאפרת הציפורים. זו הייתה תכונה בולטת שלה: היא הבחינה בן רגע בדברים הסמויים. פעם הגעתי למשמרת ובטני נפוחה ועל פניי שני פצעונים והיא מייד אמרה לברמן: "תמזוג לה יין אדום. אישה בזמן הווסת צריכה לשתות כוס יין אדום וזה מסדר לה את מחזור הדם." הייתי נבוכה מאוד ושתיתי כמעט בבת אחת את כל היין והיא נשענה על הבר לידי ואמרה שאילו הייתה יכולה הייתה שולחת אותי הביתה לנוח, כי יש נשים שעבורן לבוא במגע עם העולם בימים האלה זה ממש נזק, כי הן עלולות להתפרץ או לצעוק ואחר כך לשלם על זה מחיר כבד, כי אי אפשר להגיד בדיעבד ללקוח או לפקידה בבנק, 'סליחה שיצאתי מהכלים, אני מדממת', ואני, כך היא אמרה, נראית לה בדיוק מסוג הנשים האלה שהווסת משבשת עליהן את הדעת. היא הזכירה הרבה את הווסת שלה. היא שיתפה אותנו, המלצריות, במידע הקשור בה: מתי היא מבייצת ומתי היא עומדת לקבל ואם החודש סבלה מדימום קשה או בינוני, והרגשתי שכך, כך צריכה לדבר אישה על הגוף שלה, ולא כפי שאני דיברתי, כאילו הגוף, על צרכיו, אינו קשור אליי אלא מכונה נפרדת. אחרי שסיימה את כוס היין שלה היא אמרה, "תעשי לי טובה, רק אל תבואי עם הכפכפים האלה

יותר לעבודה, הם עושים לי צמרמורת. כשילדתי את הבן הקטן שלי הלכתי כפופה בגלל התפרים וכל מה שראיתי במחלקת יולדות היו רגלי בצקת בתוך הכפכפים המכוּערים האלה."

הגשתי לה את השברים בתוך צלוחית והיא הביטה על בית הקפה, שהיה כמעט ריק, ואמרה שאני יכולה להוריד את הסינר ונתנה לי פתק ועליו כתובת של מתקן זגוגיות שיוכל לעזור לי גם עם המאפרה. ארי הסתכל עלינו מבעד למחיצה וכשהורדתי את הסינר ותליתי אותו ראיתי אותו מדבר עם יעל, ואחר כך יצא אחריי ואמר שהוא מרגיש רע, שהוא לא ידע שאלו מאפרות שמיועדות רק לשיבה בפנים. אמרתי שזו לא אשמתו, הוא לא יכול היה לדעת. אני זו שרציתי לתת לו את המאפרה הזו כי מאפרות המתכת מכוערות בעיניי. הוא ביקש שאתן לו לכל הפחות להסיע אותי ולשלם על התיקון. עליתי על האופנוע שלו וחבשתי על ראשי את הקסדה של אשתו והרגשתי מייד נפלא. האופנוע התפתל בין המכוניות, ובסיבובים נשכב על הכביש, וחשבתי האם אפשר בכלל לרכוב מאחורי גבר על אופנוע בלי לדמיין איך זה יהיה להיות בת הזוג שלו? אחר כך הצטמצמה המחשבה לארי – מה היה אילו אני הייתי האישה של ארי ולא בעלת השיער המסנוור? ארי שילם על תיקון המאפרה. בגלל שאריות הדבק, הציפורים נראו כאילו צוואריהן נקועים והן נקלעו זו אל צווארה של זו ואינן יכולות לזוז. ארי רכב חזרה דרך הים, למרות שזו לא הייתה הדרך הקצרה או המהירה ביותר ואכלתי רוח וחול והעור שלי שתה את קרני השמש והרגשתי שהשמיכה היא של העצבות מתעופפת הרחק ממני.

כשחזרנו לבית הקפה אשתו של ארי כבר חיכתה לו קצרת רוח. היא צעקה שהיא מאחרת, שיש לה פגישה בדרום העיר והתרגזה שהוא לא זכר את הפגישה החשובה הזאת שלה ושלקח לו יותר זמן מכפי שהבטיח.

כשהושטתי לה את הקסדה, בלחיים סמוקות, לקחה אותה ממני כאילו הייתי מדף.

למכירה: נעלי פקקים בלה שגיא

שבע פעמים זה קרה לה בקיץ ההוא, פעם אחת כשהייתה כבר שיכורה קצת באיזו מסיבה, כמה פעמים בסיבוב רגיל במרכז העיר, והייתה גם הפעם ההיא ברגע שירדה מהרכבת הקלה, בדיוק ברגע שירדה, כדי שגם אם תנסה לא תצליח לחזור, לוודא. אולי תסתובב, תדפוק חזק על דלתות הרכבת שישקפו ייאוש בעיניה כאשר ייסגרו אחריה באוושה חרקנית, אולי תיתקל במבטים תועים של אנשים, אבל לא במאמץ יתר לעזור, אולי אדם אחד יושיט יד כאילו מתאמץ לפתוח את דלתות הרכבת, אך ימשוך בכתפיו, הרכבת תיסע משם.

לא תבינו, אין כל כך טעם להסביר, אבל שבע פעמים זה לא מעט, בטח לא כשזה בקיץ אחד, משהו כמו שמונה-תשעה שבועות אם לא סופרים את החגים. בחגים הייתה הפעם האחרונה.

היא ישר הניחה שהיא משתגעת. כל מה שזכרה מסרטים בעניין השתגעות נראה ככה. את חושבת שאת שומעת משהו, שאת רואה משהו, אבל זה כלל לא שם, חושבת שרואה משהו למשל את הבן שלך שמת והנה הוא נער מתבגר. ככה משתגעים בסרטים.

בפעם הראשונה נשימתה נעתקה. המראה שלו תקף אותה, היא הושיטה יד קדימה, כמעט נוגעת בנער הזה שעמד שם בתור, הזמין הפוך פושר, זה היה בארומה. זאת שברחוב הלל, לא ברחוב יפו. עצרה לרגע בדרך למשרד, ממש כמו תמיד, לא תכננה להתרסק לרסיסים. הוא הזמין הפוך פושר, עיניים ירוקות מוכרות, תנועת יד נערית, פחות מוכרת, עוברת בשערו הנופל על עיניו, התחלה של שער פנים זר, אבל פלומתי, כמעט רך כמו שער ראשו כתינוק, ריחני כמו כל התקוות שהיו לה לפני שהוא בא, והלך. והוא שם לפניו, עשר שנים מאז שנעלם, והיא כמעט נוגעת בו, מבוהלת מעצמה, מהרגע שהתרסק פתאום אל תוך קיומה ומשך את האדמה תחת רגליה. הוא קיבל הפוך פושר, שם שקית סוכר, בחש, סגר עם מכסה ויצא. היא חזרה לנשום, נשענה על הדלפק עד שהדופק חזר לקצב רגיל.

אחרי הפעם השנייה חשבה שבטח השתגעה. היא ראתה אותו מרחוק, חולף במדרכה ממול, לבד, מפתיע שלבד, איזה נער מתבגר הולך לבד. היו לו אוזניות והיא הרגישה שחייבת לדעת מה הוא שומע, מהי מוזיקת הרקע בתוך ראשו כשהוא ממשיך ככה לחיות מבעד למוות שלו, מבעד לאובדן שגמר אותה ואת האיש ההוא שהיה אבא שלו. גם הפעם לא התקרבה, פחדה שמשתגעת אז הניחה שהוזה, פשוט מדמיינת פה איזה נער שאמור להיות בגיל שלו, בג'ינס, בחולצה קצרה של נירוונה כמו שהייתה פעם לחבר שלה בתיכון. משתגעת.

זה לא הכין אותה לפעם הבאה באותו הקיץ, ברכבת הקלה, כשהסתובבה בפתאומיות ליד תחנת הדוידקה והוא בדיוק ירד מהרכבת ישירות לרחוב הסואן נהר אדם. היא ניסתה להידחק מבעד לאנשים, אבל הצפיפות סגרה עליה, הכניעה אותה. היא נשארה בקרון, בייאוש שתופס תאוצה עם התנועות הרכות.

בין הפעם השלישית לרביעית היא הלכה לפסיכיאטר, הסבירה לו מה קורה. אמר שזה יכול לקרות אחרי אובדן, בייחוד אלים ופתאומי, אבל התפלא, כבר עברו בכל זאת עשר שנים. אולי זה בגלל העשר שנים? אולי זה תאריך עגול כזה והנפש שלה צריכה את זה. אולי הוזה, ייתכן. האם בכל פעם שראתה אותו היה לבד? האם זה אומר שזו הזיה? שאלה אותו. הוא גירד בפדחתו, התלבט, בכנות כנראה. אמר לה שזה מגדיל את הסיכויים אבל אולי זה פשוט נער שדומה לו, ואולי היא בכלל לא הוזה. לא לקח בחשבון אפשרות של חזרה מהמתים. הוא התלבט ארוכות אם לרשום לה תרופות. קמטים במצחו, שערות קלושות על ראשו ועניבה מפוספסת כחול-אדום, מפתיעה בחום של אוגוסט.

בפעם החמישית שוב ברכבת. היה דחוס וחנוק, היא נסעה לעבודה, וממש לפני שירדה בככר ספרא, היא הרגישה שהוא שם, גופה כבר יצא מהרכבת עם שאר הנוסעים, אבל היא הציצה ימינה בדרכה החוצה והוא עמד שם, כמו ממש נוצר מול מבטה, לא לבד. עם נערה. דיברו ביניהם. לא הוזה. היא ניסתה לדפוק חזרה על הדלת שנסגרה מולה, מישהו עשה מחווה כאילו מנסה לפתוח ומשך בכתפיו. היא ראתה אותו ממשיך לנסוע עם הנערה.

הקיץ כמעט נגמר, הגיעו הערבים הירושלמיים האלה שאתם מכירים, רק עבורם שווה להישאר בעיר הזאת. אחרי השקיעה כבר התחילו לנשוב רוחות קלות, היא עברה לחולצות ארוכות. שנתה הייתה טרופה בזמן ההוא, ימים ארוכים בעבודה, עייפות נואשת, המתנה חסרת שקט מתי תראה אותו שוב. החליטה בינה לבין עצמה שבפעם הבאה תיגש ותדבר איתו, תנסה להבין עליו עוד. אחרי הפסיכיאטר התלבטה אם לספר לאיש ההוא, אבל כבר עברו שש שנים מאז שדיברו לאחרונה והוא גר כבר בצפון עם אישה חדשה ושני ילדים. לא דומים. היא לא רצתה להכאיב לו ועדיין הפתרון הכי סביר היה שהיא משוגעת, ולמה להטריד בזה אנשים נוספים.

היא החלה לחפש אחריו באופן ישיר, עברו שלושה שבועות מאז הפעם החמישית אבל היא לא יכלה להאמין כי נגמרה. היא חזרה על עקבותיה, לאותו סניף ארומה, לרכבת לכאן ולשם, למדרכה הזו והמדרכה השנייה. עברה ליד בתי ספר ברחבי העיר, חיפשה בין הנערים שראתה. הימים הפכו לקרירים יותר ויותר, השמש ויתרה מוקדם יותר ויותר על העולם והעצים ויתרו יותר ויותר על עליהם. התקרבו החגים. אנשים התחילו לאחל זה לזה שנה טובה ובעבודה ניסו לנחש מה יהיה הסכום בתלושי החג. היא כמעט נשברה וסיפרה לאחת מחברותיה, בערב שבו יצאו לבלות, שתו יחד, רקדו. מוזמן לא עשתה דברים כאלה והרגישה צעירה

בעשר שנים. היא שתתה קצת באותו ערב וצחקה כשראשה נשמת לאחור ושערה מתבדר על פניה. היה נדמה לה שגברים מסתכלים עליה, החברה אמרה לה להציץ מאחוריה לאיזה גבר גבוה שעמד שם. כשהציצה בחצי תנועה של ראשה ראתה את הגבר, אבל לידו עמד הוא, הנער, מחייך אליה. היא מיהרה לשם, אבל כשהגיעה היה רק הגבר וחיוכו כבר היה מיותר עבורה, ליבה כבר התרוקן.

היא יצאה מהר, מפלסת את דרכה בין גופים מיוזעים, נושמים, זזים, אחרי ההוא שבכלל לא שייך לכאן, והפעם בטח דמיינה, כי אם זה הוא מה הסיכוי שיהיה במקום כזה, הוא בן ארבע-עשרה-חמש-עשרה, מה הקשר?

בחוץ הייתה חשכה, אלומת אור הפנס האירה בקמצנות את המדרכה. להפתעתה הרגישה טיפות של גשם מטפטפות על ראשה. היא לא ראתה אותו בשום מקום. הגשם הזכיר לה את הלידה שלו, היא והאיש שהיה אביו מטיילים סביב חצר בית החולים, טיפות ראשונות של גשם על ראשיהם והם מלאים בשמחה ובחרדה. היא פחדה מהכאב של הלידה, והוא פחד שהיא תיעלם לו לתהומות האימהות ואולי לתהומות הדיכאון שהיה מוכר במשפחתה. הפחדים של שניהם התממשו, ובכל זאת לא הגנו עליהם מאימה שלא העזו לדמיין או.

היא אוחזת בקיר האבן, אצבעותיה כואבות ממגע החריצים החרוטים באבן הירושלמית, דוקרות מקור טיפות הגשם. היא מרגישה חולשה, לא מאמינה לעצמה כבר, כל ההזיות האלה, הפסיכיאטר אמר אז שתשים לב לעצמה כשהיא רואה אותו, שתנסה "להתקרקע". היא נושמת עמוק, הכאב בלבה דוקר, שם בחור שבלב שנשאר אחרי מותו. חברתה מגיעה, מצחקקת במבוכה, לא מבינה לאן נעלמה לה פתאום.

בפעם השביעית הייתה בדרכה לארוחת החג, נשאה בשתי ידיה סיר כבד, צעדה בזהירות מהחניה שליד הבית של הוריה אל דירתם הקטנה. היא נכנסה לרחוב שלהם, רחוב ירוק ויפה, אחד הרחובות השקטים סמוך לתיאטרון ירושלים, אולי אתם מכירים, רחוב חד-סטרי בפנייה ימינה אחרי הכיכר. אחרי הפנייה היא רק הספיקה ללכת כעשרה מטרים, מפלסת דרכה בין המכוניות החונות, הסיר לפות בידיה ופתאום היא ראתה אותו, צועד מולה, רגוע, עיניו מאירות. הוא חייך לעברה. ברעש גדול נפל מידיה הסיר הכבד, שוקי עוף התפזרו ורוטב חם וסמך ניתו לכל עבר.

זאת הייתה הפעם השביעית.

שירים

תמר כהן שמאי

אחרי שנהיה שקט

אחרי שנהיה שקט
גלגלתי את מה שהיננו
יפה יפה
בתוך שטיח
רב הזמן מצאתי את עצמי
בוהה בתפרים הרקומים בצדו האחורי
ושואלת את עצמי
מי נראה יותר אשם
ולמי יש אליבי יותר אמין
גרתתי את השטיח
לכל מקום אליו הלכתי
סחבתי אותו בקשי
על הגב
והסתרתי
בתא המטען
במדרגות
במחסן
במרתף
רעשים ששמעתי
אולי תזוזות קלות
היו, מתברר,
רפלקסים שאחרי
אפסו הסכונים
לשאריות חיים
מטבעם של דברים כאלו
שמגלגלים בתוך שטיח,
שעם הזמן
עולה מהם ריח עז.
מי שמבין בעניינים שכאלו
יגיד שזו פשוט
התפרקות של החמר

תקווה

גם כְּשֶׁאַתָּה זורק
אֶבֶן לַתְּהוֹם בְּאֵר יְבֹשָׁה,
אֵתָהּ מִיַּחַל
לְשִׁמּוֹעַ אֶת הַדּוֹפְגִישָׁה
עִם הַקְּרָקְעִית.
לְדַעַת שְׂמֻצָּאָה אֶת מְקוֹמָהּ,
אֶת נַפְשָׁהּ,
בְּשָׁנִית.

מכה רות נצר

זֶה מְכָה בְּךָ
בְּאוֹתוֹ רָגַע
זֶה מְכָה בְּךָ
לֹא תִהְיֶה עוֹד מֵה שְׁהִיִּית
בְּמִרְחָב שְׁבִין יֵשׁ לְאִין
צוֹלֵל
אִין בְּלִתוֹ

כשלא היה לי מה לאכול טל איפרגן

"רבותי, נברך!" הכרזת
ונקדת הפתיחה לפרדה
שלנו נמחקה. כמה
לא רצינו שתהא קו
ארץ, מפתל, מתמשך.
"הוא נתן לחם לכל בשר..." התפלל אחיה,
"הוא אל זן ומפרנס לכל ומטיב לכל
ומכין מזון לכל בריותיו..." ואמרנו
ש'שתנו אמן והמלחת ובנחת סמנת
לי מתי לפנות. ידי אספו השאריות
ועזרת לנקות ובכל זאת שבועות
לאחר הברכה
המקרר ביחידה שוב נקרע
מבדידות.

"ובביתי אין לחם ואין שמלה",*
גליתי אלהים בכל שעה
כי לא זן ולא פרנס אותי אלא
השיב בחמלה גשמת ממך
ואותה תפלה טמונה
במערת הלב
כזכרון הכי יפה.

* ישעיהו ג', ז'.

הכי רחוקה רוני בהט

הירח כבר היה בנקודה
הכי קרובה שלו לכדור הארץ
הוצאת את הכוס שאני אוהבת
בקבוקי זין אדמים, מניתי שמותיהם
שנסון, ירח אדם, לילית
לגמתי מהכל.
על המצעים הלבנים
בהשפעת הביוריתמוס
שנינו זננו
המצעים הלבנים התמלאו משיכות
שתינו מה שנותר מלילית
כדור הארץ נותר הכי קרוב לירח
כלומר אתה ואני.

רישום כאב יעל בארי

מסה בעקבות "אומללות שאינה מבקשת דבר" לפטר הנדקה

אני מתגעגעת לכאב בכל רגע.

זו יכלה להיות כותרת רומנטית למדי, אך לא מדויקת. אני מתגעגעת לכאב בכל יום? גם זה לא ממש. אבל הגעגוע אליו פוקד אותי לעיתים קרובות. אני מתגעגעת אליו כשאני מתיישבת על הספה בנינוחות, ללא מאמץ, מרימה את רגליי ומקרבת אליי את ברכיי מבלי להיאנק ולהתנער מהתנוחה; אני מתגעגעת אליו כשאני שמה לב שרכנתי בטבעיות מטה כדי לנעול נעליים; וכשאני מרימה את סל הכביסה המלא מהמכונה אל המתלה ואז מתכופפת ומזדקפת שוב כדי לתלות כל בגד. ברגעים האלה, האגביים כל כך, היומימיים, השגרתיים – אני שמה לב שהכאב נעדר, שהוא מאפשר לי לחיות, ואני מרגישה נבגדת.

כאב הוא מושא חמקמק ובלתי־אפשרי למדי לכתיבה. באסופת המאמרים "כאב בשר ודם" (עורכות: אורית מיטל ושרירה סתיו, הוצאת "מכון הקשרים" ו"כנרת, זמורה-ביתן דביר", 2013) מנסים הכותבים לגעת, בדרך זו או אחרת, בכאב. על הקושי בביטוי מילולי של כאב גופני כותבת במאמר הפותח את הספר איליין סקארי כי "הכאב הגופני לא רק מתנגד ללשון – הוא מחריב אותה באורח פעיל, מסיג באחת את הסובל למצב קדם לשוני, לקולות ולזעקות שבן אנוש מפיך בטרם רכישת הלשון" (עמ' 27). זאת לצד היותו של הכאב טוטלי כל כך עד שהסובל ממנו "נתון למרותה של מציאות שאי־אפשר לבוא עימה בדברים, עד שהכאב נעשה לו שם נרדף לוודאות עצמה" (שם). הכאב הוא מצד אחד מוחלט, ברור, אמיתי כל כך, ומנגד אין דרך לבטאו; כך שהוא הופך למציאות הוודאית של הסובל, לצד היותו אמת סתומה שאין דרך לתווך אותה לסביבה. הניגוד הזה מוליד את התשוקה העמוקה לבטא את הכאב, למרות האי־אפשרות, ואולי בזכותה. את המחשבה הזו ממשיכה שלומית רמון קינן, בהתייחסותה ל"פרדוקס של המללת הבלתי אפשרי להמללה" (עמ' 51). היא טוענת ש"על אף שכאב עשוי להרוס את הלשון, הוא עשוי גם להניע אותה" (שם). כך נוצר דו־קיום של בליעת השפה על ידי הכאב, ויצירת תשוקה אליה.

האם אפשר, בכל זאת, להמליל את הבלתי אפשרי להמללה? הכאב שלי חסר לי בייחוד כשאני מתיישבת לכתוב. אני כמהה לחוש אותו, ולו לרגע אחד, כדי להחזיר את הוודאות הזו לעצמי, כדי לתת לה מילים. זאת למרות שהישיבה מול המחשב מתאפשרת רק בזכות היעדרו של הכאב, והריכוז מתאפשר כי הוא כבר לא גונב לי כל פיסת דעת. כשכאב לי לא יכולתי לכתוב דבר; לא הייתי מסוגלת

לתאר את מה שעברתי והיה מדומה, אז, למסכת ייסורים מתמשכת, למציאות שתגרום לי לשקוע, לאבד את שפיותי. אני מפחדת ממנו נורא ועורגת לו ב־זמנית; וכשהוא בא, בהבלחות מינוריות – אי־שקט גופני בעת חיפוש אחר תנוחה נוחה לשינה, דקירה פתאומית בגב התחתון, רעד מפושט בשרירים – אני מייד עושה כל שביכולתי כדי להעלים אותו. גם ביומיום שלי אני שומרת באדיקות על השגרה שאימצתי כשהבנתי, אחרי ניסיונות רבים, מה מסייע בהשגרת הכאב רדום: תזונה מוקפדת, תוספים שונים, אימוני כושר גופני מותאמים, יוגה שיקומית, שיאצו. אבל כל אלה לא משום שאני זוכרת את תחושת הכאב כשלעצמה, כי היא נגווה מהתודעה במהירות מרשימה, מרגיזה, כפונקציה הישרדותית. אני שומרת על ההרגלים החדשים לא מתוך זיכרון הכאב, אלא משום שאני יכולה לזכור את ההשלכות שלו, את המציאות שעוצבה על פיו.

בעיקר אני זוכרת פעם אחת שכל כך כאב לי ששברתי מראת קיר, הטסתי לעברה את מתלה הכביסה שעמד בחדר השינה וצפיתי בה מתנפצת. אחר כך הלכתי לפסיכיאטר וביקשתי ממנו כדורי הרגעה, "לימים קשים במיוחד". הוא היה גבר צעיר ונאה שדיבר במבטא צרפתי, ושלח אותי הביתה אחרי חצי שעה עם מרשם לקלונקס וחשד להפרעת אישיות גבולית. החשד הזה היה, לכל הפחות, לא במקום: דרוש ידע בסיסי בלבד בפסיכולוגיה כדי לדעת שאני לא תואמת את הקריטריונים להפרעה (בכתיבת מילים אלה אני נרתעת מעצמי וחוששת שכל מי שקורא אותן לא יאמין לי. בבקשה האמינו). מרגע שהכירו לנו בלימודים את ה־DSM היה בליבי חשק כמוס (ושכיח להפליא, אני מניחה) למצוא בעצמי התאמה לאחת ההפרעות בו; לכן כמה שנים לפני היום ההוא עם המראה, יותר משהייתי עצובה, שמחתי לקבל את האבחנה של דיסטימיה; והרגשתי סיפוק עז כשדיברו על דיכאון מאזורי. אבל אישיות גבולית היא כבר בסקאלה אחרת, ובגדר עלבון. אחר כך, כשהתעמתי עם הפסיכיאטר בנושא, הוא הביע חרטה מסוימת. לא האמנתי לו. אני לא בטוחה שזה גרם לו לחשוב עליי דברים טובים יותר. אבל אני הבנתי משהו: כשכואב לי, כשכואב לי ממש – כשקר לי נורא, במיוחד בכפות הידיים ובכפות הרגליים, כשכל הבגדים מגרדים ולוחצים לי, כשאני מנסה לעשות יוגה ונופלת על הרצפה בכלב מביט מטה, כשאני צריכה לבקש מבן זוגי שישרוך את שרוכי נעליי, כשאני שוכבת ימים על ימים במיטה וגוללת בטלפון בלי יכולת להניע את עצמי, כשהשרירים שלי רועדים ללא הפסק, כשאני לא ישנה כי בלילה מגיעה תחושת הנימול, כשבבוקר קשיון המפרקים מזכיר אבנים או חלודה והתזויות הראשונות בלתי אפשריות; כל מיצי המסכנות הללו שעולים ממני ומדיפים ריח נורא, דוחה, מגעיל אפילו אותי – כשכואב לי אני מתנהגת כמו משוגעת. ומשוגעת אני לא רוצה להיות.

אני מבינה את ערכם של המנהגים שסיגלתי לי, אני לא רוצה לעזוב אותם. ברגע שאני נסוגה בחזרה להרגלים ישנים, מתעצלת לצעוד, שותה או אוכלת יותר מדי,

מזניחה את הוויטמינים – אני מרגישה את זה בגוף; ורק הבעתה מהאפשרות של חזרת הכאב – כיצור עקשן, טורדני, שתלטן, עלוקתי ממש – גורמת לי ליישר את דרכיי שוב. מחלת הכאב שלי טרם זכתה למחקרים רבים (בדומה למחלות נשיות אחרות) אבל רוב העדויות מספרות שאפשר לחיות איתה בצוותא ולהחליש אותה, לשכך אותה כמעט לחלוטין. כמו אמא לתינוק שזה עתה נרדם אני מעמעמת את האורות, שומרת על השקט בבית, נעה במרחב בזהירות, במתינות, שרה לו שיר ערש בלתי־נגמר. רק שלא תתעורר שוב, מחלת הכאב שלי, הנוראה והאהובה, יפה כמו מלאך כשהיא ישנה.

ובכל זאת הגעגוע לכאב. אחרי הכול, הכאב היה שלי, ומרגע שהוא ניתן לי, ההיעדר שלו הוא אובדן. כמה דברים בחיים האלה הם שלך, באמת שלך, ומבלי שיהיו של אף אחד אחר? סוג כזה של כאב, עוצמתי ועמום, ממושט וממוקד לפרקים, כרוני, נשאר, דביק, חודרני. ההצלחה בהרדמת הכאב היא אובדן, משום שהקיום של הכאב מאפשר לי, באופן פוטנציאלי, לכתוב עליו, לכתוב אותו. כל כך מעט נכתב על כאב פיזי ואני מרגישה, באיחור, ובמגלומניות־משהו, שניתנה לי גישה לבלתי־נגיש ובזכותי אותה כשלא עשיתי איתה דבר. היום, כשאני יודעת כמה זה נדיר, היכולת לתפוס את הכאב, לגעת בו, אני כועסת על עצמי כל כך שלא נגעת בו כשיכולתי. שהייתי רכרוכית ונמלטתי ממנו כל עוד נפשי בי, הקדשתי את כל זמני לטיפולים שיחלישו אותי, שישכיחו אותי. אבל הרי אני יכולה להחזיר את הכאב, ובכל זאת איני עושה זאת. ואולי זה האֵבֶל הגדול: הכאב לא נלקח ממני, הוא לא הוסר ממני כבמטה קסם; בכל יום ובכל פעולה שאני נוקטת אני מרחיקה ממני את איומו של הכאב (ובכך גם משמרת אותו, אך כזה הוא נותר – איום ותו לא). בכל הקפדה על השגרה המיטיבה שלי אני מחלישה את הכאב עוד ועוד והופכת אותו לזיכרון שסופו להתפורר. ולמרות הידיעה הזאת, אני לא מסוגלת להפסיק עם הפעולות הקדחתניות שלי ולהשיב אותו. גם המשאלה לכתוב את הכאב, להיות יחידת סגולה שנוגעת בלא־ניגע, להצליח לתאר במילים את מה שאחרים כשלו בו, לתת תוקף מילולי לדבר שהוא־הוא חיי – לא מאפשרת לי להחזיר לעצמי את הכאב. צריך להיות מטורפת לחלוטין כדי לקחת על עצמך את המשימה הזו; כדי ללבוש את הכאב הכרוני מרצון.

הנה אני מתרכזת וחשה בו עכשיו. העוצמות לא גבוהות כמו פעם, אבל מכאב כרוני לא נרפאים. מה כואב לי? התחושה הדלקתית ביד. נראה שהזרם החשמלי הדלקתי בשורש כף היד מגיע מלמעלה יותר, מהכתף, לא – מהחיבור של הכתף אל עצמות החזה. אני לוחצת על הנקודה בה מתחיל הכאב, בין בית השחי לעצם הבריח, בדיוק איפה שהתפר של החולצה, ובלחיצה מוקל לי מעט. אבל איני יכולה לעסות את האזור לנצח. אני עוזבת את הנקודה הזו ומרגישה את כאב השרירים בגב העליון, זה שתמיד מקבל יחס של ביטול, "לכולם יש אותו", כאב של סטודנטים,

של לחץ. יש לך סטרס בחיים? בבקשה. אני פוקקת את צווארי, נזכרת בהקלה שיש לי תור לשיאצו הערב. כמה כואב לי? האם איני יכולה לשבת? האם איני יכולה לחשוב? והרי הנה אני יושבת וכותבת. האם תיארתי כעת את הכאב עצמו? ובכן, לא: שרטטתי את השביל שלו לאורך ידי; מימתי אותו עם עזרים חיצוניים; השתמשתי בכותרת מוכרת – כאבי סטרס; סיפרתי מה מקל עלי. אבל בכאב עצמו לא נגעתי. באופן בו הוא מצטבר, כאב צוואר על כאב גב על כאב יד, הישיבה הזקופה שמתחילה לאותת באי נוחות לרגלי, אייכולתי לשנות את אופן הישיבה משום שהגב התחתון מייד מזכיר שהוא לא יסבול את זה. אני יכולה לדמות את הכאב לחשמל, לנוקשות כללית, לתחושה שפנים גופי עשוי ברזל ועטוף במעטה רך ורופס שכל דבר משפיע עליו; חוסן, אין לי חוסן. האם אתם מבינים אותי? אולי זו לא השאלה. האם אתם יכולים להרגיש את הכאב שלי? לדעת בדיוק למה אני מתכוונת? האם בחוויה הזו אתם איתי, או שאני נותרת תמיד, תמיד לבד?

אולי בגלל זה אני חוזרת בכל פעם ל"אומללות שאינה מבקשת דבר" ונאלמת מולו. "אומללות שאינה מבקשת דבר", מיצירותיו המוקדמות של פטר הנדקה, זכתה לאחרונה לתרגום מחודש של אילנה המרמן (הוצאת "הקיבוץ המאוחד – ספרית פועלים"). בנובלה רזה ודחוסה מספר הנדקה על חייה של אימו, שהתאבדה בגיל חמישים ואחת. הטקסט חושף חיים עגומים למדי (וקשים לקריאה לעיתים קרובות) באוסטריה לפני הנאציזם, בזמן שלטונו ולאחר נפילתו; מוסכמות חברתיות שרומסות נשים; עוני, אלכוהוליזם, אלימות, קשיים נפשיים. אבל מה שלפת אותי בספר הזה הוא דווקא תיאורי הכאב של אימו של הנדקה, אשר סבלה מכאבי ראש חזקים שהקרינו ליתר גופה והפכו למרכז חייה.

בספר הקטן הזה מצליח הנדקה להתקרב לכאב, ללכת סביבו בזירות ובשקט ולהצליח לראות ולעמוד על המאפיינים הזניחים למראה שלו. הנובלה הזו היא ניסיון מדהים למלל את הכאב, ולתת לו משמעות במילים. לצלוח את הדימויים השחוקים ולתת לו פשר בזכות התיאורים הפשוטים ביותר, לכאורה: מה שנמצא בדיוק מול העיניים שלנו. ובאופן מפעים, זה בכלל לא הכאב של הנדקה – אלה הכאבים של אימו.

בהסכת "על החיים ועל המוות" (בהנחיית דפנה לוי) מספר שמעון אדף:

חצי ממני תמיד עסוק בהתבוננות מבחוץ. יש בי איזו רשות שמתעדת, בודקת, שואלת, מנכסת, גונבת, חומסת, מתקנאה בחיים של אחרים, ועורכת רשימות [...] היה לי ברור כמה קצרים וחסרי תוחלת חיי אנוש [...] ואם אני לא אשים לב לכל רגע, אני גם אאבד את הטעם של החיים האלה, לא משנה כמה כואב לי באותו זמן, [...] הקול הזה שמצליף בי, כמו שוט, [...] קול מחודד שמצליף בי

ואומר, אתה לא יכול. אתה לא יכול להתמסר לזה. אתה לא יכול להרפות. אתה לא יכול לשמוט.

אני מוציאה את דבריו של אדף מהקשרם: הוא לא דיבר על כאב פיזי. ובכל זאת, נראה שהוא מתאר את הפעולה של הנדקה בספר. האם הנדקה מאמץ מרצון את הכאב? הוא מתבונן באימו, וממשיך להתבונן בה באדיקות – לעיתים מתוך תחושת כורח – גם לאחר מותה. הוא מאזין לחוויות שלה וממלל את תחושותיה. הנדקה מקדיש עצמו לאימו כל כך עד שלעיתים חווה את מצבה בעצמו: "עכשיו היא ממש כפתה את עצמה עליי [...] מצבה היה כל-כך מורגש ומוחשי, עד שברגעים מסוימים חלקתי אותו אתה לגמרי" (עמ' 62). הנדקה מתעד, מנכס, חומס את כאביה של אימו ועורך רשימות. זוהי אחת ממעלותיו ככותב: היכולת להתבונן מבחוץ ולהעלות את ההתבוננויות על הכתב.

תקפו אותה כאבי ראש חזקים. [...] הראש הלם חזק כל-כך שהיא נגעה בו רק בקצות האצבעות בזהירות רבה. [...] מרוב תשישות היתה מחטיאה דברים שביקשה לאחוז בהם, הידיים נשמטו לה וצנחו מטה. אחרי ארוחת הצהריים, אחרי שרחצה את הכלים, שכבה שעה לה על הספה שעמדה במטבח. בחדר השינה היה קר מדי. לפעמים היה כאב הראש חזק כל-כך, שהיא לא זיהתה אף אחד. היא לא רצתה עוד לראות שום דבר. [...] היא איבדה לגמרי את תחושת גופה, ניגפה בפניות, התגלגלה במדרגות. הצחוק הכאיב לה, מזמן לזמן הייתה רק מעוותת את הפנים. [...] היא דיברה רק בקול חרישי, הייתה כל-כך אומללה, שאפילו לקטר כבר לא יכלה. היא הטתה את ראשה הצדה אל הכתף, אבל הכאב רדף אותה גם לשם.

"אני כבר לא בנאדם."

(עמ' 60-61)

הנדקה כותב, ככל האפשר, את הכאב. הכאב הרודני, הרודפני, המוחלט; ההיטלטלות ברחבי הבית כחפץ שאין בו שימוש; האי-יכולת לנוס מן הכאב. הכאב מאיין את הזהות והופך לישות נפרדת, הישות היחידה – שכן האדם הכואב, בפשטות, אינו קיים יותר. ומתוך הפנמת חוויותיה של אימו הוא מזדהה עד לרמה בה הוא כמעט מרגיש את הכאב בעצמו, לכאורה.

הנדקה כמעט הצליח להערים עליי: התיאורים שלו כל כך מעוררי הזדהות, כל כך מדברים אותי, שהנחתי לעצמי להתעלם מכך שהוא לא האדם הכואב בסיפור. הוא צופה מהצד, גם כשכואב לו – אך אין זה כאב פיזי אלא כאב נפשי, כאב של ילד שרואה את אימו מתענה. ובתור צופה רגיש וחד הבחנה הוא מצליח להביא אל

הדף את הניואנסים העדינים ביותר של החיים עם כאב. כך שגם אם לא תואר כאן הכאב הפיזי הגולמי, אי אפשר להמעיט בערכה של היצירה הזו.

ומה בין זה לביני? אני לא יכולה להיות כמו הנדקה; הכאב הוא שלי. הניסיון שלנו אינו אותו ניסיון. השאלה לגבי האפשרות לכתוב את כאבי שלי נותרת פתוחה. כשאני מנסה לצאת מעצמי ולהתבונן מהצד כדי לכתוב משהו אני כופה עליי פיצול שברגעים האלה, ברגעי הכאב, הוא לא אפשרי. כשכואב לי אני יכולה לצאת מעצמי. אני כלואה בתוך העור שלי: העור הדק, השקוף, החדיר, שהופך אותי לפתע ליחידה אטומה, מסוגרת. הכאבים הללו מתחוללים בתוכי, הם מגיעים מתוכי: איתות לא נכון של המוח, רגישות מוגברת, בעיה בוויסות, כך אומרים. וכשהם שועטים בי אני נשאבת פנימה אליהם למאבק שכבר מתחילתו אני תמיד מפסידה, כועסת, נעלבת, מותשת. ולצד זה, אולי בזכות הזמן – הרי אני התרגלתי, אני מתרגלת אל הכאב – מצליח הקול המצליף בי לגרום לי שלא לשקוע, שלא לשמוט את אחיזתי ברישומים שלי, ברישום הכאב.

עדיין אני חושבת שלכאב אין מילים; הוא מחריב את השפה, הוא מסיג את האדם הסובל למצב קדם-לשוני, הוא ממוטט את האנושיות שבנו. ומנגד, הצורך הכל כך אנושי לדבר עליו, לתת לו משמעות, לתווך את הוודאות הזו שצובתת אותנו:

לימים, כל פעם שהייתה מספרת על כך – והיה לה צורך לספר – הייתה מתנערת שוב ושוב מגודל המיאוס והאומללות, אלא שעשתה זאת בחששנות כזאת, שבמקום לנער מעליה את שני אלה שבה וחוותה אותם בחלחלה.

(עמ' 35; ההדגשות במקור)

לאימו של הנדקה היה, לאורך הדרך, צורך לספר. אך השיתוף שב ומחיה את המיאוס, את האומללות, את הכאב. הנדקה, בהתבוננות יסודית ומדויקת, מחיה את הכאב בו וגם בקוראיו: הוא מפעפע ופורץ את גבולות הדפים, חובק אותנו.

הנדקה לא ממלל את הבלתי ניתן להמללה, אך הוא עושה דבר-מה קרוב לכך ככל האפשר, ויש בזה אפקט שנישא למרחקים, כמעט מזכך. מתן משמעות ותוקף לדבר הנורא הזה שפקד אותי, לדבר שכמעט הכניע אותי.

באחד מהפרגמנטים האחרונים בספר כותב הנדקה:

שוב משהו שמח: חלמתי שאני רואה דברים שכולם נראים איום ונורא, מכאיבים ממש, פתאום מגיע מישהו ופשוט מסיר מהדברים את מה שמכאיב בהם, כמו שמסירים מלוח מודעות מודעה ישנה.

(עמ' 82; ההדגשה במקור)

אבל הגוף זוכר. גם על הלוח תמיד נשארות עקבות: חורי הנעץ, סיכות השדכן, שאריות הדבק. בניגוד לתודעה, שלא מצליחה לשמר את זיכרון הכאב עצמו, נראה שהגוף פועל אחרת. מקדים את התודעה, גובר עליה. כאב, ובייחוד כאב ישן – כאב כרוני, כאב שנמצא זמן מה, אינו יכול להיות מוסר מהגוף לחלוטין. משהו ממנו תמיד יישאר, ברפלקסים, בתגובות זעירות. גם אם, לכאורה, נרפאו ממנו לגמרי. וגם אם נגאלנו ממנו בגאולה שבחרה לה אימו של הנדקה; הכאב לא נעלם, נהפוך הוא – הוא קיבל אלמותיות על גבי דפיה של הנובלה הזו. אולי העובדה שאלה לא כאביו של הנדקה היא הכרחית – אולי הדרך היחידה לכתוב את הכאב היא בעזרת שופר שכזה, מישוהו שיתבונן, יבין ויספוג, אך בפועל לא יחוש על גופו את הזוועה. כך, כשהכאב הופך אלמותי בצורה של מילים וסיפור, כשהכאב הופך לספרות: בתיאור הקרוב-ככל-האפשר למהות שלו, בהתבוננות בו ללא פשרות, בהנצחת כאבה של מישהי אחרת, מצאתי נחמה.

אני חלשה. מעולם לא ייחלתי להיות חזקה במיוחד, אבל ברור לי כעת באיזה צד של המתרס אני נמצאת. אני חרדה מאוד מהכאב. לנצח הוא ישלוט בי, גם מדמדומי תרדמתו. מדי פעם אני שמה לב לשפת גופי שהשתנתה מאז פרוץ המחלה: הגוף בולם את עצמו מתנועות פתאומיות, לא מאפשר לי לשנות תנוחה בחדות, ליבי הולם בחוזקה כשניצת מחוש זעיר, לא מזיק. הכאב יודע מהן החולשות שלי ושולט בי גם כשהוא איננו. לכן ספרים כמו של הנדקה, שכל כך קשה למצוא, מניחים קצת את הדעת. בזכות המילים, לפחות אני יודעת שזה באמת קרה לי. כשהכאב עובר התמרה והופך לספרות אני יודעת: אני לא משוגעת. אני רוצה לקרוא לפסיכיאטר ההוא, להעמיד אותו על טעותו; ובכל זאת אינני קוראת. מצבי לחץ מעודדים כאב. הוא שייך לחיים ההם, ואני הרי כבר לא שם. אני נושמת בריכוז, כמו שלימדו אותי ביוגה, ומזממת שיר ערש ישן.

קטעים מפואמה סופנית ברכה רוזנפלד

בעודי מעופפת

בעודי מקפצת מאי לאי
ומעופפת בין הכוכבים
גופי נעצר בחצי קומה
בין עליה לירידה

מנהרה

נשאבתי
אל מנהרת ה-CT
בתנועת ספירלה וברעש
האוויר היה אוזל
העולם מחשיך
המנהרה צרה על מדומי
אחר כך אינסוף
מים אפפוני
ואבלע

חמצן

את החמצן הזרימו אל תוכי בכח
היה להם רצון עז להציל נפש, עולם,
וכבר יכלתי לראות את משמרות
מלאכי המות
הולכות ונסוגות
נסוגות והולכות
הולכות, הולכות ונסוגות

אחר כך היינו שתיים
אחת שמקללת
ואחת שבוכה

זאת שמקללת הביאה יותר הקלה

שירים

רעיה ג'קסון זלקינד

אני אמא

הכל כשורה.
בגדים מציצים ממגרת השידה
צ'ליתם הופכת למפלצת לילה מפחידה
לעיני ילדי המנסים להרדם
הכל כשורה.
אמש תיקי בית הספר של אחי הגדולים
קמו והיו לדכים טורפי שנה
ובכל זאת בא הבקר.
קולי מתרומם לעתים
מעל למה שחשבת שאתני יכולה
לא מיד,
אבל אחר כך,
בא שקט מתרפק.
אני נזכרת בי וחושבת על הצבע שיצא מהקוים
אני נזכרת בי ומקוה לצאת מהקוים
הי, את לא צריכה להאמין שאני יודעת איך
ידי המימנות יאמינו בשבילך.

מה אני מחפשת

בלילה בדל מעילי נתפס במעקה המרפסת
תלוייה עם הראש למטה
כמעט נעזבתי
לא היה איש, רק אני, וקמתי.
הירח מעלי היה שבור. אמהי וחזק
הוא הבהב, הסתגורת.
בדל מעילי נתפס במעקה המרפסת,
בסוף שוב נצלתי.

איכילוב

באיכילוב של מעלה אכלנו סושי
לפני הפגישה עם הפרופסור.
הוא רוצה להגיד שזאת שפעת
צחקנו בשחר
עוד היה לנו אבא.
באיכילוב של מטה שאלתי את אבא
איך קוראים לי
ויקטוריה, את מלכת אנגליה, לא?
אליוזבת, תקנתי אותו. צחקנו. הוא
בקש קפה.
הכי חזק שאפשר
עם חמש כפיות סכר.
מה זה כבר ישנה?
באיכילוב של מעלה אחזת תינקת
חדשה
הסתכלתי מחלון הקומה השלישית,
יכלתי לראות אותנו אחורה בזמן

בבקר הסתכלתי לאדמה,
לא היה איש רק אני.
האדמה הייתה גברית וחקמה,
יבשה ומחורצת.
הסתכלתי למעלה,
ריקים השמים.
צמרת נופפה בידיה, כועסת
בינתיים למטה התערבבו הרגלים.
לא היה איש רק אני וקמתי.
הסתכלתי לצדדים
רק אני ואני לא היו לי עדים
לעולם לא יודע כי בסוף שוב נצלתי
בלילה עליתי
בלי מעיל למרפסת
הצמרת נרגעה תחתי.
לא מצאתי דבר מלבד את מתי.

שוקולד קשה למריחה סלעית שחף פולג

גשם ירד בבסיס מאז יום חמישי שעבר.

גשם כבד, עבה כמו קיר זכוכית מלוכלכת מקושט בנטיפי ברד עגולים, כמו שוקולד צ'יפס קפואים הנוחתים על גג אוהל האוגדה המאולתר.

הגשם לא הפסיק לרדת משבת שעברה, גם אז הן נשארו בבסיס. שבת אחת יוצאים, שתיים לא.

"שוקולד למריחה על לחם שחור," איה המהמה לעצמה בפעם המי יודע כמה, עיניה עצומות והיא שכובה עטופה בדובון ענקי על ספסל עץ צר. מטח של אבנים קטנות נשלח לעברה, "נודניקית, איפה את חושבת שאת?" איה התרוממה בפרצוף נעלב מהספסל "מטומטמות, יכולתן באמת לפגוע בי!" והחלה מחלצת אבנים זעירות מכובע המעיל.

"ומי אמר שלא רצינו?" חייכה ליזי כשהיא מפריחה טבעות אדים אדישות מפיה. גילי, שכרכה בינתיים יריעת פלסטיק גדולה על מכשירי הקשר הכבדים, אמרה: "אם כבר, אז חלה מתוקה עם שוקולד נוטלה," ואמירה שעשתה גבות מול מראת איפור קטנה חשבה על הספינג' של אמא שלה, סופגניות מרוקאיות שמנות טבולות בדבש.

"מה שאני לא יכולה להבין," אמרה גילי שחיטטה בארגו הכלים הגדול, מחפשת אחר כבל קומקום יבש כדי לחבר את ספק הכוח, "הוא מי עד כדי כך פסיכי שמוכן לעבור את הגיהנום הזה עוד פעם?" ושלחה מבט רב משמעות אל ליזי. "נכון שאם כבר לסבול את החרא הזה אז לפחות לקבל בסוף את הסג"מ, ציונות וכל זה, אבל לעבור את זה פעמיים?" ליזי לא נשארת חייבת ואמרה לגילי שתסתום את הפה וכוס על האימא של הגשם הזה, בחיים הן לא יצליחו להעמיד את המפקדה לפני שתיכנס השבת.

איה דחפה את אמירה והתיישבה מול מראת האיפור הקטנה שהעמידה על ציוד הבדיקה הרוחח. "אני מקווה שברור לכולכן," היא אמרה תוך כדי שהיא מתעסקת עם הפצעים על לחייה, "שאם אנחנו לא מעמידות את התרגיל הזה, כולנו עפות." "שוב," תיקנה אותה ליזי ועל פניה חיוך מריר. איה ביקשה מאמירה שתעשה לה שפם עם חוט.

"יא מסטולה," אמירה נשפה בבז, "תחכי בתור כמו כולן עד יום חמישי כשנצא הביתה, למי בכלל אכפת מהשפם שלך פה?"

בחוץ הגשם המשיך במלוא המרץ, הן ויתרו על ארוחת הצהריים העלובה של יום שישי למרות שהיו רעבות, בכדי לנסות ולהעמיד קשר.

"מעניין אם אחותי כבר השאירה לי את החבילה בש"ג", אמירה ניסתה לחבר את ציוד הבדיקה למכשיר הקשר הכעור והמבוצבץ. אצבעותיה הקפואות, קשות ואדומות, סירבו להענות לה. "אמא שלי אמרה שהכינה סופגניות מרוקאיות לכבוד חנוכה, ושלחה גם ממתקים ודברים מהסופר ואוכל אמיתי של בית."

ליזי המשיכה לשבת ולבהות בטביעות אצבעותיה שנראו כאילו טבלו בדיו שחור. מחוץ לאוהל מישוהו הסתבך עם אחד החבלים והאוהל התעוות וספג כמה חבטות וקללות מכוערות במיוחד.

"תגידי, אין לכן שכל? ככה תוקעים בונט? זאת סכנת נפשות ממש!" נירית, החניכה התורנית, נכנסה לאוהל נוטפת מים כשצידה הימני של החרמונית שלה מרוח בבוץ סמיך ושוקולדי.

"תשכחו מללכת לישון היום," היא אמרה, מגביהה את רגלה הימנית על הספסל ומנסה להתכופף עם החרמונית הדובית כדי לשרוך את שרוכי נעליה הרטובים. "המפקדת מיכל אמרה שהיא מצפה לראות איזושהו קשר בין המפקדה ותא הקשר לפני כניסת השבת. אצלנו בתק"ש כמעט הכול עובד ואנחנו לא מתכוונות לוותר על השעתיים שינה שלנו בגלל שאתן פדלעות איטיות, אז בבקשה להתחיל להזיז את התחת!"

"אצלנו בתק"ש..." חיקתה אותה ליזי אחרי שיצאה (ואולי לא הייתה מחקה אותה כך אם הייתה יודעת מה יעלה בגורלה של נירית בעוד חמש-עשרה שנה), "אצלנו בתק"ש לפחות הגג לא נוזל," חזרה אחריה איה, אבל ארבעתן השתתקו כאשר בחוץ הבריק ברק ואחריו הרעים הרעם באפקט גלי. אמירה אמרה שהיא הולכת לבדוק מה עם החבילה. בחוץ כבר התחיל להחשיך.

איה יצאה להחזיר את הבונט הרופף למקום, בינתיים הגשם המשיך לטפטף מתקרתו המחוררת של אוהל אחת-עשרה, היישר על הטלפון המטכ"לי הירוק.

"תזיזי את הטלפון משם," אמרה ליזי לגילי שישבה רכונה על תרשימי הקשר, "זה הטלפון היחיד שהצלחנו להפעיל, את רוצה שגם זה ילך לעזאזל?"

בחוץ שוב עולות זעקות שבר, הפעם זאת איה. "פינצטה, פינצטה, אני צריכה פינצטה, הידית של הפטיש מלאה קוצים!" היא צווחת כשהיא שומטת מידה פטיש בעל ידית פיברגלס עשויה סיבי זכוכית דקיקים ושקופים שנעצו באצבעותיה כמו קוצים מיקרוסקופיים חתרניים.

ליזי הוציאה שפופרת מקומטת של קרם ידיים מאחד הכיסים של הדגמ"ח, "פינצטה לא תעזור פה," היא אמרה, "קחי, תשפשפי קצת את הידיים בקרם, ופעם הבאה תלבשי כפפות," ולפני שהיא יצאה מהאוהל להפסקת הסיגריה החצי שעתית שלה, היא שיחקה קצת בחוטים של המרכזייה, חיברה למכשיר ההצפנה ויצאה.

"הטלפון האדום עובד," מכריזה איה חגיגית, שוכחת לרגע מאלפי המדקרות הנעוצות בכפות ידיה, "אולי יש לנו עוד סיכוי ללכת לישון הלילה."

*

הגשם הפסיק לשעה קלה וחזר מחוזק בקרה ורוחות מקפאיות. אמירה חזרה מהש"ג ועכשיו היא יושבת באוהל ומביטה לתוך ארגו קרטון גדול וריק. מעט הדברים שהצליחה להציל מהש"ג מונחים על השולחן לצד הטלפון המטכ"ל.

"את כל הסופגניות הוא אכל, הנבלה," היא אומרת ודמעות של אכזבה נקוות בזוויות עיניה, אבל ממילא אסור היה לאחותה להשאיר לה את הארגו בש"ג כך שאין למי לבוא בטענות.

"לפחות הוא השאיר את החלה," אומרת גילי ומלטפת את שקית הנייר בה היא עטופה. "וגם את הטמפונים," ליזי מגחכת.

"אבל אין שום דבר למרוח עליה," אומרת אמירה בעצבות.

"ישוב אני שואלת את עצמי," גילי נתקפת במצב רוח פילוסופי "למה אני פה? מי בדיוק הכריח אותי לעבור את הקורס הזה, ולמה עדיין לא חתמתי ויתור?"

ארבעתן נעמדות דום כשהן מבחינות במיכל המפקדת שנכנסה בשקט לאוהל.

"אני מבינה שאתן כל כך מתקדמות עם התרגיל שיש לכן זמן לשבת ולדבר," היא אומרת ומחייכת, אבל אף אחת מהן לא קונה את החיוך הנפרש על פנים ילדותיות ומתוקות למראה.

"כל אחת יודעת יפה מה תהיינה ההשלכות של הציון בתרגיל הזה על התיק האישי שלה, ומאוחר יותר על התפקיד שתקבל. גילי ואיה, אני מקווה שאתן מקשיבות." אחר כך היא יוצאת מהאוהל ופותחת מטרייה גדולה – לוקסוס לקצינים בלבד.

איה, שחבר הסילוק תלויה מעליה מאז תפקודה הלקוי כחניכה תורנית בשבוע שעבר, מחפשת את המשאף שלה בכיסי הדובון, נשימתה כבדה ומחרחרת.

"כלבה שמנה," אומרת גילי אחרי שבדקה את השטח בחוץ, "מי היא חושבת את עצמה?"

"מכשפה," מוסיפה אמירה, בטנה מתעוותת בעוויתות רעב.

ליזי אמרה שהידיד שלה שעובד במטבח סיפר לה שהם משאירים בשישבת את חדר המקררים פתוח, אפשר ללכת לראות, אולי נמצא שם משהו.

"אולי נסיים קודם?" איה מצייצת, הנשימה שלה עוד לא ממש התייצבה.

"איה צודקת," אומרת אמירה, "בואו נסיים ואחר כך נאכל." כולן יוצאות מהאוהל לכיוון תא הקשר שעומד על משטח גבוה בשטח "הסהרה" ומסביבו כל אוהלי תרגיל האוגדה.

*

בחדר התקשורת האוויר קפוא ועומד. מהפתחים האחוריים של מחשבי הענק יוצא אוויר חם שמפשיר את פניהן צרובות הקרה.

"שוקולד על חלה, שוקולד על חלה, שוקולד על חלה," איה חוזרת על המנטרה כאילו אחז בה דיבוק. גילי מרגישה איך הפה שלה מתמלא רוק, היא מנסה לדבוק בתרשים הקשר שמונח לפנייה על שולחן הפורמייקה הירוק. אין לה מושג קלוש מה היא עושה, היא באמת לא מבינה שום דבר ממה שכתוב שם ומתפלאה איך הצליחה להגיע עד כה. אמירה יושבת ומדברת במטכ"לי עם חייל אחד שפגשה בתחנה המרכזית החדשה בתל אביב, איזה צנחן שלא נראה לה רציני – אחרי שהיא מנתקת היא אומרת לגילי ששתייהן צריכות להתחיל לעשות חיים. אמירה עדיין לא יודעת שהצנחן דווקא יהיה רציני מאוד ואחרי אינספור פרידות וחזרות הם יסיימו עם שלושה ילדים ובית וגינה ירוקה ומטופחת. יריב לא התקשר לגילי כבר כמה ימים למנגו הסלולרי שמקבל שיחות אבל לא מוציא אבל היא לא בטוחה שהיא הרוסה מזה. ליזי הלכה לפגוש את קצין התחזוקה הנשוי שאיתו היא מנהלת רומן עוד מהזמן שעשתה את ההשלמה החילית הראשונה, ממנה הודחה מסיבה עלומה. איה וגילי חיברו את החוטים לפי התרשים.

"זה צריך לעבוד, תסדרי את האנטנה, ובואי ננסה להרים קשר," גילי רצה בגשם לאוהל המפקדה, חיברה את תורן האנטנה למכשיר הקשר ולחצה על הפיי־טי. רחש חשמלי קל נשמע בתוך האפרכסת, עוד נייעור קל של הכבל ובצד השני של הטלפון עונה נירית, רדומה.

"הצלחתן? יופי, תודה רבה באמת שתקעתן אותי כאן עד עכשיו." והקשר מתנתק. גילי מאחלת לה שתיחנק ועוד כמה דברים אבל אולי הייתה אומרת דברים אחרים אם הייתה יודעת (ואיך הייתה יכולה לדעת?) שבעוד חמש־עשרה שנה נירית תלד תינוק חמוד וחוודשיים מאוחר יותר תמות מסרטן אלים במיוחד.

גילי נעלה את חדר התקשורת. רק עוד ארבעה שבועות לסיום ההשלמה החילית ועדיין היא לא משוכנעת שהיה שווה לעבור את כל זה רק בשביל חתיכת מתכת על הכתף. היא לא ידעה אז שחתיכת המתכת הזו על הכתף, פלוס הידע העלוב שלה בתרשימי קשר, יובילו אותה לתפקידים מעניינים ובכירים מאד בפיקוד הצפון.

"בואו," שורקת להן ליזי מהכניסה לחדר האוכל החשוך. "המקרר פתוח. אמירה, החלה אצלך?" אמירה מנופפת בשקית הנייר החומה, איה מקפצת כל הדרך כדי להתחמם, חדר האוכל שומם. ליזי מובילה אותם דרך מסדרונות מוארים בפלורסנט כחלחל. היא פותחת דלת צרה לחדר קטן וקר ובחדר מקרר ענק. בתוך המקרר עומדים סדורים יפה מעדני החלב של הבוקר, שקיות חלב, גבינות וצנצנות פלסטיק של שוקולד למריחה. ליזי מוציאה את השוקולד, איה כבר ערוכה עם סכין שאספה בדרך, אמירה נעלמה לרגע, וחזרה עם החלה פרוסה לחתיכות עבות.

"השוקולד הזה קשה כמו אבן," ליזי נאבקת עם השוקולד הנוקשה. היא מפעילה כוח והסכין מתכופף. "אולי יש פה מיקרו," איה מצייצת.

"אולי נמצא איזו צנצנת שנשארה בחוץ?" מציעה גילי והארבע מתפורות במתחם חדר האוכל וסורקות את הארונות.

"אני כל כך רעבה," אומרת איה, "אני מוכנה גם לאכול את זה עם גבינה, וגם בלי כלום." הן מהסות אותה, המצוד אחר השוקולד הסמיך והרך הופך לעניין רציני. אמירה מרוקנת את הארונות, גילי את המגירות, ליזי ממשיכה הלאה לחדרים אחרים, חדר האוכל גדול ועומד בו ריח רקב קלוש. בפניה אחרת נשמע קול נפץ ושבר, הן ממהרות למקום ושם עומדת איה, מסביבה סירים שנפלו מארון גבוה וכמה צלחות שבורות.

"מצאתי," היא מחייכת באושר "מצאתי!" ומחזיקה בידה שתי צנצנות שוקולד רך.

צנצנת אחת נפתחת, "תראו כמה שמן יש פה למעלה," מעווה ליזי את פרצופה. "שטויות," אומרת אמירה ולוקחת את הסכין המכופף ומשתמשת בו כמו בכף. בן רגע הופכת העיסה החומה אחידה ומבריקה, החלה מחולקת במהירות ביניהן, אצבעותיהן מתלכלכות בשוקולד הרך והשמנוני. הן נוגסות ואז מורחות עוד פרוסה ועוד אחת, וכשהחלה המתוקה מהבית נגמרת הן מוציאות מהמזווה עוד חלה צבאית פשוטה ועוד אחת, אחר כך מוציאות מהמקרר את מעדני החלב והגבינות, הן עדיין לא שבעות, הן פותחות עוד צנצנת שוקולד. עכשיו לא אכפת להן שהוא קשה למריחה, הן בולעות גושים גדולים של שוקולד שהן חוצבות עם האולר של ליזי.

"אני שומעת רעש," אומרת אמירה, "ששששש," ליזי משתיקה אותן. "יש משהו בחדר האוכל," איה עדיין בולעת ברעבתנות חתיכות גדולות של שוקולד.

"בואו נעוף מפה," לוחשת גילי. כל הניאונים בחדר האוכל נדלקים בבת אחת.

"אני מכירה את היציאה השנייה," לוחשת ליזי ומכבה את האור, "בואו אחריי."

"רגע, אני לא רואה כלום, חכו לי," איה מייללת.

*

גילי ואמירה יושבות על הספסל מחוץ למשרד מפקד הקורס, שתיהן במדי א', על כותפותיהן סרטים כחולים, עדיין. הגשם פסק בשעות הבוקר המוקדמות וכעת הפציעה שמש חמימה ומפרגנת. עוד שלושה שבועות יגיע האביב.

"נכון שהוא פשוט חתיך אלוהי?" אמירה התרגשה. "כשהוא אמר לי 'הצוערת אמירה, את עדיין על תנאי אבל התרגיל הזה הציל אותך' כמעט התעלפתי." גילי לעומתה לא התרגשה במשרד מפקד הקורס, בייחוד לא כשהוא אמר לה "זה שעברת את התרגיל הפעם לא אומר שאת יכולה לנות, הצוערת גילי. תצטרכי לעבוד קשה כדי לעבור את הקורס הזה." בסתר ליבה קיוותה שזה ייגמר שם במשרד המק"ס והיא תוכל לחזור הביתה ולפגוש את יריב. אם הייתה יודעת שחמש השנים הבאות עם יריב יובילו לשום מקום, אולי לא הייתה ממהרת.

"אני מרגישה נורא בגלל איה," אמרה גילי.

אמירה משכה בכתפיה, "אדם לאדם זאב, או מה שזה לא יהיה, מה לעשות

שהיא כזאת איטית?" וליזי שהופיעה לפתע מאחוריהן הוסיפה: "ואל תחשבי שמישהו היה מחכה לך אם היית נשארת מאחור, את ההשלמה הזאת אני לא מתכוונת לעשות פעם שלישית, וחוץ מזה מי אמר לה להציע הצעות מגונות לקצין התורן?"

אם איה הייתה יודעת אז מה שהיא יודעת היום, היא בטח הייתה עושה את אותו הדבר בדיוק. עם בעל ברסלבי וחמישה ילדים היא בטח הייתה אומרת שהכול לטובה.

אמירה געתה בצחוק וליזי אמרה לגילי בחיוך משועשע "יאללה, אל תהיי כבדה. יש עוד צ'אנס שנהיה קצינות. עכשיו רק צריך להוריד קצת פרופיל, זה הכול. אנחנו עוד נהיה קצינות מפוארות בצבא הגנה לישראל, נתרום למדינה וכל זה – זו הייתה המטרה, לא?" "לא יודעת," אמרה גילי, "אני פה בגלל ההורים."

שלושתן הביטו לעבר בניין המרפאה, לשם העבירו את איה לאחר שהשתנקה והתעלפה בחדר מפקד הקורס, תוהות כל אחת בינה ובין עצמה אם כדאי לגשת לשם. אחר כך הן יעזרו לה לארון.

מהש"ג נופף להן לשלום קצין התחזוקה הנשוי שנכנס לבסיס.

"הוא עוזב את אשתו," אמרה ליזי והרימה גבה מסודרת יפה. "היה אחלה, אבל אם הוא חושב שיש בינינו משהו רציני הוא טועה. אוטוטו אני מקבלת את הדרגה ולא רואה אותו מקילומטר."

אם ליזי הייתה יודעת על השנים הארוכות שעוד תחכה לו שיעזוב את אשתו, אולי הייתה מתרגשת יותר.

"אני לא יודעת מה איתכן," אמירה התמתחה וקמה מהספסל, "אבל אני מורעבת. בואו לשק"ם, מתחשק לי איזה שו...ו" ואז השתתקה. ליזי שלחה בה מבט רב משמעות, טעם חמוץ התפשט להן בפה. הן ישבו עוד כמה דקות על הספסל ואחר כך הלכו לחדר האוכל.

איך אדע חוה פנחס־כהן

ואם אַעמד לבדי בשדה
וביתי ריק וכל חדר מלא וחרד
ולבי ריק וסדיק כמראה הסלע על ההר
לא אוכל לעמד לפני הצבור ולומר
עשרים וארבע בקשות ולהוסיף עוד שש כל יום,
איך אדע לפני מי עלי לפנות ולבקש על המקום הזה
שמשתנים פניו ורק זקנים כמוני נושאים זכרון ומי תהום

נטל כבד שאין לו מבקש.
עוד מעט שבט, עוד מעט יבוא פיאסטה דה פרוטאס
ובכלל לא מדבר במתיקות הפרות אלא באילן ממנו נקטפו
ומי שזין לו חדה רואה נחש לפוף על גזעו.

וספק גדול אם בעלי המטע שסקלוהו והשקוהו ודשנו שרשיו
בדמעה הם אלה שקטפו את האבוקדו, התפוז והרמון והתמר
ברנה אלה ימים שחמס ושד בספר הארץ מבית ומחוץ
ואין שופט ושופט ומגן, גבולות המטע ופאת השדה, פרוזות.

ומה אעשה שיתרצו אלי וישמעו את הבכי שמתחת לאתיות
את קולי שהוא כלו ערות וערצה לגאלת הגוף והבית.

לאיש שהרס את חיי גיא עינת

הדוקטור אמר:
כדי לעזוב מקום, צריך לבקר בו.
אז אני נודד
בלולאת השחזור
שלי-שלך
כחסר בית סובב סביב כפרות זרות -
לפגש אותך
אותי לפגש.
חושי עוקבים את עקבותיך,
לשוא לשוא,
זה רק צלי-צלך
המכה את הלילה.

*

אנו זקוקים לאנשים
המבינים את הארץ הזאת,
שיכולים לתת לה פשר.
כמו המים בירדן
המכירים את נתיב הנחל כל יום
מבראשית.

אנו זקוקים למשש את הארץ הזאת.
כמו כביש 90 לנסות לחבר
את הגרניט הדרומית עם
נפלת הבזלת בשפולי החרמון.
לשכח שעצמנו אונים ושתקנו עינים לאמצע
(הילדים הצמאים בארץ המרדפים, החקלאים המדאגים
ויאוש בתי השכון של בית שאן).

אנו זקוקים לשכח את הארץ הזאת.
לקפץ ממנה כמו הקנאים בגמלא,
לא להבטיח לה מאום,

לא לְבַקֵּשׁ דְבָר.
לְחַדֵּל מִלְאָסֶף חֲרָסִים בְּמַצָּדָה
בְּנִסְיוֹן לְמַצֵּא אֶמֶת
אֶחָת.

אֲנִי זְקוּקִים לְמוֹת עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת.
לְמוֹת.
לְמוֹת, וְשׁוֹב לְחַיּוֹת
מִבְּלִי לְזָכֵר אוֹתָהּ.

מיילדת דנה גולדברג

כְּשֵׁאתָ נִכְנַסְתָּ הַבַּיְתָה בְּסוֹף מִשְׁמֶרֶת
וּמִתְפַשֵּׁטֶת וְנִחְפְּזוֹת
אֶל מְכוֹנַת הַכְּבִיסָה

גַּם אִם לֹא תִגִּידִי
מֶלֶךְ
הַמְדִים שֶׁלְךָ הֵם מִפֶּה
מִבְּאֵרֶת
מִסְמַנֶּת בְּדָם
שֶׁל אִשָּׁה אַחֶרֶת.

לימבו

קרן דוד הרטמן

איך שהשמש זורחת
צפור מתעופפת פנימה

מתישבת על חבל בין שתי רקות
והחבל מתנדנד מעלה מטה

זו לא צפור
זו מיגרנה

זו לא מיגרנה
זה התקף חרדה

זה לא התקף חרדה
אלה החגים

אלו לא החגים
זו השנה הארוכה

זו לא השנה ארוכה
זה המצב בינינו

זה המצב בינינו
וזאת אני על החבל

איך שהשמש זורחת
צפור מתעופפת

בסטיז דבורה דויטש

נהגתי את עריסת הפלסטיק בה ישן בני אל מחוץ לתינוקיייה. על הקיר בכניסה לבית הכנסת היו תלויות תמונות של תינוקות, שהאימהות שלהם התמידו במצווה. בפני התינוקות ראיתי אור. הכיתוב "תעודה: חצי שנה מצווה מלאה" עורר בי כבוד. רצייתי תעודה כזו. שיניתי תוכניות. במקום ללכת לחדרי, נכנסתי לבית הכנסת. העריסה נכנסה לפניי.

הנשים ישבו במעגל וקיימו את המצווה בנחת. לאות ושקטות, לבושות בכותנות פרחוניות של בית החולים, עם תיקתקים דרכם אפשר לשלוף שד בקלות. אחדות מצאו כותונת שונה משל השאר, בצבע תכלת. חיפשתי בעיניי אחר האישה הנערצת שראיתי בחטף ערב קודם לכן. לא די בכך שהייתה תמירה ורזה, ללא זכר לבטן, כמעט. היא הייתה אחרי מקלחת, מסורקת, לבושה בבגדים שלה מהבית. והם אפילו היו כהים. כמה קולית אפשר להיות? קיוויתי שהיא תהיה איתי בחדר אחרי שהשתפה הקודמת שוחררה.

במרכז החדר ישבה אישה אחרי ניתוח קיסרי. למדתי את זה מהמדבקה שהייתה בתוך העריסה הריקה שלה. היא לבשה את הכותונת של בית החולים, נראתה מיומנת מאוד במצווה ועמדה להירדם. לא בניתי עליה כחברה. אולי כידידה. וגם זה לתקופה קצרה בלבד. אחות נכנסה ואמרה לה, "הבת שלך בחוץ."
"אין לי בת, יש לי בן והוא עליי," אמרה.

האחות חזרה על שמה, ואמרה, "הבת שלך בחוץ."
"אה, נכון, הבת הגדולה שלי."

שכחה שיש לה עוד בת. כולנו צחקנו. גם האישה החרדית שהבדיחה הייתה על חשבונה, צחקה. הצטערתי שהאישה מאתמול בערב לא לידי, יכולנו להתחיל את החברות שלנו כאן ועכשיו, בגיחוך המשותף. התחלה מצוינת לכל הדעות. הייתה לי סבלנות לחכות להתחלה אחרת, ובלבד שתקרה כבר. אין לנו הרבה זמן, זה חייב לקרות במהלך האשפוז. אני משתחררת מחר. מתי היא משתחררת? האם היא ערה לכך שהזמן דוחק?

היה לה ריח טוב, שכחתי לציין. רצייתי לשאול אותה איזה בושם זה, או מרכז שיער, אני לא מתביישת לשאול. הנחתי שאם אשב מספיק זמן בבית הכנסת, אראה אותה. היא תשב לידי, נכיר, נתחבר. אלמד ממנה דברים. המון דברים. וואו, מאיפה

להתחיל. אלמד להתלבש, להתאפר, לבקש העלאת שכר. לנסוע במיוחד לתערוכות טובות, לצאת באמצע מהצגות גרועות, להשאיר אוכל מעולה ויקר בצלחת. ללכת לעשות ספורט גם כשהבית הפוך, לא לפחד כל כך מהשמש. לתת את הבן שלי לבייביסיטר ולא להתקשר אליה כל דקה. להתרכז בעבודה ולא להסתכל כל הזמן במצלמות של הגן ולחפש את דמותו של בני בבריכת הכדורים, לא להתמלא בזעם כשתינוק אחר משליך עליו כדור פלסטיק והוא בוכה.

לפעמים היא תתאכזב ממני, תתרגז על הקלולסיות שלי, שכבר סר חינה, תתלונן על השאלות הטיפשיות, על כך שאני לא מבצעת את ההנחיות המפורטות שלה. תגער בי על כך שאני מעיזה לשאול חברות נוספות את השאלות ששאלתי אותה, במקום לסמוך עליה. היא תגיד לי שכבר שאלתי אותה את זה. היא תתלונן שאני מציפה אותה. שהיא מותשת. את זה היא תגיד במחזוריות. זה יפגע בי עד דמעות.

אנחנו נתרחק.

אני אמצא לי חברות נוספות ואשאל אותן את השאלות המרובות שלי. כדי שלא הכול ייפול עליה. אחרי זמן מה נתקרב שוב אבל זה לא יהיה אותו דבר. יהיו לנו תקופות יפות, שיהיה ברור. אני אבוא לכל דבר שתזמין אותי אליו, גם בהתראה של רגע. ואילו היא תסרב לעשרות הזמנות שלי. להרצאות, הליכות, הופעות, הצגות, סרטים, טיולים, סיורים. היא תעדיף על פני חברות אחרות, וגם תגיד לי את זה בפנים, בחיוך.

היא תהיה החברה שתלמד אותי להיות אמא. נגדל את הילדים יחד, אולי הם אפילו יתחתנו, אם אנשים עוד יתחתנו בעתיד. אני חייבת להיות כנה. הילדים שלנו לא יתחתנו. הם אפילו לא יהיו חברים, למעט אפיזודה קצרה מאוד וחד פעמית. האימהות שלנו יתייחסו זו לזו בחשדנות. לא נדבר על זה אף פעם. יהיו הרבה דברים לא מדוברים בינינו. זה נורמלי. מצאתי לעצמי מקום עם תצפית טובה החוצה, ישבתי בין הנשים, וחיכיתי לה.

בטלוויזיה הוקרנו בלופ סרטים דוקומנטריים על המצווה. תינוק שחור, כמה שעות אחרי לידה, זחל על גופה של אימו אל השד, וינק. הרבנית החיונית ניגשה בכל פעם לחסידה אחרת וצפתה בניסיונותיה. אחרי כמה שניות היא אמרה, "אפשר?" החסידה הנהנה ופלטתה, "בטח", והרבנית שלפה את התינוק והניחה אותו בעריסה, החדירה כריות לפה ולשם, מצידי החסידה, מאחוריה ומתחתיה, שתלה את התינוק מחדש בחיקה, תפסה את השד המיועד ודחפה אותו לפי התינוק. כעבור כמה שניות האם זעקה זעקה קטנה של הפתעה. הרבנית פסקה: "עכשיו הוא יונק!"

לעיתים הרבנית נזכרה באנקדוטות, בסטטיסטיקות ובסדר יומה העמוס. היא נעמדה במרכז החדר וחלקה את המידע עם הנשים. הרמנו אליה את פנינו באהבה. המתלמדות של הרבנית, נשים בקורס "יועצות המצווה", הציעו אף הן את עזרתן בפנים שואלות, עדינות ושקטות יותר מהרבנית, וקפצו ליטול ידיים לפני שהן מגישות עזרה. מדי פעם נכנסה מתלמדת לחדרון צדדי והודיעה מתוכו לרבנית שהגיע אי מייל חדש, והרבנית נעלמה לחדרון. בשובה לחדר, הודיעה שכדי שיהיה חלב צריך לשתות הרבה מים, והמתלמדות הגישו מים מינרליים למי שביקשה. ביקשתי. אני לא מתביישת לבקש. פלאפונים צלצלו פה ושם מתוך עריסות הפלסטיק השקופות, אך לא הפריעו את השקט. האישה מאתמול בערב לקחה את הזמן שלה בכיף שלה ולא נכנסה. למען האמת זה התחיל לעצבן אותי.

בני ניסה לתפוס את הפטמה וכשלא הצליח צרח, וכשצרח נשמע כאילו אמר "אמאמא, אמאמא." קיוויתי שרק אני שמת לי לב. אני נוטה לשים לב לדברים שאחרים לא שמים לב אליהם. למשל, שכשאנשים מכריזים הכרזות, אם אני רוצה לרדת לשורש העניין, לדעת את האמת שהם מבקשים להסתיר, כל מה שעלי לעשות הוא למחוק מילה אחת קטנה מההכרזה, והאמת ניצבת מולי. מי שאומרת "אני לא רוצה לפגוע בך" בעצם אומרת "אני רוצה לפגוע בך". המילה "לא" היא שקר במשפט הזה. מי שאומר "אין לי שום דבר נגד אימהות חד הוריות" רוצה לומר "יש לי משהו נגד אימהות חד הוריות".

מישהי הצביעה עליי ואמרה, הוא אמר "אמא!" כולן צחקו. הרבנית ניגשה אליי. אני לא קראתי לה, זה הבן שלי שקרא לה. לא היה זמן לנימוסים והליכות, היא לא שאלה "אפשר", רק הביטה בעיניי כדי לוודא שאני מבינה שהיא נענית לקריאה שלו. הבן שלי, שעוד לא היה לו שם, פתח את פיו והרבנית הדביקה את פניו בעדינות אך בנחרצות לשד. הוא ינק. נשמתי לרווחה.

גבר אחד ניסה להיכנס ולחפש את אשתו, וסולק מייד על ידי התלמידות, באסרטיביות עזת מצח. קיוויתי שזה לא בעלה של חברתי, המחפש אותה כדי להשתחרר. והרי עוד לא הכרנו, עוד לא נעשינו חברות. זה מוקדם לי מדי. נועדנו זו לזו. במובן החברי. אני לא נמשכת אליה. אפילו לא קצת. בדקתי את זה עם עצמי, כשחיכיתי לה בבית הכנסת. מה פשר האובססיה הזאת לאישה זרה, שאלתי את עצמי. והשבת, שום אובססיה. רק הבנה פשוטה, נכוחה, שנוצרנו זו לזו. ידעתי שזה יקרה.

כשהייתי בת ארבעה חודשים גיליתי את כוחן של התפילות שלי. משהו קרה, אני לא בדיוק יודעת, אני לא זוכרת, הייתי רק בת שלושה ימים. אמא שלי יצאה

מבית החולים, גם אני יצאתי ממנו. אבל במקום לצאת יחד, יצאנו בנפרד. היא לבית הוריה ואני לויצו. יום היא באה לבקר אותי ולטפל בי. בשעות שלא הייתה איתי, טיפלו בי המטפלות. רצייתי שהיא. ארבעה חודשים התפללתי שהיא. והתפילות שלי התקבלו. אחרי ארבעה חודשים הן התקבלו. אמא שלי לקחה אותי מויצו. ומאז אני יודעת, מה שאני הכי רוצה שיקרה, הוא מה שיקרה. התפילות שלי חזקות.

הבן שלי ינק וזה שימח אותי. הבנתי שיש לי עוד כמה שעות להעביר בבית הכנסת, עד שחברתי הטובה בעולם, הבסטי, תיכנס ונכיר. מבלי ששאלתי, סיפרתי. "הרופאה ראתה את תוצאות בדיקת העמסת הסוכר שלי ואמרה, 'ניתוח'. לא רצייתי קיסרי, רצייתי ללדת. בשבועיים האחרונים עשיתי הכול כדי לבטל את הגזרה ולורז את הלידה. חזרתי על בדיקת העמסת הסוכר. אמא שלי דיברה עם העובר והזמינה אותו לצאת. הלכתי הרבה ברגל. טבלתי במקווה. לקחתי תמצית צמחים שאמא שלי הביאה מרב מבני ברק, לפי הרמב"ם, תמצית חזקה שעשתה לי משהו. נגסתי באתרוג. עליתי מדרגות."

"וסקס כמובן?" שאלה אחת הנשים.

חייכתי בתגובה. חיוך זו תשובה טובה לשאלות שלא רוצים לענות עליהן.

אחת הסיבות שהיה לי דחוף שנהיה כבר חברות, חוץ מכל העצות שהייתי זקוקה להן בכל התחומים, זו השיחה שרצייתי שנעשה על הלילה הראשון שלי עם אמא שלי בבית. פתאום לא הייתי בטוחה שזה היה לילה טוב כמו שהייתי רוצה לחשוב. האם ידעתי כבר באותו לילה שאמא שלי ואני ביחד לתמיד? האם ישנתי טוב, ככל שתינוקת בת ארבעה חודשים יכולה לישון טוב? האם לא הייתי חרדה שכל זה זמני? שזו מתיחה? שבעוד רגע אני חוזרת לויצו ואמא שלי חוזרת לבקר אותי שם בכל יום? אני רוצה להאמין שישנתי טוב כבר בלילה ההוא. שאמא שלי אמרה לי, "כן. כך זה מעכשיו. הפְּרְדָּה הזו, ארבעת החודשים האלה, אני לא יכולה להסביר אותם, אני"

היא הפסיקה לדבר כי לא ידעה מה עוד לומר וכי ממילא נרדמתי.

עם השחרור מבית החולים, החלטתי שאנסה להתחזק בדת ככל שאוכל. לא העזתי לקנות את תשמישי הקדושה היקרים, כורסת מצווה, משאבת חלב וכרית מצווה. הסתפקתי בזולים, המיועדים למי שעוד לא בטוחה כמה זמן תתמיד בקיום המצווה: חזיות מצווה וכרית רגילה. למבקרים וחברים ששאלו אותי אם חזרתי בתשובה השבתי בענווה, "בינתיים כן, כמה שאוכל." עוד לא הגדרתי את עצמי כדתייה. המשוכה הראשונה שהצבתי לעצמי כמטרה הייתה חודש. אחר כך שלוש חודשים. אחר כך, הגשמת המטרה הנכספת, המקודשת, חצי שנה של מצווה מלאה. "כשאת

מקימת את המצווה, זרקי את השעון, אמרה הרבנית. ידעתי שאיני יכולה. הייתי מוכרחה לכתוב כדי להאמין. ביומן קטן עקבתי אחריי, כתבתי מאיזה צד קיימת בפעם האחרונה, ובאיזו שעה. כתב ידי הגדול בדרך כלל הצטמצם באמונה, כדי שהיומן יספיק לחודשים הרבים בהם אקיים.

מדי פעם קראתי בספרי הקודש המקוונים את סיפוריהן של החוזרות בתשובה, המקיימות את המצווה כנגד כל הסיכויים. צדיקה אחת, וזה סיפור אמיתי, נתנה פורמולה ועברה בדרך חתחתים למצווה. צדיקה אחרת קיימה את המצווה לאחר ניתוח קיסרי. צדיקה שקיימה בתאומים, ולא סתם אלא מצווה ארוכה ומלאה. צדיקה ששאבה חלב לפג. סיפורים מחזקים.

מישהי כתבה על משבר בקיום המצווה. התינוקת לא יורדת לה מהשד. התינוקת אינה מעלה במשקל די הצורך. היא נקרעת בין הרצון להתמיד בקיום המצווה ובין עצתה של אחות טיפת חלב להוסיף לה פורמולה, לניסיון. וכמה עוד אפשר? ובתוון, מספרת על רגשותיה הקשים כלפי עצמה והתינוקת, השעבוד שבמצווה, אובדנם של השינה, העצמאות, מותו של הדחף לסקס והגעגועים לזמן שלה עם עצמה. האהבה לתינוקת שאינה גדולה כפי שציפתה, כמו שמספרים כולם. הבכי.

"ייתכן שהיא לא תופסת טוב את הפטמה," ענתה לה הכוהנת הגדולה, ואחריה באו שלל תגובות עם אייקונים של חיבוקים, ועם הכותרות "מוכר", ו"את נשמעת ממש כמוני לפני שבעה חודשים", "זו רק ההתחלה וזה עובר, ויהיה קל יותר, התינוקת שלך תתחיל לישון יותר בלילה, לחייך, ולמלמל, ותאהבי אותה נורא, ויהיה לך כיף". מישהי כתבה שהיא לא רוצה לקלקל את האופטימיות של כולן, אבל חשוב לומר שאם יש רצון לזרוק את התינוקת מהחלון, שתמסור אותה מייד לטיפולו של מישהו אחר, אפילו לשכנה, ותלך לקבל עזרה מקצועית.

גם הרבנית דיברה על החלון. משום מה תמיד זה המבחן – האם יש רצון לזרוק את התינוקת מהחלון. התקנתי סורגים על החלונות.

האישה שישבה לידי בגינה הציבורית הוציאה מתיקה "מחלק מנות" והכינה פורמולה בבקבוק. מבלי משים טפחתי ביד קלה על שדי המלאים. חייכתי אליה. משב רוח הביא אליי את ריחה והבנתי שזו האישה הנערצת מבית החולים. זו שהתקלחה והתלבשה בבגדים מהבית ושריחה היה כה נעים. זו שנועדה לי. שנועדתי לה. רציתי לספר לה שמחר אגשים את חלומי על מצווה מלאה של חצי שנה. הבטתי בה בעת שהערתה את האבקה לבקבוק. נדמה לי שנגמלתי ממנה.

אתמול חישבנו ויקי כהן

בדיוק חצי שנה עברה.

חדר מוחשך, מזכירה מאחורי פרגוד מתקתקת תקתוקי מקלדת מהירים, מקלידה מספרים, תיאורי איברים – "יש מוח, חלוקה טובה. כפות רגליים, כפות ידיים, חמש אצבעות בכל גפה. עמוד־שדרה נראה טוב מאוד." הרופא הנחמד נשמע כאילו הוא מנחה סדנאות מדיטציה. יש לו מבטא רוסי, וקול נמוך ועייף. החשכה בחדר הולמת את הקול שלו. רעשים מעטים נכנסים מבחוץ. את רחש המזגן מלווים צלצולי טלפון מהקבלה, וקולות פתיחה וסגירה של דלתות חדרי בדיקה אחרים.

וברקע נשאלות שאלות מנומסות ("אז מה אתם עוד עושים בחיים חוץ מעוֹבֵר מושלם?"). אנחנו מוסרים תשובות מספקות בטון מרוכך ובוהים במסך. אני מבקשת כבר להגיע לשלב התמונה התלת ממדית (אם כבר מדיקליזציה של ההיריון, שלפחות נרוויח משהו), ואז עולים על המסך פנים חייזריים מתוקים ושפה עליונה שרק מתחשק למולל בעדינות בין אצבע לאגודל, וגוף קטן, ותנועות ידיים ומתיחה של רגל, ומובטח לי דיסק שעליו ייצרב הסרטון שמתהווה מולנו, בתום הבדיקה (והרגע הזה של הבדיקה יהפוך כמה שעות אח"כ לגיף ויועבר לסבתות הממתינות בדריכות).

ואז הוא אומר "טוב, תראו, יש שני דברים."

*

זה ייקח עוד שלושה שבועות של היטלטלות בין רופאים ורופאות, ובדיקות וטופסי התחייבות מהקופה, וזה ייגמר בשאיבה וגרידה של עובר בשבוע 18. שלא כמו בלידה שקטה יזומה, הסבירו לנו שכאן לא צריך להרוג אותו קודם. שהוא "פשוט לא ישרוד את התהליך". אני אקרא לזה רצח או לכל הפחות הריגה. ערן יסתפק בהמתת חסד. בכל מקרה שנינו יוצאים מזה יורים ובוכים.

הייתה לו כליה אחת, קטנה מאוד, והיא לא ישבה במקום הנכון. היה לו גם חור בין חדרי הלב.

הסיכון ללידה שקטה בשלב מאוחר יותר, בשל התפתחות לא תקינה, הכריע את הכף לטובת ההחלטה הנוראית. הסתובבנו בבית ימים ולילות כמו סהרוריים, מלאי שאלות על מוסר, ואף אחד מהאנשים בסביבתנו הקרובה והחילונית לא הבין למה. כאילו הדיון המוסרי נועד לאנשים אמוניים בלבד.

*

חגי תשרי ליוו את הווסת הראשונה שהגיעה אחרי התופת. הקיץ סירב להיעלם ורק בסוף סוכות הגיחו טפטופים ראשונים, ואז יורה שטינף את כל המכוניות ברחוב. מדדתי חום כל בוקר וטרגטתי את מועד הביוץ העוקב כהלכה. שבועיים

אחר כך הווסת איחורה להגיע, אבל הייתי בכלל משוכנעת שזהו, שדפקו לי את כל המערכת, שהרסו לי את הרחם, שהכול השתבש ויצא מאיזון. ערן צחק אבל גם הבין אותי (כבר בראשית ההיכרות שלנו הוא אמר לי שגלולות זה ממש שערורייה בעיניו). אחרי שבועיים איחור ובפעם השלישית שהוא ביקש שאעשה בדיקה ביתית הסכמת. מאז שאני עם ערן אני מרגישה שפיזורו עלי אבקת קסמים, כי זה לא סביר כמה שטוב לי איתו. היו שני פסים על המקל בחמש לפנות בוקר. גם על המקל השני.

*

אבל זה כבר היה היריון מסויג. ערן לא דיבר אל הבטן שלי ולא ליטף אותה. הוא לא רצה לספר לכולם שוב ישר על ההתחלה (אבל ברור שסיפורי וברור שהוא לא כעס), הוא הקשיב לתלונות שהיו לי על הגוף שלי, שהלך לי לאיבוד (זה פשוט טראומטי, לא תמיד צריך דימויים), ובעיקר הוא נראה מסויג כל הזמן וחיכה לבדיקה הרצינית הראשונה (תחילת שבוע 12, שקיפות עורפית).

מדי פעם, אחרי כל מיני ויכוחים מטופשים שהתגלעו בינינו, וכבר כשהגענו לשלב הפיוס והאגו המופשר, הוא היה אומר "טוב, בובה, זה הרי ברור שהכול קשור להפלה." אני לא הצלחתי למצוא קשר בין ההפלה לוויכוח על הכלים או הכביסה, אבל איכשהו הכול אצלו התחבר לשם. במעמקי התודעה שלו ההפלה נספרה אצלו כ"מכת חיים". אפילו שברון הלב שידע לאחר שהקשר המיתולוגי שלו תם לא נספר ככה, אבל ההפלה - כן. אני זוכרת שזה הפתיע אותי לשמוע אותו אומר את זה.

שבועיים לפני השקיפות הרגשתי שזה לא קורה. ההיסוס שליווה אותי לא דמה לזהירות שערן תחזק לאורך אותם שבועות. זה היה היסוס שהגוף דיווח עלי, למשל, כששמתי לב שלא קשה לי לרוץ או לעלות במדרגות. אומנם שוב יצאה לי הבטן בשלב מוקדם כמו בהיריון הקודם, אבל היא הייתה כמו מין חובה טכנית שהוטל על הגוף שלי לבצע. נטולת כל חן.

*

"אני באמת מצטער... וכמובן שתדלגו על הקבלה ביציאה מכאן." ככה נשלחנו הביתה בתום השקיפות עם מכתב סיכום שיועד לצוות מיון נשים באיכילוב. זו הייתה הבדיקה המהירה בעולם. לא היה צורך בתרגום למה שראינו על המסך ברגע שהרופא הניח עליי את האולטרסאונד. אמנם הייתי בשבוע 12 אבל העובר נראה כמו יצור ימי קדום. המסך היה נטול הבהוב-דופק. הבטנו ביצור גולמי וחסר תנועה למשך כמה שניות ארוכות, ואז הרופא הציע שנמשיך את השיחה בחלקו השני של החדר.

הלכנו על אופציית הכדורים. המחשבה על רייראן עשתה לשנינו רע, וכבר באותו ערב יצאו ממני גושי (א)דם בכמויות לא הגיוניות. זה נפל על חנוכה אז ערן היה בבית. הוא היה זמין לתלמידים שלו מרחוק כרגיל, וגם נסע לאיזו ישיבה

פדגוגית חשובה באחד מימי החופש, אבל רוב הזמן היינו יחד. אני נהגתי לדווח על כמות הדימומים שפחתה והלכה, ועל גלי דימומים שחזרו כמו אפטר־שוקים אחרי רעידת אדמה. ערן נשאר איתי במיטה בבית בימים היותר קשים. הַחֲזָרָה שלו לעבודה אחרי חנוכה קרטעה רגשית, אבל היו לו כל כך הרבה משימות על הראש שלא היה לו זמן לחשוב על כלום. תוגת הפלות תפסה את שנינו מדי פעם לפעם, והיינו מחליפים מילים עצובות וגיפים מטופשים בוואטסאפ אם זה קרה בזמן שהיינו בעבודה ורחוקים האחד מהשנייה.

*

במצטבר היו לנו שלושים שבועות היריון ומינוס שני תינוקות. ערן עייף מאוד בערבים כבר איזו תקופה. הוא קם מוקדם כמעט כל בוקר והימים שלו בְּעִבּוּדָה מלאי מעש ותנועה ודיבור (אבל על הפעם השנייה הוא כבר לא סיפר לתלמידים שלו). הוא חוזר הביתה מותש ועוד צריך להוציא כלבה מזדקנת לטיול. הוא יוצא מדי פעם לראות סרטים בַּגֶּפּוֹ או לפגוש חבר. הוא נרשם לקורס כתיבה. הוא רץ פחות. הוא שוחה יותר. הוא קנה סניקס חדשות ושעון ("כמו של ביל מורי, בובה. תראי"). והוא כל הזמן אומר לי שאני יפה, אבל אנחנו שוכבים פחות מבדרך־כלל. אני מסתכלת עליו בימים ובערבים ובלילות ומדי פעם תוהה אם הוא נפל בסטטיסטיקות. כשאני שואלת אותו שאלות עם מילים מפורשות הוא תמיד עונה "זה לא מדויק", ואני כבר יודעת שקבוצת תמיכה לגברים לא תהיה פתרון לבעיה שהוא לא יסכים להגדיר מלכתחילה.

אני דואגת לו.

אני אוהבת אותו.

*

בדיוק חצי שנה עברה. אתמול חישבנו.

מחשבות על "רחשי תודה" מאת דלפין דה ויגאן

ריקי כהן

את נאבקת בניהול האימה המצמיתה מפני הזקנה כבר די הרבה שנים אבל היא מביסה אותך בקלות. את שוטמת את המאמץ המאולץ להציג את הזקנה עם אפיל חדש, "שבעים זה החמישים החדש", טכנולוגיה וכל השקרים האלו. על המוות עצמו את חושבת כחור שחור בלתי נמנע. בסופו של דבר, פעם היית גותית. אבל הזקנה, את מפתחת אליה טינה איומה הרבה לפני שהחלה ללחץ את האפידרמיס שלך, כתמים חומים מתועבים על כפות הידיים, בכל שנה הם מתרחבים עוד קצת. את נזכרת איך אימך המתה נלחמה בזקנה באינספור הקרמים היקרים מדי ולעגת לה. טיפשה. את מנחמת את עצמך שגם אם ייפרשו החומים המתועבים על כל החלקים היפים, תמיד יהיו לך המילים. זה תמיד יהיה הנשק האחרון הנעלה והמוחץ של המילים, אלו שמילדות קנו לך הישרדות, שתוכלי להשתמש בהן כנגד כיעורה הנבזי של הזקנה. לכתובה אין גיל, הרי, ותמיד ניצבות שם הצמרות הגבוהות שלך, אליס מונרו ומרגרט אטווד, שזקנתן שקופה מול הליכידו הבווער והזוהר של הסיפורים שלהן.

אבל מה אם לא?

ב"רחשי תודה", ספרה החדש של הסופרת הצרפתייה דלפין דה ויגאן (הוצאת "כתר", בתרגומה של רמה איילון), את נאלצת להתנפץ על הקרקעית התחתונה של האימה, שאין ממנה כל נתיב מילוט. גיבורת הסיפור, מישקה, היא אישה זקנה ההולכת ומאבדת את עצמאותה, דברים נשמטים לה ואז מתחילות להיעלם לה גם המילים עצמן, אותן מילים שליטשה מרבית חייה בעבודתה כמגיהה בעיתון נפוץ. באירוניה אכזרית במיוחד היא מאובחנת כלוקה באפאזיה, פגיעה נוירולוגית שפוגעת בכושר הדיבור, הכתיבה או הקריאה. בעברית אפאזיה היא שִׁמְקָת – את מגלה בוויקי ומתאהבת מייד במילה המדויקת. אם לא תמצאי את המילה המסוימת האחת זה ישתק אותך. "השיבוש יכול להיות גם בהמצאת מילים, בהמצאת ביטויים ובהלחם מילים שאינן שייכות זו לזו, בבניית משפטים בעלי תחביר משובש, ובבחירת מילות יחס שאינן קשורות למבע הנדרש", מתארת ויקיפדיה בערך אפאזיה, ומזכירה לך כלים שמשמשות בהן משוררות/ים. המטפורה מושלמת, חיים ושברם.

מישקה נאלצת לעבור אל בית האבות ואל חייה נכנס קלינאי תקשורת, ז'רום, וכך היא מגסה לתווך לו את החרדה:

"אני מאבדת המון... זה קורה מהר. כמעט כל הזמן יש לי תחושה שאני מאבדת משהו, אבל אני לא מוצאת... זה מפחיד אותי. הייתי רוצה להגיד לך עוד אבל... אני בורחת לך, אתה מבין?"

"קראתי בתיק שלך שאת נמצאת בשלבים ראשונים של אפאזיה. הרופא בטח הסביר לך מה זה. זה אומר שקשה לך למצוא מילים. לפעמים הן נעלמות לגמרי, ולפעמים את מחליפה אותן במילים אחרות. זה משתנה בהתאם לזמן, לתחושה, לעייפות..."

"טוב. אם אתה אומר."

"אולי את המילים את מחפשת, מישקה?"

"כן... את המילים אני מחלפת."

ז'רום מקליט את הזקנים שהוא פוגש, כדי לשפר את עבודתו, אבל הוא מודה שלא רק לשם כך. הסיפורים שלהם ושלה במיוחד מאפשרים לו להתבונן פנימה אל עצמו: "אני רואה אותם כאילו הייתי שם בעצמי, אותם שטחים ריקים, צחיחים, אותן דרכים חרבות, מגיחים באמצע המשפטים שלה כשהיא מנסה לדבר. נופים עזובים, חשוכי אור, תפלים עד כדי בעתה, ושום דבר, ושום דבר להיאחו בו. מראות של קץ העולם. היא מתחילה משפט וכבר המילים חסרות, היא מועדת, כמו אדם שנופל לתוך בור."

הצלע השלישית בסיפור היא מארי, אישה צעירה המשמשת למישקה הערירית מעין בת מאומצת מאז ילדותה, כשהיו שכנות באותו בניין, והסיפור הולך וחוזר בין הקולות שלהם, השיחות הפרומות עם מישקה ומאמציהם לעזור לה לפענח את חידת חייה וזהותה. לשלוש הדמויות הורות נעדרת ושבורה משלב מוקדם בילדות מסיבות שונות וטראומטיות. שני הממארים שכתבה דה ויגאן לפני "רחשי תודה", "אל מול הלילה" ו"מבוסס על סיפור אמיתי" (בהוצאת "מודן" ובתרגומה של רמה איילון גם כן), עסקו באמה של דה ויגאן שחלתה בילדותה ונעדרה מחייה בצורות שונות בעצמה. הראשון בהם, שהקנה לה הצלחה עצומה, השפיע עליי בתהליך כתיבת הממאר שלי, "על השעות השבורות" (הוצאת "הקיבוץ המאוחד") וגם מצוטט במהלכו. בממאר השני, שבו שילבה מותחן אימה פיקטיבי, התעמתה דה ויגאן עם החרדה של אובדן זהות בעטייה של הכתיבה הממאריית. מתבקש לראות בספר הזה, הפעם בצורת פיקשן ולא ממאר, את המשך העיסוק שלה בתמות המוזכרות לעיל, לצד שאלות נוספות, ובהן מקומה של הכרת התודה בקשרים שלנו.

אני קלינאי תקשורת. אני עובד עם מילים ושתיקות. עם מה שלא נאמר. אני עובד עם בושה, סודות, חרטות. אני עובד עם מה שאיננו, עם זיכרונות שנעלמו ועם אלה שצפים מחדש, בעקבות שם, דימוי, ניחוח. אני עובד עם הכאב של אתמול ועם זה של היום. עם וידויים.

ועם הפחד למות.

זה חלק מהמקצוע שלי.

אבל הדבר שממשיך להפתיע אותי, שאפילו מדהים אותי, הדבר שגם היום,

אחרי למעלה מעשר שנות פעילות, מעתיק לפעמים את נשימתי, הוא הימשכותם של מכאובי הילדות. זהו חותם מלוהט, מלובן, חרף השנים. שלא נמחה. (מתוך המונולוג של ז'רום).

את זוכרת איך הוא צעק עלייך – הבנת שאלו צעקות ייאוש, אפילו שבכלל התכתבתם בצ'ט, בסופו של הסיפור המר איתו, "הכול אצלך זה מילים? אין בעולם שלך קיום מחוץ למילים?" בסוף הבנת אחרי שנים, שזה כל כך מסוכן, לברוא קרבה מדומיינת עזה באמצעות יקומים של מילים כתובות ברשת. אבל המילה לא מספיקה לי, מסוכן, היא כללית מדי, לא מתארת באופן דקדקני את הפועל. אולי כמו מישקה הייתי צריכה לשבש אותה, מכוסן, מכונס. כדאי להתכנס. אולי השיבוש ממציא דיוק חדש. השיבושים של מישקה הולכים וכובשים את ליבך (תשואות רמות לרמה איילון על העמידה המפוארת באתגר התרגום שלהם), וגם השתיקות והכלת חוסר האונים. בסופה של שפה יש דממה, בקרבה ממשית ובעיניים הרואות והנענות יש נחמה.

היא שותקת במשך רגעים אחדים ואז נועצת את עיניה בעיניי.

"זה כבר לא יסתדר, נכון?"

"מה לא יסתדר?"

"הכול. כל מה שנעלם, שמתנטף ככה, בשיא המהירות. זה כבר לא יסתדר,

נכון?"

"נעבוד ביחד, מישקה, אם תסכימי, כדי שזה יסתדר."

"אבל... לאמיתו של דבר?"

היססתי רגע לפני שעניתי.

"אנחנו יכולים להאט את העניינים, אבל אנחנו לא יכולים לעצור אותם."

מיוסוּטִיס סתיו זיתוני

שְׁלַחְתִּי לְךָ דָּשָׂא עֲקָרִים
לְמִשְׁמֵר.

קִיץ תָּמִים אֶסְפְּתִיו
גּוֹנְנָתִי מִפְּנֵי שְׁלֵג וְחֶמֶה.
בְּתוֹךְ עֵינֹו הִכְחִלָה הַחֲבָאֲתִי לְבִי.

אֲנִי חֲפֹצָה בָּהֶם שׁוֹב,
בְּפָרְחִים.

הֵם אֲבָדוּ לְךָ,
אוֹ שָׁמָא לֹא הִגִּיעוּ כָּלֵל.

וְגַם אַתָּה
בְּעוֹדֶךָ עַל מִפְתָּנִי
לֹא הִגַּעְתָּ לְמַחֲזוֹ חֲפֹצָךְ,
לְמַחֲזוֹ חֲפֹצִי.

מתוך וידויים של רוצחת סדרתית דקלה סיון חיון

ניילון

אמא, לא היית צריכה לשבר את תקרת הזכוכית מעליך
רק לשמר על גרבוניך שלמים.

בשנות הששים כל הגברים תרו אחר הנילון לרגליך.
אביך, חסרי הפנים תחת ירח על גדרות תיל,
או הכביסה ששחרה לברכך ספוגה זרע ודם
מבעל החזור עם שחר בלי לומר מלה.

אחר כך, נשארתי רק אני
מנסה לתפס רכבות אל זרועותיך
תמיד בזמן הלא נכון.

לקוק אצבע ומתיחת רגל
איך כמהת אל תיל, איך ערגת אל ירח
עשרות חצאיות מיני תלויות לצד בגדי
אך תמיד בחרת באמא שלי
סגרי לי את הריצ'רץ' אני מאחרת
תכניסי את הבטן, אני מקטרת
מגרת נחשים שקופים
ותחמיה מגרת השירים שלי
כשצחוק מתגלגל היה קרון שהתנתק מעצב
ואהבה הייתה שכחה של אותו הקרון
כל כך הרבה גברים לא דפקו בפתח הבית
לק שקוף הצליח לעצר את הזמן.

ברגע שיכלתי את גרבוניך עטיתי על פני.
הרכבת שהביאה אותי אליך
לוקחת אותי מאז
הכי רחוק שאפשר ממך.

חצאית

לפעמים העולם מתחיל ונגמר בסיבוב שלם של חצאית.
שקט. אין קול מריבות. רק נשיפות שאיפות ודפדוף נירות
אבא שוטף את הסטישן בחניה במטבח אמא
קוראת מודעות אבל, מעשנת אירופה בצרורות.

אנחה מסתובבת יוצאת חצאית מנסה נעלי עקב הגמנית
אמא במטבח אירופה בצרורות - אל תרוצי במדרגות!
מגרה מדדה רוצי רוצי לב הולם והנזר בורות
אנטילופה מאהבת מנתרת על אריה מינע.

מגישה צנארה - קח אותי לאשה!
אך הוא לא מרעב לא אב, חיה.
דוחה אותך מעליו והחצאית רטבה משתן או דמעה
הוא צועק אבל את כבר לא שומעת מלה

שקט. אין קול מריבות. נשיפות שאיפות ודפדוף נירות
שם לצד הסטישן הכחלה חצאיתך השלימה סיבוב סביב העולם.

בקפה המשולש, עוד מעט נשתגר לירח ללי ציפי מיכאלי

עם הפנים לרחוב אתה מפתע מקצף מרבע שהגישה לך
מלצרית בשורט משבץ וקוקו של משתחררת טריה
מהצבא. אתה מצביע על העפרון שנח בנושלתיות על
שלחן העץ כמו זין לא נמול.
"לאיזו משוררת יש עפרון כזה מחדד, הא?"
כמה שמחת חיים היתה במיץ התפוזים הטרי, שגולל את
תולדות ההתפתחות הפואטית שלך. מנשק הקדשה
על החלק הפנימי של ספר בווער. לא
אכפת לך מכל הרעש הנרגש מסביב. אנחנו
קפסולה של יפי. עוד מעט נשתגר לירח.

שיר יעל רן

כָּל מָה שֶׁרָצִיתִי,
וְרֵאִיתִי בְּעֵינַיִם.
בְּקֶהֱל גְּדוֹל,
שָׁאִין בּוֹ אִישׁ.
זֶה אַתָּה,
עוֹמֵד מוֹלֵי
פּוֹתַח אֶת הַדֶּלֶת,
בְּלִי עֶבֶר שְׁמֹרַחֶךָ.
הָאֲשֶׁר שְׂבִינִינוּ,
מִהֶלֶךְ לוֹ
יַחַף.

פּוֹלְרוֹיֵד קטיה בלוך־גייגר

בְּיוֹם שֶׁבוֹ חֲזַרְנוּ, בְּעֵת־לִית
שְׁתֵּי נָשִׁים לְיַד הַמַּיִם
וּמִסְלּוּלִים חוֹצִים עַל חוֹל כְּבֵד,
וְהַשְּׁקֵט הַמִּתְרִים מֵהַעֵינַיִם
מוֹל מָה שֶׁנִּשְׁאַר מִחוּץ לַפְּרִיָּם.
כֵּן.
הַזְּמַן שֶׁנִּקְלַט בְּרִגִישׁוֹת דִּיגִיטָלִית:
הַתְּקַרְבוֹת מִתְעַדֶּדֶת שֶׁל שְׁתֵּי נִצְבוֹת
בְּמִין חֲגִיגִיּוֹת מְצַהִיבָה בְּשׁוּלָיִם
וּמָה שֶׁנִּקְרַשׁ בֵּין הַקְּצוּוֹת.

שירים גאולה שינה

חדר ילדותי

גִּדְלָתִי בְצַמַּת סוּעַר.
הַחֹדֶר שְׁלִי הָיָה מְעַל פִּיּוּצִיָּה
וְהִיִּיתִי צְרִיכָה הַרְבֵּה דְמִיּוֹן
כְּדֵי לְהִצְלִיחַ לְהַרְדֵּם.
אִמָּא שְׁלִי הִיְתָה שׁוֹפֶכֶת מַיִם
עַל הַהַמּוֹן, כְּשֶׁלֹּא הִצְלַחְתִּי
לְדַמְיֵן שְׁקֵט.
לְפַעֲמִים הִצְטַרְכְתִּי לְדַלֵּג מְעַל
שְׂכוֹר בַּמְדַּרְגּוֹת בְּדֶרֶךְ
לְבֵית סֵפֶר.
זֶה הָיָה בְּצַפּוֹן הַיֶּשֶׁן שֶׁל תֵּל אָבִיב
שָׂאוּ קְרָאוּ לוֹ סֵתֶם צַפּוֹן תֵּל אָבִיב.

לנשום

הַבִּקָּר שְׂכַחְתִּי לְקַחַת כְּדוּרִים.
נִזְכַּרְתִּי בְּצַהָרִים
וְהִגְדַּלְתִּי אֶת הַמְּנוֹן.
בְּעָרֵב הִצְלַחְתִּי לְנָשֵׁם.
זוֹ הַרְגָּשָׁה נִפְלְאָה. לְנָשֵׁם.
הִצְלַחְתִּי לְהִנּוֹת מְשִׁירִים שֶׁל
ז'וֹרְז' בְּרֵאֶסְנֶס
אֲנִי אוֹהֶבֶת לְשִׁמֵּעַ אוֹתוֹ תָּמִיד
אֲכַל הָעָרֵב
לֵלֵא הִיְתוּשׁ הַרְצַחְנִי
שֶׁלֶן אֲצִלִּי בַּמוֹחַ.

כתיבה חדשה

הַמְּבַקְרִים מְחַפְּשִׁים כְּתִיבָה חֲדָשָׁה
אֲנִי רוֹצֶה לְכַתֵּב יֶשֶׁן
בְּרִיחַ הַמְּרֻק שֶׁל סִבְתָּא
בְּרִיחַ הַבֶּשֶׂם שֶׁל אִמָּא
לְכָל מְלָה רִיחַ מְשֻׁלָּה
וְאִם הִיא לֹא בְּמִקּוּמָה
עוֹלָה צַחְנָה.

שירי מחווה ליהודה עמיחי אמיר חרש

ומאז

ומאז, אני רק מקשיב
לנביחות הכלבים
ולצליל התאבכות עשן הסיגריה

במדריד הצפורים מצירת חוקית
מלפנים ומאחור, בכנפים
מקפלות, בכנפים פרושות.
כשדפדפתי היה נדמה לי
שגם את שם. בכנפים מקפלות.

מלצרת שואלת:
"משהו נוסף?"
כשאני עונה לה: "כן"
אני עונה לה.

במקום להגיד

מזמן רציתי להגיד לך ששכחתי.
שכחת אצלי מתנים ושער
חפצים ותמונות
ומלות מלחמה.

כמו תלמידת גימנסיה
בלילה שלפני הבגרות
הזוכרת ששכחה נושא חשוב
ולא זוכרת מה
ככה בבקר היית פולטת מלים בשנתך
מזכירה לעצמך נופים
שתשכחי בהשכמה

אבדתי אותך כמו שאבדתי
פנקס שהחזקתי בטירונות בכיס מכנסי ה־ב'
ובתוכו מחשבות ושירים וקללות
ורשימה של דברים שאהבתי.
ועכשו כשאני רואה את המדבר
אני לא רואה הרים ושבילים
ובורות מים
אלא חוטי מתח גבוה וגדרות תיל
וקברים ישנים.

כשנפגשנו בשדרה בטעות
זבובונים הבהבו בתוך קרן האור
ואת אחזת בידו של איש
גבוה ושומק.

במקום להגיד את כל מה שרציתי
אמרתי ששכחת אצלי ספר של עמיחי
הרמת עינים מהאדמה הקשה, הדרוכה,
ואמרת:
"לא שכחתי."

בילדותי

1.

אבי הלביש את נעלי בזהירות
ולמד אותי ללכת בשבילים מסמנים
ולשחק שח

הוא יצא למדבר

ללקט חרסים

ואני נותרתי בבית הספר

לומד לשבת בשעמום

ולהצביע כדי

לצאת לשרותים

כשחזר הביא לי
גלגלת קטנה, ומאבן
וספר לי
על עמים עתיקים
וערים חרבות
ואני התרגשתי
כי כל הדברים היו חדשים

.2

הייתי ילד עדין
טעמים חזקים
העליבו אותי

שנאתי לקנות בגדים
המכנס לחץ עלי
היכן שהעולם לחץ

.3

אמי נגנה בפסנתר
שוב ושוב
אותם חמשה שירים
לא היינו זקוקים ליותר

היא שנאה לבשל
ושרפה את הצלי
אחותי ואני
התמוגגנו ואמרנו
"אצלנו שרוף זה תבלין"

בערב,

שתייהן נרדמו על הספה
מסך הטלוויזיה מרצד בכחל
על גופיהן הנושמים
ואני הוספתי לצפות בסרט לבד

.4

הייתי פותח את הדלת
והקלב היה יוצא

מְטִיל אֶת עֲצָמוֹ
וְחוֹזֵר

יוֹם אֶחָד לְשׁוֹנוֹ הִצְהִיכָהּ
וְגוֹפוֹ נִשְׁמַט לְשִׁטִּית.
הוּא יֵצֵא מֵעֲצָמוֹ
וְלֹא תוֹר
מְאֹז,
אֲנִי מְטִיל אֶת עֲצָמִי

יוֹם אֶחָד אֲשַׁמַּע שְׂרִיטוֹת עַל הַדָּלֶת
מִבְחוּץ, וְאֶפְתַּח מִבְּפָנַיִם
וְאֶרְאֶה שְׁחֻזְרָתִי

התעברות נטלי יצחקי

וביום ההוא, לבשתי כותרת יפה וצהבה.
בין עלי גביע ירקים, מזה שנים, אני מחכה.
אל מול כתמי פריחה בהירים ואמיצים
עברו ימים כה רבים ואיש לא בא.
וצעירים בכחרותם היו מציצים בין פצעים פתוחים
ודם כחל נגר על שרשים מתארכים
וכאבים ישנים נהרו בי כמו חלונות שקופים
כי לא הייתי דומה לכל שאר הפרחים.
והאבקתי על ידי עצבונות הרוח
כשראית אותי נושאת את עלי בשדה פתוח
אבל טעמת את כמיהתי הנגלית מראש הגבעול
ועל הצלקת שהסתרתי מפני כל האחרים
הנחת את ימך ואת כל סודותיך הכמוסים
והיינו לפרי
והיינו אלהים.

רשימת ספרים חדשים למערכת מאזנים אוקטובר 2022

- רופא שני, מלכת השחמט המשפטי, פרוזה, הוצאת ספרי ניב, 2022, 237 עמודים.
יהב יהודית, פרק ב: אהבת נשים – מונולוגים על יציאה מאוחרת מהארון, עיון, הוצאת פרדס, 2022, 178 עמודים.
דרור אמיר, בוא ונתאהב הלילה, שירה, הוצאת שופרא, עריכה: אילן שינפלה, 2022, 79 עמודים.
רון־פדר־עמית גלילה, פלדה רכה, פרוזה, הוצאת מודן, עריכה: אורלי דורון, 2022, 413 עמודים.
קאפח אסתר, הרמוניה בטבע, שירה, הוצאת סטימצקי, 2022, 100 עמודים.
טלמור רון, פרח הביצה, הוצאת עלה, עריכה: יעל אלבום פטל, 2022, 67 עמודים.
סומק רוני, הרמס, שירה, הוצאת זמורה, 2022, 72 עמודים.
בן־דב ניצה, אל מקום שהלב מושך, עיון, הוצאת שוקן, 2022, 232 עמודים.
ביטון ארז, תפרים, שירה, 2022, 129 עמודים.

משתתפי הגיליון

רחלי אברהם איתן, משוררת, עורכת, דוקטור לספרות מאונ' בר-אילן. פרסמה עשרה ספרי שירה בעברית שזכו בפרסים, שניים באנגלית, שני ספרי מחקר וספר ילדים.

טל איפרגן, משוררת ועורכת ספרותית, ילידת 1983, חיפה. עסקה בריקוד עד שנותחה ברגליה. ספר שירה האחרון, "צבעים בירוק", ראה אור לפני כשנתיים. הוציאה לאור רומן ביכורים ומחזה קצר.

יעל בארי, בוגרת תואר שני בספרות עברית מאונ' בן-גוריון, עורכת בכתב העת "המוסקף מוסף לספרות". סיפורים, מסות וביקורות פרי עטה התפרסמו בכתבי העת "גרנטה", "פנס" ו"המוסקף".

רוני בהט, יוצרת קולנוע וכותבת שירה, נולדה ומתגוררת בתל אביב. עובדת בקרן החדשה לקולנוע וטלוויזיה.

אדוה בולה היא סופרת ותסריטאית, יועצת התוכן של תאגיד השידור "כאן 11" ומנחת סדנאות כתיבה. מחברת הספרים "דברים שאני יודעת על ר'" ("הקיבוץ המאוחד") וברכה עירונית ("זמורה").

קטיה בלוך-גייגר היא עובדת סוציאלית ופסיכותרפיסטית, לומדת בתוכנית לדוקטורט בין תחומי בפסיכואנליזה באונ' חיפה.

ירדן בן-ציור הוא דוקטורנט לספרות השוואתית באונ' תל אביב ומתרגם מגרמנית. ספר השירה הראשון שלו "פרברי השינה הכחולה" צפוי לראות אור בהוצאת "טנג'יר".

דנה גולדברג, קולנוענית ומשוררת, בוגרת ביה"ס לאמנות המדרשה – בית ברל. שני ספריה: "אלמוגים כתומים", "קשב לשירה, 2011", "שמש ישירה", "לוקוס", 2020.

מרים (מירי) גולן היא משוררת ויוצרת. פרסמה את הספרים "ללה מרי" (2015) ו"אל העיר – קינה" (2020). אלבום הבכורה שלה יראה אור בחורף הקרוב.

גרגורי גורדון, יליד אוזבקיסטן, 1995, הוא יהודי משיחי ועובד סוציאלי. ספר הביכורים שלו "טורנדו מתקרב לבית" יצא לאחרונה לאור בהוצאת "עיתון 77".

רעיה ג'קסון זלקינד, נולדה ב-1986 ביישוב כוכב השחר. בגיל 17 התייתמה מאם, בגיל 35 גם מאב. נשואה ואמא לחמישה ילדים. השתתפה בסדנאות כתיבה ושירה של סדנאות הבית ביפו. ספר פרוזה שכתבה עתיד לראות אור בקרוב בהוצאת "שתים".

נורית גרץ, פרופסור אמריטה באונ' הפתוחה, שימשה בעבר ראש המגמה העיונית בחוג לקולנוע וטלוויזיה באונ' תל אביב. זכתה בפרס ברנר ובפרס לוי אשכול. בין

ספריה האחרונים: "על דעת עצמו", "ים ביני לבינך", "מה שאבד בזמן". מוריה דאום-קפלן, כותבת וביבליותרפיסטית. פרסמה שירה ופרוזה בממות שונות, ביניהן "המוסך", "משיב הרוח" ועוד.

דבורה דויטש נולדה בירושלים, למדה תיאטרון וקולנוע. פרסמה סיפורים קצרים. הרומן הראשון שלה, "קורות הולכת הרגל" יצא לאור השנה בהוצאת "כנרת זמורה".

קרן דוד הרטמן, ילידת 1977, אמא לשניים. מטפלת בפסיכותרפיה גופנית ומלווה יוצרות ויוצרים בתהליכי כתיבה. ספר הביכורים שלה "הכל צמא בך" יצא בהוצאת "לוקוס" בנובמבר 2021 בעריכת הדס גלעד.

תמר וייס גבאי היא סופרת ועורכת. ספרה "החזאית" (נובלה) ראה אור לאחרונה בהוצאת "לוקוס". על כתיבתה לילדים זכתה בפרס דבורה עומר. סיפורים פרי עטה התפרסמו באנתולוגיות ובכתבי עת בארץ ובחול. ממקימות ועורכות כתב העת לספרות "המוסך", הקימה והובילה פרויקטים ספרותיים חברתיים כגון פורום הספרות והמשוררות בישראל, ספריות הרחוב ועוד.

ניצן ויסמן, סופר. ספריו "על גבול יערות הרוזמרין" ["ידיעות ספרים", 2006] ו"ארוחת בוקר ישראלית" ["הקיבוץ המאוחד", 2015] זכו באהבת הקוראים ובשבחי המבקרים. ספרו "מקום" ["כינרת-זמורה", 2021] נכלל ברשימה הארוכה של פרס ספיר. ספר חדש פרי עטו, "המחברות השחורות של קרול שוורץ", עומד לצאת בקרוב ב"פטל מקור".

סתיו זיתוני, משוררת וחוקרת משפט הלומדת בניו יורק. "מיסוטיס" הוא שירה הראשון הרואה אור.

אמיר חרש, סופר, כתבן וחוקר ספרות בעזרת כלים אמפיריים. מלמד בחוג לספרות באונ' תל אביב ובבית הספר לאומנויות המילה בירושלים. ספריו, "יתבטל העולם" ("כתר", 2013) ו"ברונו" ("כתר", 2019), מותחים את הגבול שבין הריאליסטי לפנטסטי. ספרו הבא "שכול וכשלו" (וזומבים) עתיד לראות אור בקרוב בהוצאת "עם עובד".

ים טרייבר, מאסטרנטית בחוג לספרות כללית והשוואתית באונ' העברית. זוכת פרס הרי הרשון לשנת 2020. סיפורה, "תבלי תבלים", פורסם בעיתון "הארץ" כסיפור מומלץ בתחרות הסיפור הקצר לשנת 2022.

יונתן יבין, סופר, חתן פרס היצירה (ראש הממשלה) ומחברם של 17 ספרים למבוגרים, נוער וילדים, שתורגמו לכמה שפות. הרומן הרביעי שלו, "נאמן לעצמו" הופיע עצמאית בהוצאתו החדשה, "מלל ספרים".

יוסי יזרעאלי הוא מבכירי יוצרי התיאטרון בישראל, מ"עוץ-לי-גוץ-לי" ב-1965 (ההצגה מועלית עד היום ע"פ גרסת ההצגה המקורית של יזרעאלי) ועד "ג'ון גבריאל בורקמן" מאת איבסן ב-2022 (באנסמבל אספמיה). הצגותיו בארץ ובעולם

זכו בפרסים רבים. כיהן כמנהל האמנותי של תיאטרון "הבימה" ושל תיאטרון "החאן", ועמית אמנותי בתיאטרון תמונע. פרופסור מן המניין (אמריטוס) באוניברסיטת תל אביב ובמספר אוניברסיטאות באירופה ובארצות הברית. ספר שיריו ה-11 "מר זנגביל והתווים של הצמרמורת" יצא ביולי 2022 בהוצאת "פרדס".

נטלי יצחקי, מורה לילדים ומבוגרים כבדי שמיעה וחירשים ומתורגמנית לשפת הסימנים הישראלית. משיריה פורסמו בכתבי עת, באנתולוגיות ובעיתונות הכתובה. ספריה: "חוף אסור לרחצה" (2010), "אחרי הפסיק, אהבה" (2013) ו"מדברת איתך מתוך השריפה" (2019) יצאו לאור בהוצאת "עמדה".

ויקי כהן, זהו הפרסום השני שלה בפרוזה. סיפור הביכורים שלה "אחרי ארבע שנים ושבעים" פורסם ב"מאזנים" ב-2021. בימים אלו משלימה הפקת סרט תיעודי קצר.

ריקי כהן, משוררת וכותבת פרוזה. הוציאה שני ספרי שירה, "ערמה מלוכלכת בכל חדר" ("ספרא" 2014), ו"מעטה דק" ("פרדס" 2019), וערכה את האנתולוגיית השירה והצילום "את לא נולדת אישה" ("מרום תרבות", 2016). שירים וסיפורים שכתבה פורסמו בכתבי עת שונים.

שירה כהן, משוררת, אמנית ומנחת סדנאות כתיבה. ספרה הראשון "מלכודת" יצא בהוצאת "פרדס" וספרה השני "פנקסי התבוסה" יצא בהוצאת "לימבו" שהקימה. שיריה פורסמו בכתבי עת, אנתולוגיות ובמות שונות.

תמר כהן שמאי היא רואת חשבון, מנהלת אגף בבנק לאומי. נשואה ואם לשלוש בנות. השירים המתפרסמים כאן הם מתוך הספר "מפולת אהבה", ספר הביכורים של תמר, אשר עתיד לצאת לאור בקרוב, בעריכת אלי אליהו.

שירה כרמי, סופרת, תסריטאית ומנחת סדנאות כתיבה. רומן הביכורים שלה, "דיאנה ודויד", יצא לאור בשנת 2021 בהוצאת "אחוות בית", היה לרב מכר וכן מועמד הרשימה הארוכה לפרס ספיר לספרות 2021. ספרה הראשון, קובץ הסיפורים "האהבה הכי גדולה בעולם", יצא לאור בשנת 2015 בהוצאת "אחוות בית". הסיפור הקצר שכתבה, "אם את יודעת מה אני אומרת", זכה במקום השני בתחרות הסיפור הקצר של הארץ לשנת 2013.

ענת לביאדלר היא סופרת, עורכת ומרצה לנשים באמצע החיים. מחברת רבי המכר "אישה בעונת מעבר" ו"כותבת ומוחקת אהבה" ("ידיעות ספרים").

קרן להמן, כותבת, מנחת סדנאות כתיבה ומפיקת ערבי תרבות. בעלת תואר ראשון בספרות במסלול כתיבה יוצרת ותואר שני בחקר אלטרנטיבות בחינוך. ספר השירה שלה "טורסו" יצא בהוצאת "טנג'יר".

ללי ציפי מיכאלי, משוררת. הוציאה עד כה שבעה ספרי שירה. מתורגמת לשפות זרות ומוזמנת לפסטיבלים בינלאומיים בעולם. זכתה בפרסי שירה בינלאומיים. גרה בתל אביב. מלמדת שפה ושירה עברית באוני' שנחאי.

לורן מילק, משוררת ומוזיקאית. בוגרת בי"ס "מנשר" לאמנות. ספרה הראשון "דם הבתולה" ראה אור בשנת 2000 בהוצאת "גוונים". ספרה השני "פרפר פרלין" זכה בפרס אס"י לשירה. ספרה השלישי "בורא מיני יללות" יצא בהוצאת "טנג'יר" בשנת 2020. שירה הולחנה לאלבום על ידי קורין אלאל.

שחר-מירי מרדכי, משורר. ספרו החדש, "עבור את הלילה בלוע האש", ראה אור בהוצאת "עם עובד" (2022).

רות נצר, פסיכולוגית קלינית, אנליטיקאית יוגיאנית בכירה, אמנית וחוקרת ספרות וקולנוע. מלמדת בסמינר הקבוצים. פרסמה עשרה ספרי עיון על מסע הנפש, שניים מהם על ספרות ושירה (הוצאת "כרמל"); ספר פרוזה – אוטוביוגרפיה משפחתית וכן 11 ספרי שירה עליהם זכתה בחמישה פרסים ספרותיים.

יעל סטטמן, פסיכולוגית התפתחותית. ספר שירה "בעניין הבערה" ראה אור בשנת 2021 בהוצאת "הקיבוץ המאוחד".

דקלה סיון חיון, ספרה הראשון "90% דיו וקצת דם" יצא ב-2021 בהוצאת "ספרי עיתון 77" בעריכת דורי מנור. שירה פורסמו בבמות שונות, ביניהן "המוסך", "הליקון", "הו", "עיתון 77". בימים אלה עובדת על ספרה השני.

רועי סלמן נולד בשנת 1983 בבת ים וגדל בה. כיום מתגורר בתל אביב. סופר, מוזיקאי ומבקר מוזיקה. ספרו הראשון "כמעט שם" ראה אור ב-2016. ספרו השני, "באמצע הרחוב", ראה אור ב-2018 – שניהם זכו בפרסים ספרותיים ונבחרו ל"מצעד הספרים". ספרו "כמעט שם" מתורגם לרוסית. בקרוב יראה אור ספרו למבוגרים, "קירות", בסדרת "הדשא הגדול" של הוצאת "פרדס".

גיא עינת, יליד 1976, ישראל. משורר, קרימינולוג ואיש טיפול. מומחה לטיפול בטראומה ופגיעות מיניות. מתגורר ביפו, אב לילה. פרסם ארבעה ספרי שירה: "רק לא קו רציף: פואטיקה של טראומה", עורך: רון דהן; "רקדן סופי בכיכר", עורך: יקיר בן משה; "וריאציות על מחאה", עורך: יואב גלבע, "פיקוסים", עורך: אלי אליהו. מוטי פוגל, מבקר ספרות, עורך וסופר.

חווה פנחס-כהן, משוררת, סופרת, עורכת ומתרגמת. מרצה לספרות ואמנות, מנחה של סדנאות כתיבה לשירה ולפרוזה בירושלים.

גילת קול היא מתמטיקאית ופרופסורית במחלקה למדעי המחשב באוני' פרינסטון. שירה זיכו אותה בפרס שירת המדע לשנת 2011.

אביחי קמחי, משורר, זוכה פרס ראש הממשלה לספרות ושירה לשנת תשע"ז. שימש סגן יו"ר אגודת הסופרים. יזם וניהל את הפרויקט "שירה עברית, משוררי ישראל קוראים משיריהם" ברשות השידור. פרסם עד כה שבעה ספרי שירה וסיפורת אוטוביוגרפית.

ברכה רוזנפלד, משוררת מתרגמת, מבקרת. ילידת גרמניה, עלתה ב-1958 מפולין. למדה ספרות עברית, ספרות אנגלית ופילוסופיה באוני' תל אביב. משנת 1990

ואילך שיריה ומאמריה וגם תרגומיה מן השפה הפולנית, בעיקר, פורסמו ברוב כתבי העת והעיתונים בארץ. רבים משיריה ראו אור גם בכתבי עת זרים. הוציאה לאור שישה ספרי שירה בארץ ושניים בחו"ל, בפולין, בתמיכת משרד התרבות הישראלי, ובאלבניה, בתמיכת משרד התרבות האלבני. כלת פרס אס"י לשירה (איגוד סופרי ישראל).

יעל רן, ילידת ירושלים. בעלת תואר שני במגמת אבחון לקויות למידה והוראה מותאמת. בוגרת סדנאות הכתיבה של נעם חורב וד"ר רחלי אברהם איתן. עורכת הדף "עט לשירה", שבמסגרתו מפרסמת אסופות שירים של משוררים וכותבת ביקורות על ספרי שירה. יצירותיה מתפרסמות בכתבי עת ובעיתונות והוצגו בתערוכות. בשש השנים האחרונות זכתה בשש תחרויות בכתיבה יוצרת, האחרונה מביניהן מטעם "הליקון". חלק משיריי מולחנים ומבוצעים על ידי אומנים שונים.

בלה שגיא, ביבליותרפיסטית ודוקטור ללימודי מגדר, מרצה במכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין ובתוכנית הפסיכותרפיה של השירות הפסיכולוגי באוני' העברית. ספרה "שבר ענף ירוק" יצא לאור ב-2021 (בהוצאת "שתים"), וזכה בפרס שר התרבות לספר ביכורים. עוסקת במפגש בין טראומה, שפה וכתבה בספרות, במחקר ובקליניקה.

סלעית שחף פולג, כותבת, עורכת תרגום ומרצה לאנגלית. ספר הביכורים שלה, "עד שהגשם יחזור" ראה אור ב-2021 בהוצאת "שתים" וזכה אותה בפרס לספרות ביכורים מטעם משרד התרבות.

צביקה שטרנפלד, יליד פולין, 1955. עלה לארץ ב-1957. פרסם עד כה 15 ספרי שירה בעברית ושניים בחו"ל. כמו כן תרגם מצרפתית (פולן) ומפולנית (גינצ'נקה). זכה בפרסים שונים. נשוי, אב לשלושה וסב לשלושה, בקרוב ארבעה. פסיכולוג, דובר 11 שפות. תרגם משבע שפות.

בלה שייר נולדה בצ'רנוביץ, ברית המועצות, ועלתה לישראל בגיל 12. פרסמה סיפורים באנתולוגיות ובכתבי עת, ואת הספר "מט ילדים" ("הספריה החדשה", 2011) שהיה מועמד לפרס ספיר וראה אור גם באוקראינה ב-2021. זוכת פרס רמת גן לספר ביכורים ומלגת קרן "עם הספר".

גאולה שינה, משוררת וסופרת, פרסמה עד כה שישה ספרים: שלושה ספרי שירה ושלושה פרוזה. מפרסמת שירה וסיפורים קצרים בכתבי עת ספרותיים.

גונדולה שיפר, משוררת ומתרגמת ילידת גרמניה. כותבת שירה בעיקר בגרמנית, אך גם בעברית. למדה ספרות כללית והשוואתית ושפה וספרות עברית במינכן ובירושלים. כתבה את הדוקטורט שלה על הפואטיקה של ספר תהילים. פרסמה לאחרונה את ספר השירה "גרונאו / גוגן" (2022), והספר החדש "איובה הימורה" (Hioba Hymore) יראה אור באביב הקרוב. תרגמה לגרמנית מיצירותיהם של לאה גולדברג, טל ניצן, רונית מטלון, תרצה אתר, ליאת אלקיים, לילך נתנאל, אהרון אפלפלד ורבים אחרים.